

**ALMANYA'DAKİ NSU CİNAYETLERİNİN
KURUMSAL IRKÇILIK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra ELVAN

Kütahya - 2021

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**ALMANYA'DAKİ NSU CİNAYETLERİNİN
KURUMSAL IRKÇILIK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Danışman:
Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ

Hazırlayan:
Büşra ELVAN

Kütahya - 2021

Kabul ve Onay

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ (Danışman)		
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER		
Dr. Öğr. Üyesi Volkan TURAN		

Onay

Prof. Dr. Şahmurat ARIK
Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Almanya’daki NSU Cinayetlerinin Kurumsal Irkçılık Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

....../.../2021

Büşra ELVAN

Özgeçmiş

Büşra Elvan, Pankratius Grundschule Gescher, Staedtische Realschule Gescher ve Geschwister Scholl Gymnasium Stadtlöhn'da eğitimiini tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönüş yaparak eğitim hayatına burada devam etti. 2014 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde başlayıp 2019'de mezun olmuştur. 2019 yılında ise Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

Yüksek lisans tez çalışmamda bana yol gösteren, içinde bulunduğumuz pandemi sürecine rağmen yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ'a çok teşekkür ederim.

ÖZET

ALMANYA'DAKİ NSU CİNAYETLERİNİN KURUMSAL IRKÇILIK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ELVAN, Büşra

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ

Haziran, 2021, 93 sayfa

İrkçilik ve ırkçılığın getirdiği birçok olumsuzluğu tarihi süreçte tecrübe etmek suretiyle milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olan Almanya, 2000-2007 yılları arasında dokuz etnik göçmenin öldürülmesine ve üç bombalama olayına tanık olmuştur. Hedefler rastgele seçilmiş gibi görünse de Türk kökenli olduğu düşünülen Yunan kurban dışında tüm kurbanlar Türk kökenliydi. Ayrıca, kurbanların ortak özellikleri Türk kökenli ve küçük işletme sahibi olmalarıydı. Alman ve dünya kamuoyunda NSU davası olarak bilinen hukuki süreçte, yüzlerce duruşma, 11 parlamento soruşturma komitesi ve önemli sayıda yayın ve kamuya açık tartışmalarla Alman tarihinin en önemli vakalarından biri olarak gösterilmiştir. NSU cinayetleri ise, kamuoyu ve basının da etkisiyle sulandırılmış ve kurumsal ırkçılık hiçbir şekilde aşırı sağcı, Alman örgütleri soruşturmaya dâhil etmemiştir. Sekiz yıl boyunca, polis soruşturmaları ağırlıklı olarak göçmenlerin ailelerine, onların Türk mafya gruplarıyla ve uyuşturucu kaçakçılarıyla iddia edilen bağlantılarına odaklanmıştır. Söz konusu süreç aşırı sağ ve ırkçılığın Alman devlet sisteminde kurumsal bir şekilde yer aldığı iddialarını desteklemiştir. NSU cinayetleri, saldırıları ve soygunlarının 10 yıldan fazla süre Alman polis ve istihbarat teşkilatları tarafından ortaya çıkarılamamasında kurumsal ırkçılığın payı olduğu değerlendirilmektedir. Başta Türk toplumu olmak üzere Almanya dâhilinde yaşayan ve sosyalleşen her topluluğu sessiz ama derinden takip eden bir sistemin istihbarat kuruluşlarının da kabul ettiği gibi neo-Nazi örgütlerini takip etmemeleri düşünülemeyecektir. Başta NSU evraklarının imha edilmesi olmak üzere gerek soruşturma aşamasında gerek mahkeme sürecinde yaşanan çok sayıda husus NSU cinayetleri ve saldırılarının uzun süre çözülememesi ve aksine göçmenlerin üzerine yıkılmaya çalışılması kurumsal ırkçılığın Alman devlet sistemindeki gücünü ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Almanya Türk Toplumu, İrkçilik, Kurumsal İrkçilik, Neo-Naziler

ABSTRACT**AN ASSESSMENT OF NSU MURDERS IN GERMANY IN THE CONTEXT OF CORPORATE RACISM****ELVAN, Büşra****Master Thesis, Department of Political Science and International Relations****Supervisor: Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ****June, 2021, 93 pages**

Germany, which caused millions of lives to die by experiencing many adversities brought about by racism and racism in the historical process, witnessed the killing of nine ethnic immigrants and three bombings between 2000-2007. Although the targets appeared to be randomly selected, all victims were of Turkish origin, with the exception of the Greek victim, who was thought to be of Turkish origin. In addition, the common features of the victims were Turkish origin and small business owners. In the legal process known as the NSU case in the German and world public, it has been shown as one of the most important cases in German history with hundreds of hearings, 11 parliamentary investigative committees, and a significant number of publications and public debates. The NSU murders, on the other hand, were diluted by the influence of public opinion and the press, and institutional racism did not in any way include far-right, German organizations in the investigation. For eight years, police investigations focused mainly on the families of immigrants and their alleged links to Turkish mafia groups and drug traffickers. The process in question supported the claims that far-right and racism took place institutionally in the German state system. Institutional racism is considered to have contributed to the fact that the NSU murders, attacks and robberies could not be uncovered by the German police and intelligence agencies for more than 10 years. It would be unthinkable for a system that silently but deeply monitors every community living and socializing in Germany, especially the Turkish society, that they would not follow neo-Nazi organizations, as the intelligence agencies admit. The destruction of NSU documents, many issues during both the investigation and the court process, the fact that the NSU murders and attacks cannot be solved for a long time, and on the contrary, trying to bring down the immigrants is very important in terms of revealing the power of institutional racism in the German state system.

Keywords: Institutional Racism, Neo-Nazis, Racism, Turkish Community in Germany

ÖNSÖZ

Frankfurt bürosu avukatlarından Seyran Kerdi - Elvan ve Seda Başay'a bu tezde bana yol gösterdikleri için ve yardımlarını hiç esirgemedikleri için,

Berlin bürosu avukatı Sebastian Scharmer bana müvekkili ile iletişim kurmama yardımcı olduğu için,

Benimle birebir görüşmeyi kabul edip, bu görüşmeleri tezimde kullanmama izin veren Gamze Kubaşık, Kerim Şimşek, Yunus ve Mustafa Turgut,

Ayrıca TBMM üyesi Mustafa Yeneroğlu ve Prof. Dr. Faruk Turhan hocama da değerli görüşlerini benimle paylaştıkları için teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu çalışmayı, eğitim hayatım boyunca ve özellikle de tez araştırmalarım esnasında desteğini benden hiç esirgemeyen annem, babam ve kardeşime ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE: ETNİSİTE, İRK VE İRKÇILIK

1.1. ETNİSİTE KAVRAMI	5
1.2. İRK VE İRKÇILIK KAVRAMI.....	7
1.2.1. İrkçılığın Kavramsal Gelişimi.....	9
1.2.2. İrkçılığın Türleri.....	11
1.2.2.1. Bilimsel İrkçilik	11
1.2.2.2. Sömürgeci İrkçilik	12
1.2.2.3. Kültürel İrkçilik	13
1.2.2.4. Kurumsal İrkçilik	15
1.2.3. İrkçılığın Türevleri	15
1.2.3.1. Soykırım.....	15
1.2.3.2. Ayrımcılık	17
1.2.3.3. Yabancı Düşmanlığı.....	19
1.2.3.4. Sosyal Dışlama.....	20
1.3. AŞIRI SAĞ VE AŞIRI SAĞ ŞİDDETİ KAVRAMLARI	22
1.4. İRKÇILIĞA TEMEL TEŞKİL EDEN AŞIRI SAĞ İDEOLOJİLERİ	26

İKİNCİ BÖLÜM ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLER VE KURUMSAL İRKÇILIĞIN TARİHİ ANALİZİ

2.1. WEİMAR DÖNEMİ ALMANYA'SINDA AŞIRI SİYASİ HAREKETLER	29
2.2. NASYONAL SOSYALİST ALMAN İŞÇİ PARTİSİ'NİN (NSDAP) KURULUŞU VE İDEOLOJİSİ.....	33
2.3. NAZİLERİN İKTİDARINDA ALMANYA	36
2.4. AŞIRI SAĞ KAVRAMI VE AŞIRI SAĞ HAREKETLER.....	38
2.4.1. Aşırı Sağ Siyasi Şiddeti ve Terörizm	38
2.4.2. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde (DDR) Aşırı Sağ Hareketler	39

2.4.3. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Aşırı Sağ Hareketler	42
---	----

2.5. BİRLEŞME SONRASINDA ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLER44

2.5.1. 1990'larda Almanya'daki Aşırı Sağ Hareketler	44
2.5.2. Aşırı Sağ Hareketlerin Alman Politikasına Etkileri	45
2.5.3. 2000 Sonrasındaki Aşırı Sağ Hareketler ve Saldırıları	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALMANYA'DA KURUMSAL IRKÇILIĞIN NSU YARGILAMALARINA ETKİLERİ

3.1. NSU CİNAYETLERİ	52
3.1.1. NSU Örgütünün Siyasi Amaçları	57
3.1.2. NSU Cinayetlerinin Korku İklimi Yaratma Etkileri	59
3.1.3. NSU Cinayetlerinde Sivillerin Hedef Alınması ve Eylemlerin Sembolik Özellikleri	60
3.2. NSU TARAFINDAN İŞLENEN SUÇLARA İLİŞKİN POLİS SORUŞTURMALARI	60
3.3. NSU YARGILAMALARI	66
3.4. ALMAN KURUMLARI VE KURUMSAL IRKÇILIK SORUNU	68
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
DİZİN	93

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1: 1990-1993 Yıllarında Almanya'daki Şiddet Eylemler	44
Tablo 3.1: NSU Cinayetleri ve Kurbanları.....	56
Tablo 3.2: NSU'nun Bombalı Saldırıları	56

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AfD	Almanya için Alternatif-Alternative für Deutschland
CDU	Hristiyan Demokrat Parti
DDR	Alman Demokratik Cumhuriyeti
DVU	Alman Halk Sendikası
ECSC	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
KPD	Almanya Komünist Partisi
NPD	Almanya Ulusal Demokratik Partisi
NSDAP	Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
NSU	Nasyonal Sosyalist Yeraltı
OEEC	Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
REP	Almanya'da Cumhuriyetçiler
SPD	Almanya Sosyal Demokrat Partisi
THS	Thüringen Muhafızları
TLfV	Thüringen Eyalet Anayasayı Koruma Teşkilatı

TEZ METNİ

GİRİŞ

Tarih boyunca meydana gelen değişimler modern çağın getirdikleriyle birlikte de farklı kavramların ve yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu değişimlerin başında dünyayı derinden etkileyen Fransız Devrimi, halkın özellikle “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” fikri bağlamında yeni bir düşüncel akım olarak algıları derinden etkilemiştir. Farklı milletlerden, geçmişlerden, dinlerden, mezheplerden ve kültürlerden gelen insanlarla bir imparatorlukta yaşama yaklaşımlarındaki değişim, devrimin ardından derinden sarsılmış, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi, imparatorlukların gerileme çağını ortaya çıkararak, yeni, merkezi, ulus temelli ve kimlik odaklı bir devlet örgütünü kurmuştur. Bu örgüt, sosyal ve politik yaşamın oluşumunu ve gelişimini sağlamada basitçe ulus devlet olarak adlandırılmakla birlikte, devletlerdeki homojenleşmeyi sağlamıştır.

Diğer yandan, ulusal kimliğin ortaya çıkışı, tarih sahnesinde ulus devletlerin inşasıyla aynı dönemde ortaya çıkmaktadır. (İnaç 2016). Ulus devlet inşasından önce, kapsama alanı olarak ulusal kimliğin önemi ve vatandaşlığın tanımı devletlerin temel konuları değildir. Bununla birlikte, devletlerin meşruiyeti, kitlesel bağlılığa bağımlıdır. Bu nedenle, modern devletler kendi toprakları üzerinde bu meşruiyeti sağlamak için çok sayıda faaliyette bulunmaktadır. Bu bağlamda, yeni bir ulus yaratma yönündeki tüm çabalara modern devlet tarihinde ulus inşası denilmektedir. Bir ulus inşa etmek, devletin topraklarındaki tüm kimlikleri kapsayan bir ana kimliği tanımlama sürecidir (İnaç, 2004a). Kimlik oluşturma süreçleri ulus devletlerde son derece önemli bir rol oynamakta olup, genellikle bu süreçte ideolojik bir düşman belirlemek suretiyle ortak bir amaca ulaşılması hedeflenmekte, toplumun iktidarın iradesi doğrultusunda yönlendirilmesi sağlanmaktadır.

Nitekim ulus devletler, homojenlik düzeyleri birbirinden farklı olsa da kimlik oluşturma politikaları uygulamaktadır (İnaç 2017). Ulus devletler eğitim araçları, askeri kuvvetler, yasalar, ideolojiler ve popüler kültür ve spor faaliyetleri aracılığıyla ulusal kimlik ve asimilasyon politikalarını kullanırlar. Genellikle bir ulus devletin inşası milletin bağımsızlığıyla başlamaktadır. Yerleşik bir ulus devlet, iç ve dış ayrılıkçı hareketlere karşı ulusal dayanışmasını koruma süreçlerine devam etmektedir. Bu durum da dünyada milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olan olayların ırkçılık kavramı temelinde ele alınmasına neden olmuştur. Yaşanılanlar anılan kavramın farklı türleri

olduğunu ortaya koymakla beraber, en tehlikelisinin belirli bir ideolojik çerçevedeki kurumsal ırkçılık olduğunu ortaya koyduğu söylenebilecektir.

II. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen köklü değişimler, uluslararası sistemin ve kurumların yeniden düzenlenmesi tüm dünyada olduğu gibi Batı Avrupa’da da yeni bir sosyal, politik ve iktisadi düzen tesis edilmesine yol açmıştır. Bu dönemde ortak düşman olan Sovyetler Birliği’ne karşı bir araya gelinmesi düşüncesi Avrupa’da yeni bir birliğin meydana gelmesine neden olmuştur. Sovyetler Birliği’ni kendileriyle aynı değerleri paylaşmayan “öteki” olarak konumlandıran Batı Avrupa devletleri, ortak Sovyet tehdidi karşısında bir araya geldiler ve anti-Sovyetizm yoluyla ortak kimliklerini tanımladılar (İnaç, 2004a). Bu gelişmeler sonucunda milliyetçiliği ön plana çıkaran ve biyolojik, etnik, kültürel ırkçılığı savunan aşırı sağcı oluşumlar ve dolayısıyla siyasi partiler marjinal alana itilmiş, savaş sonrası yeni düzenin kurulmasına öncülük eden merkez sağ ve sol partiler, siyasetteki egemen söylemin sahibi olmuştur. Ortak bir tehdidin varlığı, bu tehdidin merkez partiler ve medya tarafından sürekli dile getirilmesi ve refah düzeyindeki gelişmeler gibi faktörler, toplumların farklı bir siyasi alternatif aramasına engel olmuş ve uzak söylemlerin kamuoyunda kabul görmesini engellemiştir.

Soğuk Savaşın bitmesi, iki kutuplu dünyanın ortadan kalkması ve küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, sermaye ve işgücü hareketleri artmış, kültürler arası etkileşim artmaya başlamıştır (İnaç, 2018). Söz konusu etkileşim aşırı sağın ve ırkçılığın yeniden yükselmesine de yol açmıştır. Almanya özelinde Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla birleşen Federal Almanya ve Demokratik Almanya Cumhuriyetleri gerek ekonomik gerek siyasi gerekse de toplumsal birtakım problemlerin meydana gelmesine neden olmuştur. Yaklaşık 30 sene farklı iktisadi yapılar, farklı ideolojik yönetim şekilleri ve tüm bunların bir sonucu olarak farklı toplumsal yapılarda yaşayan Almanların bir araya gelmeleri farklı sorunlar doğurmuştur. Hâlihazırda da etkileri görülen, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi gibi kavramların olumsuz etkilerinin farklı kültürlerden gelen Almanlar veya Almanya’da yaşayan topluluklar üzerinde acı sonuçları olmuştur. Bu sorunlara sistemin NSU davasında da görülebileceği gibi cinayetlerin faillerinin ikisinin öldürülmesi ve birinin cezalandırılmasıyla sistemin kendisini aklaması da eklenince kurumsal bir ırkçılık ve ötekileştirmeden bahsetmenin yerinde olacağı akla gelmektedir.

Popülist, ırkçı ve yabancı düşmanı bu yaklaşımın ortaya çıkması günümüzde anılan hareketlerin AfD (Almanya için Alternatif-Alternative für Deutschland) gibi siyasi partilere dönüştüğü ve mecliste temsil edilebildiği de gözlemlenmektedir. Muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı, İslam karşıtlığı, Yahudi düşmanlığı ve göçmenlik karşıtlığı gibi birçok fikri benimseyen bu hareketler, “popülist radikal sağ” ve “yeni aşırı sağ” tanımları ile “ulusal popülist” olarak nitelenmektedir (İnaç, 2021). Özellikle göç, çok kültürlülük, suç, Avrupa entegrasyonu ve ekonomik kriz gibi konuları popülist bir söylem olarak kullanan hareketler NSU ve Hanau cinayetlerinde de görüldüğü gibi yabancıların katledilmesiyle sonuçlanabilecek olaylara fikri ve ideolojik bir temel teşkil etmektedir (Kutlu, 2013).

Tez çalışmasının birinci bölümünde, etnisite, ırk ve ırkçılık terimleri kavramsal bir çerçevede ele alınmaya çalışılmaktadır. Irkçılığın tarihi ve gelişimi, ırkçılığın çeşitleri ile soykırım, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve sosyal dışlanma gibi türevleri ele alınmaktadır. Ayrıca, aşırı sağ kavramı, ırk ayrımcılığı yaratan aşırı sağ ideolojiler de bu bağlamda tartışılmaktadır.

Irkçılığa ve aşırı sağa tarihi perspektifin kurulmaya çaba sarf edildiği çalışmanın ikinci bölümünde, Alman tarihindeki bu olumsuz yaklaşımlar I. Dünya Savaşı sonrasındaki Weimer Cumhuriyeti kapsamında ele alınmaktadır. Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi’nin kuruluşu, ideolojisi ve iktidarı ele geçirmesiyle yaşanan süreç de gerek ırkçılık gerek farklı olana düşmanlık çerçevesinde Almanya’nın bu konudaki geçmişini değerlendirmek bakımından önemli olacaktır. Öte yandan, aşırı sağ kavramı ve aşırı sağ hareketlerin tartışılacağı bu bölümde, aşırı sağ ve terörizm hem Almanya’nın birleşmesi öncesindeki iki cumhuriyette hem de birleşme sonrasında ve özellikle son dönemde ele alınmaktadır.

Son bölümde ise, NSU cinayetleri, anılan cinayetlerin arkasında yatan siyasi Saikler, NSU yargılamaları ile bu süreçte yaşananlar, Alman kurumları ve kurumsal ırkçılık ve Alman güvenlik birimlerinde kurumsal ırkçılık sorunu analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Nitel araştırma tekniğinin kullanıldığı tez çalışması kapsamında, ikincil kaynaklar olan Türkçe, İngilizce ve Almanca metinlerden istifade edilmek suretiyle, konuya ilişkin basılı materyaller, teorik çerçeveye ilişkin kitaplar, makaleler, analizler ve haberler kullanılmakta, internet yayınlarından da faydalanılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE: ETNİSİTE, IRK VE IRKÇILIK

1.1. ETNISİTE KAVRAMI

Etnisite, hem akademik hem de medya alanında son elli yılda hakkında en çok yazılan sosyal bilim kavramlarından biri haline gelmiştir. Irk, ulus, din ya da insanları betimlemek üzere kullanılan etnisite kavramı, esasında kolektif kültürel farklılığı ifade etmektedir. Etnisite üyeleri, ortak bir soya sahip olmakla birlikte akrabalık biriminden daha geniş ve kültürel manada ayırt edici nitelikteki kolektivite olarak açıklanmaktadır. Prototip, onu başka topluluklardan farklı kılan kültürel karakterleri paylaşan yerel içsel nüfustur (Williams, 1997). Weber (1980, s. 237) etnik grupları, kendi kökenlerine karşı öznel bir inancı paylaşan insan toplulukları olarak tanımlamıştır.

Etnisite ve etnik kelimeleri, yaygın olarak bilindiği üzere Yunan dilinden türetilmiştir. Homeros zamanında (M.Ö. 750-650) *ethnos* terimi, çeşitli büyük ve farklılaşmamış gruplar için kullanılmış; kalabalık ve sürü gibi anlamlar taşımıştır. Aristoteles (M.Ö. 384-322) ise bu kavramı, Helen uygarlığından farklı olarak yabancı veya barbar grupları belirtmek için kullanmıştır. *Ethnos* kelimesinin tarihsel süreçteki kullanımına bakıldığında, başlangıçta yalnızca yabancılar için kullanıldığı anlaşılmaktadır (Gabbert, 2006). Barth (1969), etnisiteyi özel bir sosyal kategorizasyon biçimi olarak görmüş ve kavramı ortak soy fikrine bağlamıştır. Etnisite kavramının geçmişi, atıfta bulunduğu ilişki duygusu, grup dayanışması ve ortak kültür kadar eski kabul edilmektedir. Etnisite, her dönem ve kıtada mevcut olmuş ve tüm toplumlarda önemli bir rol oynamıştır (Hutchinson ve Smith, 1996).

Etnisite teriminin modern akademik alanda kullanımı ise 19. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. 1830 ve 1840'lı yıllarda, Avrupa ve ABD'de dünyanın farklı halklarının kökenini, özelliklerini ve ilerlemesini incelemeye çalışan bilimsel etnolojik toplumlar kurulmuştur. Etnisite terimi din, davranış ya da yaşam tarzı farklılıklarını belirtmek için kullanılmıştır (Gabbert, 2006). Etnisite, birçok tarihsel toplumun göze çarpan bir özelliği olmuştur. Modern ortamlarda, etnisite öncelikle temel ikilemleri içeren kolektif bir kimliğe atıftan oluşmaktadır. Birbiriyle bağlantılı olarak, etnik grupların farklı profillerini ve zıt varlıkları oluşturdıkları dereceyi açıklamaktadır. Öte yandan etnisite, çok kültürlülük kavramını doğrulayarak, modern ortamların sistemik tutarsızlığını ve parçalanmasını artırmaktadır. Küreselleşme çağında hala güçlenen bu gelişmeler, ulus ötesi diasporaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ben-Rafael, 2001).

Etnisitenin nesnel bir gerçeklikten ziyade toplumsal bir yapı olduğunu iddia eden Hall (1997), etnisiteyi incelemek için etnik kimliği ve etnik grupları diğer sosyal kimliklerden ve sosyal gruplardan açıkça ayrılması gerektiğini savunmuştur. Hall, dilsel, dini veya kültürel özelliklerin sadece etnisitenin göstergeleri olduğunu; bu özelliklerin kendi başlarına etnik kimliği tanımlamak için yeterli olmadığını belirtmiş; etnik köken için gerekli ve yeterli faktörlerin *ortak soy efsanesi, paylaşılan bir bölge ve paylaşılan tarih duygusu* olduğunu iddia etmiştir. Kısacası Hall, etnik köken anlayışını aşağıdaki şekilde özetlemiştir.

- Etnisite biyolojik bir fenomenden ziyade sosyal bir fenomendir. Fiziksel göstergeler yerine sosyal ve söylemsel olarak oluşturulmuş kriterlerle tanımlanmıştır.
- Genetik, dilsel, dini veya ortak kültürel özellikler nihai olarak etnik grubu tanımlamamaktadır. Bunlar, öznel olarak oluşturulmuş tanımlayıcı sınırlara göre manipüle edilen sembollerdir.
- Etnik grup, belirli bir bölge ve ortak soy efsanesi ile diğer sosyal ve çağrışımsal gruplardan ayrılmaktadır. Bu soy kavramı, gerçek olmaktan ziyade varsayım saldır ve fikir birliği ile değerlendirilmektedir.

Etnisiteler hem ilksel hem de koşulludur, bazıları akışkandır, diğerleri katıdır, bazıları yüzyıllar boyunca dayanır, bazıları ise kısa ömürlüdür (İnaç 2004a). Uzun vadede çok fazla değişiklik gözlemlenebilmektedir. Ancak, kısa vadede bir ömür veya birkaç kuşakta, güçlü etnik sınırlar genellikle sosyal, ekonomik ve politik statüdeki büyük eşitsizlikler, güçlü bir şekilde hissedilen şikayetler ve tutkulu taahhütler, dayanışmalar ve çatışmalarla ilişkilendirilmektedir. Günümüzün muazzam göçler ve hızlı ekonomik ve politik değişimler dünyası, genellikle etnisitelerin değişmesine ve birleşmesine neden olmakta ve bireyler sıklıkla birden fazla etnik kimliğe sahip olmaktadır. Yine de etnisitenin ortadan kalkacağına dair bir ihtimal bulunmamaktadır. Üyelik atfedilen bir statü olduğundan, etnik-içi ilişkiler yaygın ve tikel olma eğilimindedir. Aynı nedenle etnik siyaset de dışlayıcı olma eğilimindedir. Bu nedenle, etnisiteler kökenlere ve tarihe geriye doğru bakarken, aynı zamanda ortak farklılığı paylaşan kişilere yandan, ortak kaderin geleceğine doğru ileriye bakarlar (Williams, 1997).

1.2. IRK VE IRKÇILIK KAVRAMI

İrk, insan türünün kalıtsal, fiziksel ve davranışsal farklılıklar temelinde farklı gruplara ayrıldığı fikrini temel almaktadır (İnaç, 2021). 20.yüzyılın sonlarında yapılan genetik araştırmalar, biyogenetik olarak farklı ırkların varlığını çürütmüş ve bilim adamları ırkların 15. yüzyılda başlayan Batı Avrupa fetihlerinin ardından farklı popülasyonlara empoze edilen belirli tutum ve inançları yansıtan kültürel müdahaleler olduğunu ileri sürmüştür. İnsanlara atıfta bulunarak ırk teriminin modern anlamı 17. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. O zamandan beri ırk kavramı, Batı dünyasının dillerinde çeşitli anlamlar kazanmıştır. Bu çerçevede, tanımların çoğunun ortak noktası, insanları öncelikle fiziksel farklılıklarına göre kategorize etme girişimidir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırk terimi genel olarak cilt rengi, saç dokusu, yüz özellikleri ve göz oluşumu gibi bazı görünür fiziksel özelliklere sahip olan bir grup insanı ifade etmektedir. Bu tür ayırt edici özellikler, coğrafi olarak ayrılmış büyük popülasyonlarla ilişkilidir ve bu kıtasal kümeler aynı zamanda ırk olarak, "Afrika ırkı", "Avrupa ırkı" ve "Asya ırkı" olarak adlandırılmaktadır (Takezawa, Smedley ve Wade, 2004).

İrklar, belirli genlerin görülme sıklığı bakımından farklılık gösteren, ancak gerçekte onları ayıran sınırlar (genellikle coğrafi) boyunca gen alışverişi yapan veya potansiyel olarak değiş tokuş edebilen popülasyonlar olarak tanımlanmaktadır (Dobzhansky, 1968). İrk terimi aynı zamanda dilsel gruplara (Arap ırkı veya Latin ırkı), dini gruplara (Yahudi ırkı) ve hatta fiziksel olarak az olan veya hiç olmayan siyasi, ulusal veya etnik gruplara da uygulanmıştır. Bunları komşularından ayıran özellikler (İspanyol ırkı, Slav ırkı, Çin ırkı vb.) şeklinde de ifade edilmektedir. 20. yüzyılın büyük bir bölümünde, Batı dünyasındaki bilim adamları insan ırklarını belirlemeye, tanımlamaya ve sınıflandırmaya, onların farklılıklarını ve aralarındaki ilişkileri belgelemeye çalışmıştır. Ancak, ırkların anlamı ve tanımlanmasında mutabakat eksikliği 21. yüzyıla kadar devam etmiştir (Takezawa, Smedley ve Wade, 2004).

İrk ve etnisite, nüfusun belirli kesimlerini sınıflandırmak için kullanılmaktadır. Temel terimlerle, ırk fiziksel özellikleri tanımlamakta, etnisite ise kültürel kimliği ifade etmektedir (İnaç, 2004b). İrk, miras alınan bir şey olarak tanımlanabilirken, etnisite öğrenilen bir şey olarak kabul edilmektedir. Çoğu sosyal bilimci için söz konusu bu iki kavram birbirinden farklıdır. İrk biyolojik bir temel varsayıma dayanmakta, algılanan

ortak fiziksel özelliklerle ayırt edilmektedir. Etnisiteler ise algılanan ortak miras, tarih ve kültürel uygulamalarla tanımlanmaktadır (Cornell ve Hartmann, 2006). Örneğin, Asyalılar ifadesi bir ırkı tanımlamakta kullanılırken, Tibetliler ifadesi etnisiteyi çağrıştırmaktadır.

İrk kavramı ilk olarak halkları ve toplumları etnisite veya ulusal kimlik şeklinde tanımlamak için kullanılmıştır (İnaç, 2003). Ancak, Avrupalılar 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa dışı medeniyetlerle karşılaştıkça, bilim adamları ve filozoflar ırka biyolojik bir anlam vermiş; bir alt sınıflandırma olarak bitkilere, hayvanlara ve insanlara uygulamışlardır. Böylelikle ırk, insan türünün biyolojik veya doğal bir gruplandırma sistemi olarak anlaşılmıştır. Batı sömürgeciliği ve kölelik genişledikçe, kavram beyaz olmayan şeklinde ırklaştırılmış insanlara karşı sömürü, tahakküm ve şiddeti meşrulaştırmak için kullanılmıştır (Clair ve Denis, 2015). Anlaşıldığı üzere, ırk ve etnisite birbirinden açıkça ayrı ve ilgisiz fenomenler değildir. İrk, etnisitenin gerekli veya silinemez olduğu, hiyerarşik hale getirildiği zaman dönüştüğü kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan ırkçılık, etnik merkeziliğin kötü ikizi şeklinde tezahür etmektedir (Fredrickson, 2002).

İrkçilik kavramı genellikle önyargı (önyargılı duygular), basmakalıp (önyargılı düşünceler ve inançlar, kusurlu genellemeler), ayrımcılık (farklı muamele veya eşit muamelenin olmaması) ve bağnazlıkla (hoşgörüsüzlük veya nefret) eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım ırkçılığı, bireylerin psikolojilerinin altında yatan bir dizi temel sosyal-psikolojik süreç olarak kavramsallaştırmaktadır (Salter, Adams ve Perez, 2018). Grosfoguel (2011) ırkçılık kavramını, kapitalist, ataerkil, batı merkezli ve modern dünya sistemi kurumları tarafından yüzyıllardır politik, kültürel ve ekonomik olarak üretilen, küresel bir üstünlük ve aşağılık hiyerarşisi şeklinde tanımlamıştır.

İrkçilik kavramını, bireysel ve kurumsal yaklaşımlar şeklinde değerlendirmek yerinde olacaktır. Burada, ırkçılığın şekli, ırkçılıktan kimin etkilendiği, sorunun nedeni ve çözümüne ilişkin algıların dikkate alınması gerekmektedir. Bireysel ırkçılık anlayışına göre, bir kişi sevmediği bir ırksal grubun üyesine zarar vermek için düşmanca tavır sergilerse, ayrımcı bir olay ırkçı bir olay olarak kabul edilecektir. Buna karşılık kurumsal ırkçılık anlayışı, kurumların ve prosedürlerin kasıtlı veya kasıtsız olarak toplumdaki alt grupların üyeleri üzerinde orantısız bir şekilde uygulanmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda, bireysel ırkçılık anlayışından farklı olarak, kurumsal ırkçılık anlayışında

ırkçılık eylemi önyargılı bireylerin kastı olmadan da gerçekleşebilmektedir (Unzueta ve Lowery, 2008). Burada önemli olan husus, ayrımcı eylemlerin toplumu yöneten kurumlar tarafından işlenmesi ya da göz yumulmasıdır.

1.2.1. Irkçılığın Kavramsal Gelişimi

Tarihi kriterler açısından ırk kelimesi nispeten yeni kabul edilmektedir. Fransızca'ya Latince'den geçen bu kelime, başlangıçta hayvan yetiştiriciliğinde kullanılan bir terim olup, nispeten yakın tarihe kadar insanlar için kullanılmamıştır. 16. yüzyılda İspanyolların Amerika kıtasında yürüttüğü uygarlaştırma misyonu, yerli Amerikalıların topraklarını İspanyolların fethine ve yerleşimine izin vermiştir. Dolayısıyla ırkçılık, bir halkın istila ve tahakkümünü haklı çıkarmaya yönelik sistematik girişim olarak ilan edilmiştir. Doğuştan kazanılan kimi özellikler nedeniyle kendini üstün görme anlayışı, Antik Yunan medeniyetine kadar dayanmaktadır. Aristo, köleliğe dayalı ve kendince haklı bir sosyal düzeni savunmuştur (Memmi, 1994). Orta çağ Avrupa'sında bölünmenin kaynağı çoğunlukla din olmuştur. Bu dönemdeki ırkçılık, 19. ve 20. yüzyıllarda gelişen sonraki ırkçılıklardan farklı görüldüğü için *proto-ırkçılık* olarak adlandırılmıştır (Richards, 2004).

Irkçılık terimi ilk olarak, ABD'nin Yerli Amerikalılara yönelik politikasının bir açıklaması bağlamında Oxford İngilizce Sözlüğünün 1902 baskısında görülmektedir (Howard, 2016). 20. Terimin kullanımı sosyal bilimlerde ise nispeten yeni kabul edilmekle birlikte konuya ilişkin ilk eserler Ruth Benedict'in *Irk: Bilim ve Politika* (Benedict, 1940) ve Edmund Soper'ın *Irkçılık: Bir Dünya Sorunu* (Soper, 1947) isimli kitaplarıdır. Benedict'in amacı, inananların ırksal eşitsizlik konusundaki bilimsel iddialarını çürütmek, ancak aynı zamanda ırksal ve dini hoşgörüsüzlük arasındaki ilişkiye hem tarihsel bir açıklama hem de teorik bir tartışma sağlamaktır.

Etnosentrizm ve *yabancı düşmanlığı* kavramları ırkçılık kavramıyla karıştırılabilmektedir. Tüm bu kavramlar "biz" ve "diğerleri" arasındaki sorunlu ilişkiye atıfta bulunurken, yine de bire bir örtüşmemektedir. Etnosentrizm, "bizim" ait olduğumuz insan grubunun dünyanın merkezi olduğu algısı ve başkalarını yargılamak için atıfta bulunduğumuz ölçü olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşıma göre, her insan grubu kendi gururuna ve kibrine sahip olmakta, üstünlüklerini iddia etmekte, yabancıları küçümsemekte ve sadece kendi alışkanlıklarının iyi olduğuna inanırken, diğerlerinininkileri

hor görmektedir (Sumner, 1906). Yabancı düşmanlığı ise, yabancı olan herkese ve özellikle de yabancılara kendilerine karşı düşmanlık anlamına gelmekte; belirli ya da tüm diğer etnik gruplar için olumsuz ve karamsar görüşler beslemektir (Jucquois, 2005).

Tanımlardan anlaşılacağı üzere, etnosantrizmin ve yabancı düşmanlığının ırkçılıkla benzer unsurlara sahip olduğu, ancak bununla birlikte aynı olmadığı görülmektedir. Irkçılık kavramı, etnosantrizm veya yabancı düşmanlığından daha fazlasını kapsamaktadır. Çünkü sadece duygulara, tutumlara ve davranışlara değil, aynı zamanda bir doktrin haline gelebilecek bir ideolojiye de atıfta bulunmaktadır (Priester, 1997). Etnosantrizmin ve yabancı düşmanlığı, eski zamanlardan beri varlığını korumakta ve tüm insanlarda ortak olan evrensel fenomenlerdir. Fredrickson (2011), bu iki kavrama kıyasla ırkçılığın 14. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar izlenebilen tarihsel bir yapı olduğunu vurgulamaktadır. Etnosantrizm ve yabancı düşmanlığı birçok bakımdan ırkçılığın habercisi olarak görülmektedir.

Irkçılığın öncü tarihçisi olarak 1920'lerde Belçika Sömürge Bakanlığının kütüphanecisi Theophile Simar kabul edilmektedir. “*La doctrine des races*” adını verdiği çalışma, 1922 yılında Brüksel'de yayımlanmıştır. Eleştirilerinin çoğunu Germen doktrinine odaklayan Simar, diğer Avrupalılara özellikle de 16. yüzyıl Pan Almancılığına ve 18. yüzyıl Fransız teorisine, sınıf farklılıklarının ırksal kökenlere atfedilebileceğine dair Latin halklarına karşı Cermen üstünlüğü fikrini reddetmiştir. Simar, bu şekilde kullanılan ırk kavramının bilimsel geçerliliğe sahip olmadığını ve siyasi amaçlar için tasarlandığını savunmakta zamanının ilerisinde yer almıştır. Çoğu zaman, ırksal üstünlük iddialarının sınıf çıkarlarının savunulması için bir bahane olduğunu iddia etmiştir (Fredrickson, 2002).

Tarihsel süreçteki iki gelişme ırkçılık kavramını popüler hale getirmiştir. İlki, 1930'lu yıllarda ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'daki Yahudileri hedef alan anti-semitizme karşı propaganda olarak kullanılmasıdır. İkincisi ise, 1960'lı yıllarda ABD vatandaşlık haklarına, güneydeki veya başka yerlerdeki *siyah* ve *beyaz* Amerikalılar arasındaki ekonomik eşitsizliğe, Asya ve Afrika'daki eski kolonilerin haklarına ilişkin aktivistlerin çalışmalarıdır (Bowser, 2017). Fredrickson (2002), İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemin modern ırkçılık tarihinde bir dönüm noktası olduğunu savunmuştur.

Faşizmin yenilgisinin ardından, egemenliğin ve hiyerarşinin resmi yapılarını değiştirmeye çalışan, eskiden zayıf olan siyasi, sosyal ve entelektüel hareketler dünya

apında göçü toplamıştır. Ayrıca bu dnemde bilim, daha gl ve daha birleşik bir sesle, ırk ve ırk kategorilerinin çok az bilimsel anlam taşıdığını iddia etmeye başlamıştır. Dekolonizasyon, ayrımcılığı sona erdirmeyi hedefleyen sosyal hareketler ve ırkçılık karşıtı sosyal bilim gündemi, insanları ve ülkeleri ırkçılıktan uzaklaştırmada etkili olmuştur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında dünya değiştikçe, ırkçılık azalmış, ancak daha önce tanımlanan ırklar ve ırksal sınırlar birçok toplumda anlamlı sosyal kategoriler olarak kalmıştır (Hirschman, 2004).

1.2.2. Irkçılığın Türleri

Irkçılığın türleri kapsamında bilimsel ırkçılık, sömürgeci ırkçılık, kültürel ırkçılık ve kurumsal ırkçılık alt başlıklar halinde aşağıda açıklanmıştır.

1.2.2.1. Bilimsel Irkçılık

On dokuzuncu yüzyılda köklerini bulan ırkçılık teorisi bilimsel ırkçılık olarak adlandırılmaktadır. Irkları biyolojik olarak tanımlayan bu teori, fiziksel özelliklerin göstergesi olarak doğasal karakteristik unsurları kullanmış, zihinsel ve ahlaki üstünlük/aşağılık olgusunu savunmuştur. Bu tanımlama Aryan ırkını diğer tüm ırklardan üstün görmüş ve spesifik olarak Yahudileri Asyalı insanlar şeklinde tanımlayarak hiyerarşının en altına yerleştirmiştir (Yılmaz, 2008).

Yepyeni entelektüel çaba olarak adlandırılan bilim, on sekizinci yüzyılın sonunda teoloji ve ahlak felsefesine meydan okuyan Batı kültürünün ayrı bir alanı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. On sekizinci yüzyılın ortası ile yirminci yüzyılın şafağı arasında bilim, *vahşilerin* uygar toplum üyelerine göre ırk bakımından daha aşağı oldukları "gerçeğini" belirlemede önemli bir rol oynamıştır. Zencilerin ve Kızılderililerin vatandaşlığa veya özgürlüğe layık olmayan *vahşiler* olduğunu açıklamak için aşağı ırklar hakkında bilimsel çalışmalar yürütülmüştür (Baker, 1998). Anlaşıldığı üzere bilimsel ırkçılık, sömürgeciliği mazur gösteren bir anlayış olarak Batılı devletlerce benimsenmiştir.

Bilimsel ırkçılığa bir katkı da Charles Darwin'in doğal seleksiyon ve evrim teorisi aracılığıyla gelmiştir. Darwin'in fikirleri ilk başta bilimsel ırkçılıkla pek uyumlu olmamıştır, zira bilimsel ırkçılık sabit bir kavramken evrim teorisi açık bir şekilde sabit değildi. Ancak 1880'lerde Avrupa'da bu iki fikir *Sosyal Darwinizm* olarak birleşmiş ve

ABD'ye de yayılmıştır. Sosyal Darwinistler, doğa kanunlarını toplum kanunlarına uyarlamışlar ve öjenik akıma yol açmıştır (Drouard, 2015). Öjenik, çeşitli hastalıklardan ve sakatlıklardan muaf olacak bir ırkı iyileştirme ve yaratma amacı taşıyan toplumsal bir akımı ifade etmektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003).

Bilimsel ırkçılık bağlamında Gumpłowicz (1980), insanlar arasında bir ırk mücadelesi olduğunu ileri sürmüştür. Spencer (1872) da benzer şekilde, en uygun olanın hayatta kalması fikrini ortaya atmıştır. Öjeni uzmanları, uygarlık düzeyi nedeniyle doğal seçilimin başarısız olduğunu iddia etmiştir. Negatif öjeni, ayrımcılıktan kısırlaştırmaya kadar çeşitli yöntemlere başvurarak kalıtsal hastalıkları olan kişilerin evlenmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Pozitif öjeni ise, elverişli fiziksel ve entelektüel özelliklerin taşıyıcıları olan üstün yetenekli veya güçlü bireyleri kendilerini olabildiğince çoğaltmaya teşvik etmeyi hedeflemektedir (Drouard, 2015).

Bilimsel ırkçılığa yönelik büyük bir eleştiri, Boas ve Columbia Üniversitesi'ndeki Amerikan antropolojisinin kurucuları olarak kabul edilen öğrencilerinden gelmiştir. Boas (1965), dikkati evrimden kültüre kaydırmış ve kültürel görecelik kavramını tanıtmış; hiç kimsenin ırksal olarak aşağı veya üstün olmadığını, yalnızca farklı kültürlere sahip olduğunu savunmuştur. Bilimsel ırkçılığa ilişkin bir diğer eleştiride de Bois (1999) tarafından yapılmış; bilimsel ırkçılığı ve öjeniyi reddetmiş; Afro-Amerikalıların sorunlarının yapısal sosyal eşitsizlik nedenlerinden kaynaklandığını iddia etmiştir.

1.2.2.2. Sömürgeci Irkçılık

Sömürgeci ırkçılığa ilişkin önemli çalışmalardan biri olarak kabul edilen Frantz Fanon'un ilk monografisi *Siyah Deri, Beyaz Maskeler*, hem Karayipler'deki Fransız kolonilerindeki günlük yaşamı hem de Fransız metropolündeki siyahi göçmenlerin deneyimleriyle ilgili olarak sömürgeci ırkçılığın psikolojik etkilerini ele almaktadır. Fanon (2008), sömürgeci ırkçı deneyimlerin olası etkileri arasında pasiflik, saldırganlık, aşağılık duyguları ve aşırı derecede telafi etme çabası şeklinde sıralamaktadır. Fransız imparatorluğundaki siyahların temel hissi yabancılaşma, beyazlarınki ise kendilerini üstün görme duygusu olmuştur.

Sömürgeci ırkçılığın mekanizmaları ile ilgili olarak Fanon (2008), epistemik yönlerin, bilginin ve kültürel alanların önemini vurgulamıştır. Sömürgeleştirilmiş

insanların *uygarlaştıran dil* aracılığıyla asimile edilmeye çalışıldığını savunmuştur. Diğer önemli bir bileşen olarak ekonomiyi gösteren Fanon, siyahların bireysel çabalarının maddi mücadelelerle birleştirilmesini gerektirdiğini; dünyayı yeniden yapılandırmaya ve sosyal yapıda bir değişikliğe ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

Sömürgeci ırkçılığın diğer büyük teorisyeni ve şiddet içeren mücadelenin kaçınılmazlığının savunucusu Memmi (2000), ırkçılığı hem sömürgeleştirileni hem de sömürgeciyi nihayetinde zayıflatan bir kısır döngü içinde tuzağa düşüren patolojik bir durum olarak kavramsallaştırmıştır. Memmi'ye göre, sömürgeci ırkçılığın üç ana ideolojik bileşeni bulunmaktadır. Birincisi sömürgeci ve sömürgeleştirilmiş kültür arasındaki uçurum; ikincisi bu farklılıkların sömürgecinin yararına kullanılması; sonuncusu ise bu varsayılan farklılıkların mutlak gerçeklerin standartları olarak kullanılmasıdır.

II. Dünya Savaşı öncesi pek çok Batı Avrupa ülkesinde ırkçılık, günümüzden daha yaygın, görkemli ve büyük bir fenomeni ifade etmiştir. Sömürgeci ırkçılık olarak nitelendirilen bu dönem, sömürge altındaki ırkların daha aşağı nitelikte olduğunu varsaymıştır (İnaç, 2020). ırkçılığı teoriye döken farklı yaklaşımların içinde, sömürgeciliği meşrulaştırma aracı olarak bu kavramın tanımlandığını ortaya koyanlar da bulunmaktadır. Kapitalist dünya ekonomisinin gelişimi ışığında ele alınan ve ırkçılığı sömürgeyi meşrulaştırma aracı olarak gören yaklaşım Miles (2000) tarafından "Sömürge Paradigması" olarak adlandırılmıştır. Klasik geleneksel Marksist açıklamalara dayanan bu ifade, ırkçılığın sömürgecilik ve emperyalizmin sonucunda ortaya çıkarıldığını vurgulamaktadır. Miles ayrıca, kapitalist üretim biçiminin insanları ekonomik durumlarına göre belirli gruplara ayırdığını ve bu sınıflandırmanın işgücü ile sınırlı kalmayıp ideolojik olarak da belirlediğini iddia etmektedir. Buna göre, kapitalist üretim süreci içinde oluşan ekonomik ilişkiler, yeniden yapılandığı sınıfsal fraksiyonlar nedeniyle dışlanma ya da ırkçılığa karşı duruşu açıkça olmasa da ortadan kaldırmaktadır.

1.2.2.3. Kültürel ırkçılık

Biyolojik ırkçılık, 1950 ve 1960'lı yıllara kadar saygın kalabilmiştir. Ancak değişen yenedünya düzeninde ırkçı pratiğin artık yeni bir teoriye ihtiyacı olmuştur. Bu teori oluşturma çabaları *modernleşme teorisiyle* son bulmuştur. Modernleşme teorisi özünde, Avrupalı olmayanların ırksal olarak olmasa da, Avrupalılara kıyasla, tarihleri ve

kültürel gelişmişlik düzeyleri nedeniyle geri kaldıklarını savunmuştur. Bu nedenle, Avrupa'nın rehberliği ve vesayeti altında, geri kalmışlığın üstesinden gelebilmek için Avrupalılar tarafından izlenen yolu takip etmeleri gerekmektedir. Esasında kültürel ırkçılığın gerçek özü bu görüşe dayanmaktadır. Bir teori olarak kültürel ırkçılığın amacı, Avrupalıların üstünlüğünü kanıtlamak ve bunu dinden ve biyolojiden gelen eski argümanlara başvurmada yapmaktır (Blaut, 1992).

Soğuk Savaş döneminde zemin değiştiren ideolojiler ve özellikle 1980'lerde yeni nesil göçmen topluluklarının göç ettikleri ülkelerde kendi yaşamlarını ifade eden siyasi ve kültürel tanımlama içine girmeleri ırkçılığın bilimsel alandan çıkarak daha sosyal bir fenomene dönüşmesine ve farklı unsurlarla beslenmesine neden olmuştur. "Kültürel ırkçılık" olarak adlandırılan bu yeni ırkçılık biçimi, geçmişte Avrupalı devletler tarafından domine edilen ve sömürgecilik tarihinin bir parçası olan bilim destekli düzeyinden ziyade, büyük ölçüde yabancı ve zayıf olarak algılananlara karşı yöneltilen bir olgu haline gelmiştir (Yılmaz, 2008).

Kültürel ırkçılık, beyaz kültürün diğer kültürlerden üstün olduğu inancıyla sonuçlanmaktadır. Bu ırkçılık biçimi, genellikle, ırksal azınlıkların kültürel uygulamalarını veya değerlerini sınırlandırmaya, patolojileştirmeye, egzotikleştirmeye veya tamamen ihmal etmeye neden olmaktadır (Thompson ve Neville, 1999). Powell (2000) kültürel ırkçılığı, insan farklılıklarına dayalı olarak öğretilen fikirler, duygular ve nihayetinde sosyal etkileşimler olarak tanımlamıştır. Powell ayrıca, tarihsel olarak kültürel ırkçılığın, belki de liberal veya ilerici gibi görünen, ancak özünde beyaz davranış standartlarına dayanan bir eritme potası perspektifine dayanan birçok eğitim uygulamasına yerleştirildiğini savunmuştur.

Yeni ırkçılığın tanımlanmasında etkili unsurlardan biri olan göç olgusu, göçün ekonomi politiği çerçevesinde ırklaşma sürecini açıklamakta kullanılmaktadır. Değişen dünya ve toplum düzeni ile birlikte ırkçılığın dayandığı maddi faktörler, biyolojiden ekonomiye, sosyolojiden kültüre kayarak ırkçılığın belli dönemlerde farklı biçimlere bürünmesine neden olmuştur. Kültürel ırkçılık, yabancı düşmanlığını doğal bir biçimde üreten etnosantrizimden güç almaktadır. Buna göre, yabancılar yerli kültüre yeterince ayak uyduramadığından geri gönderilmelidirler. Biyolojik üstünlüğü değil de kültürel ayrımcılığı hedefleyen bu ırkçılık türü, geleneksel ırkçılık gibi kimi zaman bir aşırı sağ

partide farklı kanatlarda temsil edildiği gibi kimi zaman da bir veya bir grup parti tarafından savunulmaktadır (Taş, 1999).

1.2.2.4. Kurumsal Irkçılık

İlk olarak Stokely ve Hamilton (1967) tarafından tanımlanan kurumsal ırkçılık, işgücü piyasası veya ulus devlet gibi örgütsel veya kurumsal bağlamlarda ırk ayrımcılığı, eşitsizlik, sömürü ve tahakkümün belirli ve genel örneklerini ifade etmektedir. Kurumsal ırkçılık aleni olabileceği gibi (örneğin, belirli bir ırkın başvuru sahiplerini dışlamak için resmi politikaya sahip bir firma), daha çok farklı etkiye sahip vakaları açıklamak için kullanılmaktadır. Burada kuruluşlar veya toplumlar açık bir şekilde bir gruba diğerinden daha fazla kaynak dağıtmaktadır (Clair ve Denis, 2015).

Genel anlamda ırkçılık, renkleri, kültürleri veya etnik kökenleri nedeniyle insanları avantajlı veya dezavantajlı kılan davranış veya sözlerden veya uygulamalardan oluşmaktadır. Kurumsal ırkçılık ise, bir kuruluşun renkleri, kültürleri veya etnik kökenleri nedeniyle insanlara uygun ve profesyonel bir hizmet sunmadaki toplu başarısızlığından kaynaklanmaktadır. Azınlık etnik halkı dezavantajlı kılan unsurlar, önyargı, cehalet, düşüncesizlik ve ırkçı klişeleştirme yoluyla ayrımcılığa varan süreçlerde, tutumlarda ve davranışlarda görülebilmektedir (Macpherson, 1999).

Kurumsal ırkçılık kavramı, daha sonra ABD’den sonra Birleşik Krallık siyasi ve sosyolojik söyleminde de benimsenmiştir. İngiliz toplumunda ve özellikle de ceza adaleti sisteminde kurumsal ırkçılığın varlığı hakkında politik tartışmaların varlığına rağmen, kurumsal ırkçılığın özelliklerine ilişkin görece az teorik düşünce ve analiz bulunmaktadır. Bu bağlamda Miles (1989), kavramın Birleşik Krallık’ta tanıtıldığını, ancak çok az analitik titizlikle kullanıldığını belirtmiştir (O’Grady vd. 2005).

1.2.3. Irkçılığın Türevleri

1.2.3.1. Soykırım

Soykırım kavramı Raphaël Lemkin tarafından 1944 yılında yayımlanan *Axis Rule in Occupied Europe* adlı kitabında ortaya atıldı. Lemkin kavramı bir ulusun veya bir etnik grubun yok edilmesi olarak tanımladı. Irk veya kabile anlamına gelen eski Yunanca kelime *genos* ve öldürme anlamına gelen Latince *cide* kelimelerinden türetilen kavram,

Lemkin'in kitabı bazı gaz odalarının hala faaliyette olduğu zamanlarda ortaya çıkmıştır. Nazi Almanya'sının eylemlerini yalnızca devletlere ve ordularına değil, halklara karşı bir savaş olarak tanımlanmıştır (Lemkin, 2005). Ayrıca, Lemkin, soykırımın gerçekleştirildiği politik, sosyal, kültürel, ekonomik, biyolojik, fiziksel, dini ve ahlaki olmak üzere sekiz farklı alan belirlemiştir.

Soykırım, bir ulusun tüm üyelerinin kitlesel katliamları dışında, mutlaka bir ulusun derhal yok edilmesi anlamına gelmemekle birlikte, ulusal yaşamın ana temellerini yok etmeyi amaçlayan farklı eylemlerin koordineli bir planını ifade etmektedir (İnaç 2021). Başka bir ifadeyle, ulusal bir grubu yok etmek için kullanılan her teknik ve fiil soykırım olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, Lemkin yerel dili okullarda kullanma ve basım yasağını kültürel soykırım olarak tanımlamaktadır. Çünkü, bu durumun ulusun bir unsuruna yoğunlaştırılmış ve koordineli bir saldırıyı temsil ettiği ifade edilmektedir (Jacobs, 2012).

Lemkin'in özellikle ulusal gruplardan soykırım hedefi olarak bahsetmesi ve Yahudileri bu sınıflandırmanın dışında tutarken, Naziler tarafından diğer tüm ırkları baltalayan ve zehirleyen bir ırk olarak görülmesi dikkat çekicidir. Ulusal bir grubun üyeleri olarak ulus içindeki siyasi grupların ve sınıfların, öldürülen veya hapsedilen üyeleri olarak düşünülmüştür (Fein, 2002). Ancak, Nazi Almanya'sının Avrupa anakarasını kavuran II. Dünya Savaşı kesin bir sona gelene kadar bu canice fikir uygulanamayacaktı. İngiltere, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Moskova Deklarasyonu'nu Ekim 1943'te imzalayarak zulüm, katliam veya infazların tüm faillerine ve iştirakçilerine cezaya çarptırılacaklarını belirten bir uyarı yayımladı. İngiltere, Fransa, Rusya ve ABD imzacılarından oluşan 8 Ağustos 1945 tarihli Dört İktidar Anlaşması'na dayanan Uluslararası Askeri Mahkeme Şartı oluşturulmuştur. Anılan mahkemenin yetki alanına giren barışa karşı suçlar; savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar gibi üç tür suç bulunmaktadır (Kuper, 2002).

Diğer yandan, Nürnberg Duruşmaları, 11 Aralık 1946 tarihli BM Genel Kurulu'nda alınan kararın başlangıcı olmuştur. Söz konusu karar soykırımı, tüm insan gruplarının var olma hakkının reddi olarak tanımlamış, çünkü cinayet, bireysel insanların yaşama hakkının inkârı olarak ifade edilmiştir. Varoluş hakkının bu şekilde reddedilmesi insanlığın vicdanını sarsacağı, insanlığa büyük kayıplar vereceği, bu bağlamda da ahlaki yasalara ve Birleşmiş Milletler 'in ruhuna ve amaçlarına aykırı olduğu kaydedilmiştir. Bu

tür soykırım suçlarının çoğu, ırksal, dini, politik ve diğer gruplar tamamen veya kısmen yok edildiğinde meydana geldiği vurgulanmış, soykırım suçunun cezalandırılması uluslararası bir endişe konusu olarak nitelenmiştir. Bu nedenle, BM Genel Kurulu soykırımın uluslararası hukuka göre medeni dünyanın kınadığı bir suç olduğunu ve hangi ilkelerin ve suç ortaklarının ister özel şahıslar ister kamu görevlileri ister devlet adamları olsun, suçun dini, ırksal kişilere işlendiğini, siyasi veya diğer gerekçelerle cezalandırılabileceğini ifade etmiştir (UN, 2012).

Bu tanım, Raphaël Lemkin tarafından oluşturulan ilk tanıma pratik olarak benzetilmektedir. Ulusal gruplar, ırksal, dini, politik ve diğer grupları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Soykırımın cezalandırılabilmesi gerekçeler arasında dini, ırksal ve siyasal yer alırken, başka gerekçeler de dâhil edildiğinde daha da kapsamlı hale gelmektedir. Bu, ırksal ve ulusal grupların imhası olarak tanımlandığı Nürnberg duruşmaları sırasında kullanılan tanımlamadan daha kapsamlıydı. Bununla birlikte, kararın hala üye devletlerin imzalarına ihtiyacı bulunmaktaydı. Hangi grupların korunacağı büyük tartışmalara yol açmış, niyet sorunu kültürel soykırımın dâhil edilmesi, uygulama ve ceza sorunu, yıkımın boyutu ve suçun asli niteliği saptanmıştır (Kuper, 2002).

8 Aralık 1948 tarihinde BM Soykırım Sözleşmesinin nihai metni hazırlanmış ve birkaç gün içinde Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa da dahil olmak üzere 20 ülke tarafından imzalanmıştır. Bir yıl içinde aralarında Sovyetler Birliği'nin de bulunduğu 21 devlet daha Sözleşmeyi imzalamıştır (UN, 1948). Sözleşmede soykırım, Birleşmiş Milletler 'in ruhuna ve amaçlarına aykırı ve medeni dünya tarafından kınanan uluslararası hukuka göre bir suç olarak ifade edilmiştir.

1.2.3.2. Ayrımcılık

Ayrımcılık terimi, benzer yaklaşımlar arasındaki farklılıkları algılamak veya kişinin yargısına göre seçici olmak anlamına gelen Latin ayrımcılığından türetilmiştir (Pettigrew ve Taylor, 2000). Ayrımcılığın çeşitli disiplinler açısından incelenmiş olması, konunun karmaşıklığına işaret etmektedir. Pek çok sosyal psikoloğa göre ayrımcılık, bir sosyal gruba ve onun üyelerine yönelik olumsuz ya da olumlu herhangi bir önyargılı muameleyi kapsamaktadır (Smith, Mackie ve Claypool, 2015). Önyargı ise, ön görüşe atıfta bulunarak, yeterli izin olmaksızın başkalarının olumlu ya da olumsuz

değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Allport, 1958). Bu nedenle, ayrımcılık çoğunlukla psikoloji disiplininde önyargının davranışsal bileşeni olarak ele alınmakta ve grup üyeliğine dayalı olarak insanlara kısmi veya önyargılı bir muameleyi ifade etmektedir.

Diğer taraftan, ayrımcılığın mutlaka önyargının sonucu olması gerekmeyecektir (Giddens, 2006). Örneğin, sosyoloji disiplininde ayrımcılık, bir bireyin veya belirli bir grubun eğitim, sağlık, barınma, istihdam, yasal haklar gibi sosyal kaynaklara ve krediler veya sembolik ve politik güç gibi fırsatlara erişimi kısıtlamak suretiyle, haksız ve yaralayıcı muamelelere maruz kalması durumu olarak tanımlanmaktadır. (Scott ve Gordon, 2009). Sosyolojik bir bakış açısıyla, ayrımcılık aynı zamanda bir kişiye veya belirli bir grup insana, özellikle ırk, din, sınıf, cinsiyet, siyaset temelinde diğer insanlara davranış şeklinizden adil olmayan kültür, yaş, etnik köken gibi farklı muamele olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, İnsan Hakları Komitesi ayrımcılığın herhangi bir ayırım, dışlama veya öncüle dayanan ve tüm kişilerin, tüm hak ve özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını veya kullanılmasını geçersiz kılma veya bozma amacına veya etkisine sahip olan kısıtlama veya tercih olarak nitelenmektedir (UNHRC, 1989). Bu nedenle, ayrımcılık tüm hak ve özgürlüklerin herkes tarafından tanınması ve kullanılması sayesinde tecrübe edilmemiş olacaktır.

Felsefi açıdan ayrımcılık, eşitlik ve eşitsizlik konularının bir uzantısı olup, tüm eşitsizlik ve ayrımcılıkların düzeltilmesi gereken sosyal adaletsizlik olarak görülmektedir (Pettigrew ve Taylor, 2000). Başka bir deyişle, ayrımcılık, insan haklarının temel bir ilkesiyle, yani tüm insanların haysiyet bakımından eşit olduğunu ve aynı temel haklara sahip olduğunu öne süren yasa önünde eşitlik ilkesiyle çelişmektedir. Bu ilke, her temel insan hakları belgesinde tekrarlanmaktadır. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne göre ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinin hepsi yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunma hakkına sahiptir. Yıllar içinde eşitlik hususunda bir iyileşme olmuşsa da, yine de farklılıkların varlığından dolayı eşitlikçi bir toplumun varlığından söz etmek mümkün değildir (Salman, 2007).

Bu açıdan gruplar arası farklılıkların ayrımcılığın temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür, ancak farklı grupların bir arada yaşamasının imkânsız olduğunu söylemenin mümkün olmayabileceği değerlendirilmektedir. Irk, etnisite, dil ve cinsiyet gibi potansiyel olarak ayrıştırıcı unsurlar çıkarılırsa ve “öteki” ve “farklı” için yasalar

yeniden oluşturulursa, farklı grupların farklılıklarıyla birlikte yaşamaları mümkün ve hatta muhtemel olabilecektir. Aslında bütünleşmek ve topluma dâhil olmak isteyen farklı kimliklerin de içinde yer alabileceği daha esnek ve kapsayıcı kategorilere açık olunması önem arz etmektedir. Tüm bunları sağlayan, sosyal sözleşmeler olarak adlandırılan anayasalardır (Kaya, 2006). Ancak, farklılıkları bir arada tutabilmek için başvurular anayasal değerlere dönüştürülmeden önce daha adil olmalıdır.

Özetlemek gerekirse, literatüre göre sosyal yaşamdaki ayrımcılık, belirli insan gruplarına karşı hukuk gözünde sosyal normları ve eşitlik ilkesini ihlal ederek gerçekleşen bir ayırım eylemidir. Bu nedenle, ayrımcılığın önlenmesi için oluşturulan eşitlik ilkesinin dezavantajlı azınlıklar söz konusu olduğunda işlemediği düşünülebilir. Bu bağlamda, ayrımcılık tanımındaki vurgulardan biri avantajlı ve dezavantajlı gruplardan oluşan azınlıklar ile çoğunluk arasındaki ilişkidir. Çünkü ayrımcılık, bir kişiyi veya bir grubu çoğunluktan ayırma ve onları paylaşılan ortamdan dışlama meselesi olarak ifade edilmektedir (Akpınar ve Karam, 1999).

1.2.3.3. Yabancı Düşmanlığı

Yabancı düşmanlığı (*Xenophobia*) etimolojik olarak, yabancı anlamına gelen Yunanca *xeno* ve korku anlamına gelen *phobia* kelimelerinden oluşmaktadır. Bu nedenle, yabancı düşmanlığı, yabancılardan korkma anlamına gelmektedir (van der Veer vd. 2013). Anılan yabancı korkusuna dayanarak, çağdaş bir yabancı düşmanlığı anlayışı onu mültecilere veya yabancılara karşı bir antipati olarak görmektedir (Hjerm, 2007). Yabancı düşmanlığı da şiddetin bir biçimi olarak tanımlanmıştır. Bu görüşe göre önyargı, yabancı düşmanı şiddeti motive etmekle, yabancı düşmanlığı, mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin kurbanı olduğu yaygın bir önyargı saiki biçimi olarak değerlendirilebilmektedir. Öte yandan yabancı düşmanlığını (*xenophobia*) kışkırtan en önemli unsurlardan birisi ekonomik krizler ve bu krizlerin yarttığı işsizlik ve kamu imkânlarından yeterince yararlanmama sorunudur (Tutar, İnaç ve Güner, 2006).

Diğer yandan, yabancı düşmanlığı genellikle yabancılardan veya kişinin kendisinden farklı olanlardan korkması veya hoşlanmaması için kullanılmaktadır. Ayrıca, yabancı düşmanlığı, yabancılardan, yani “diğerlerinin” hoşgörüsüzlüğünü de içerir. Bu korku, hoşlanmama veya hoşgörüsüzlük, kıt kaynaklar, istihdam, barınma, hizmetler, tesisler ve hatta basit fiziksel alan için rekabetten kaynaklanabilmektedir. Bu korku,

hoşnutsuzluk ve hoşgörüsüzlük, yerel halktan mültecilere veya yabancılara şiddet, kızgınlık, düşmanlık ve hem sözlü hem de fiziksel olarak taciz şeklinde yabancı düşmanı tepkilere yol açabilmektedir (Lesetedi ve Modie-Moroka, 2007).

Anılan yaklaşıma benzer şekilde, yabancı düşmanlığının, bir anlamda farklı (gerçek veya kendilerinden veya ait oldukları grup(lar)dan duygusal bakımdan gerekli olan korkuyu barındırması da gerekmektedir. Bu tanıma göre, bireylerin kendi konumlarının veya gruplarının konumunun başkaları tarafından tehdit edildiğini algılaması bir durum korku yaratmaktadır. Yabancı düşmanlığının bir diğer önemli bileşeni, bir toplulukta yabancılardan, örneğin mültecilerden, varlığı ve bunların ev sahibi topluluğun kültürel, ekonomik ve sosyal sermayesi üzerindeki etkilerinden kaynaklanan rahatsızlık hissidir (Esses vd. 2001).

Yakushko (2009) da yabancı düşmanlığının göçmenlere ve yabancı olarak algılanan diğerlerine yönelik tutumsal, duygusal ve davranışsal bir önyargı biçimi olarak tanımının da altını çizmiştir. Yakushko'ya göre yabancı düşmanlığı terimi, Amerikalıların ABD'ye yeni gelen göçmenlere ve Türkiye gibi kitlesel mülteci akını alan diğer ülkelere yönelik önyargılı tutumlarını anlamak için en uygun kavram olarak değerlendirilebilecektir (Yakushko, 2009).

Yabancıların yerlilere zarar verebileceği ve güvenilmeyeceği hissini vurgulayarak, korku benzeri duyguları içeriyor gibi görüldüğünü ve bir kırılganlık hissini ima ettiği de ayrıca vurgulanmaktadır. Grup içi ve grup dışı etkileşim bağlamında, grup içi üyeler için, grup dışı üyeler düşmanca algılanabilmekte ve iç grup üyelerine zarar verebilmektedir. Bu tehdit temelli zihniyet, bir güvensizlik, korku hissi veya grubun üyeleri arasında şüpheyi sonuçlanabilmektedir. Kişisel ve toplumsal zarara neden olabilen “öteki” korkusu, yabancı düşmanlığının tek temel yönü olarak ifade edilmektedir (van der Veer vd., 2013).

1.2.3.4. Sosyal Dışlama

Sosyal dışlanma kavramı geniş çapta tartışılmakta ve yine de dikkate alınan önceliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Literatürde ne monolitik bir tanımın ne de tek bir sosyal dışlama çözümünün olmadığı açıktır. Sosyal dışlanmayı yorumlamanın farklı söylemleri ve yolları, farklı nedenlerin ve kaygıların yanı sıra

çözümlerin vurgulanmasına yol açmaktadır. Sosyal dışlanma kavramı o kadar anımsatıcı, belirsiz, çok boyutlu ve geniş ki birçok farklı şekilde tanımlanabilmektedir (Silver, 1995).

Sosyal dışlanma literatüründe, geçmişi 1960'lara kadar uzanan Fransız sosyal politikasında sosyal dışlanmanın tarihsel kökenlerinin izini sürmek oldukça yaygındır. Anılan kavram, Fransa'da 1960'lı yıllarda yoksullara belirsiz bir şekilde atıfta bulunmak için kullanılmıştır (Çakır, 2002). Bununla birlikte, dışlamaya ilişkin akademik araştırmaların çoğunda atıfta bulunulduğu üzere, dışlanma tanımı yoksul insanların ötesine geçmiş ve ana akım topluma uyum sağlayamayanlar ile Fransız nüfusunun onda birine karşılık gelen uyumsuzlukları tanımlamıştır. İlerleyen yıllarda artan işsizlik, kalıcı yoksulluk, zayıf aile bağları, imkânlar denenmiş yardımlar, izole bireylerin artması ve sosyal ilişkilerin kopması gibi sosyal sorunların artmasıyla sosyal dışlanma referansını genişlemiş, marjinaler, anti sosyal insanlar, fiziksel ve zihinsel engelliler, okulu terk edenler, istismara uğrayan çocuklar, göçmenler, bekar ebeveynler ve sosyal uyumsuzlar gibi gruplar da dahil edilmiştir (Silver, 1995, Rawal 2008).

Sosyal sorunların artmasıyla birlikte, güncel sosyal politika tartışmalarında kilit bir tema haline gelen sosyal dışlanma kavramı, kökleri Avrupa refah devleti fikrine dayanan sosyal haklar kavramıyla birlikte gelişmiştir (UNDP, 2011). Refah devleti felsefesinin etkisi ve sosyal sorunları ele almadaki başarısızlığı, sosyal dışlanmaya ilişkin sosyal kategorilerin genişlemesinde belirgindi. 1990'lı yıllarda sosyal dışlanma kavramı popüler hale geldiğinde ve yaygın olarak kullanıldığında, onun nasıl tanımlanacağına ve etkili faktörlerin yanı sıra, göstergelerinin nasıl değerlendirileceğine daha fazla vurgu yapılmıştır. İlk ortaya çıkışından bu kadar zaman geçmesine rağmen, sosyal dışlanmanın hala üzerinde mutabık kalınmış bir tanımı bulunmamaktadır.

Paugnam (1996), sosyal dışlanmanın, toplumun işlev bozukluklarının farkına varmanın ve olası çözümler aramanın bir yansıması olduğunu ileri sürmektedir. Bir toplumun performansını ve risklerini sosyal dayanışma ve refah açısından değerlendirmenin bir yoludur. 1970'li yılların işgücü piyasasında yeni risklerin ortaya çıkması, geleneksel toplulukların ve sosyal bağların bozulması ve vatandaşlığı yeniden tanımlayan politik ve yapısal değişiklikler gibi sosyo-ekonomik değişiklikler nedeniyle, perspektifte bir değişiklik gerekli hale gelmiştir. Sonuç olarak, sosyal dışlanma kavramının refah devleti krizi anında yukarıda belirtilen bağlamsal değişiklikler

nedeniyle ortaya çıkması, statik yerine dinamik ve tek boyutlu odak yerine çok boyutlu olduğunu ve ilişkisel odak kadar dağılım gerektirdiğini ifade etmektedir.

Sosyal dışlanma kavramı geniş bir tanımda yoksullukla örtüşmektedir. Ancak, yoksulluğun ilişkisel ve dağıtımsal yönlerinin altını çizerek yoksulluğun ötesine geçmektedir. Sosyal dışlanma, sadece finansal bir yoksunluğu ifade etmekten ziyade, politik, kültürel ve sosyal boyutlara daha geniş bir odaklanmaktadır. Aynı zamanda devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin bir yansımasıdır. Bir sosyal dışlama çerçevesi, temel hareket noktası olarak bağlam bağımlılığı ile toplumu ve yoksunluğu anlamak için analitik bir çerçevedir (De Haan, 1999).

Bununla birlikte, sosyal dışlanma, bir dağıtım yönünün mü yoksa ilişkisel bir yaklaşımın mı literatürde yaygın olarak tartışılan başka bir özellik olup olmadığını vurgulamaktadır. Bahsedilen tartışma bağlamında, sosyal dışlanmanın öncelikle sosyal bağların olmaması, ayrımcılık, katılım ve karşılıklı yükümlülükler gibi ilişkisel konuları ele aldığı değerlendirilmektedir. Oysa yoksulluk, kaynak eksikliği olarak öncelikle dağıtım sorunlarına odaklanmaktadır. Bununla beraber, birçok tartışma, dışlayıcı süreçlerin iç içe geçmiş doğasına odaklanmakta olup, dağıtımsal ve ilişkisel boyutları birbirinden ayırmayı imkânsız hale getirmektedir (Saraceno, 2000).

1.3. AŞIRI SAĞ VE AŞIRI SAĞ ŞİDDETİ KAVRAMLARI

Aşırı sağ şiddetin 1980'de Bologna'daki tren istasyonuna düzenlenen bombalı saldırı ve 1995'teki Oklahoma Şehri bombalanması gibi toplu katliamlar da dâhil olmak üzere birçok ülkede uzun ve acı dolu bir geçmişi bulunmaktadır. Aşırı sağ, yakın zamana kadar, az sayıda ölümle birlikte nispeten sık olaylarla nitelendiriliyordu. Son 20 yılda büyük ölçekli, yüksek kayıplı radikal İslami terörizminin gölgesinde kalan aşırı sağ terörizmi, güvenlik gündeminin alt sıralarında yer aldı. Bununla birlikte, aşırı sağcı aktivistlerin küçük ölçekli saldırıları bile aşırılık yanlıları İslamcılardan daha çok yaşanmıştır. Ayrıca, 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'te ve 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'nın Christchurch kentindeki cami saldırıları, aşırı sağ görüşlerden ilham alan yalnız aktörlerin çok sayıda insanı öldürmeye istekli ve muktedir olduklarını gösterdi. Bu toplu katliam olayları artık istisnai vakalar değil, yeni nesil aşırı sağ teröristler için yeni bir standart oluşturmuş gibi görünüyordu. Tek başlarına hareket eden bu saldırganlar, internetteki sanal topluluklar aracılığıyla birbirine bağlılar. Daha fazla politika yapıcı,

politikacı ve araştırmacının aşırı sağın terörist şiddet potansiyelini gecikmeli olarak fark etmesiyle, konu gündemdeki yerini muhafaza etmeyi sürdürmektedir. Bu tür konular hakkında, şiddetin hacmi, hedef seçimi, failler ve kolaylaştırıcı koşullar hakkında daha fazla araştırmaya dayalı bilgiye ihtiyaç bulunduğu aşikardır.

Sol ve sağ terimleri Fransız İhtilali'nden kaynaklanmakta olup, eşitlikçilik fikriyle yakından ilişkilidir. Solcular genellikle sosyal eşitsizliği azaltmak için tasarlanmış politikaları desteklerken, sağcılar sosyal eşitsizliği ve buna karşılık gelen sosyal hiyerarşileri kaçınılmaz, doğal ve hatta arzu edilir olarak görürler (Bobbio, 1996). Geleneksel muhafazakâr partilerin sağında, aşırı sağ diyebileceğimiz, otoriterlik ve yerlilikle karakterize edilen geniş bir vizyon bulunmaktadır (Mudde, 1992). Ayrıca, radikal hareketlerin işe yaradığı hem aşırı sol hem de aşırı sağın radikal ve aşırı versiyonlarını ayırt edebilmektedir. Demokrasi çerçevesinde değişim, aşırılık yanlıları demokrasiyi reddederler ve hedeflerine ulaşmak için şiddet veya geleneksel olmayan diğer yöntemleri kullanmaya isteklidirler (Schmid, 2013).

Aşırılık yanlılarını radikallerden ayıran şey, aşırılık yanlılarının demokrasiyi reddetmeleri ve şiddeti ya da diğer yasadışı veya demokratik olmayan araçları meşru bulmalarıdır. Bu üçüncü ailenin alt düzeyine inilirse, aşırı sağ hareketlerin üç ana ailesi olan kültürel milliyetçiler, etnik milliyetçiler ve ırksal milliyetçiler ayırt edebilecektir. Üç aşırı sağ grup arasındaki yukarıdaki ayrım, bu gruplar ve şiddet kullanma olasılığı en yüksek olan bireyler hakkında daha incelikli bir bakış açısı sağlamaktadır. Bunlar öncelikle aşırı sağda bulunmakla birlikte, bu akım içinde şiddet meşru, gerekli ve çoğu zaman takdire şayan bir eylem biçimi olarak kabul edilmektedir. Neo-Naziler, faşistler ve beyaz üstünlükçüler gibi ırksal milliyetçiliğin taraftarları, aşırı sağ şiddetin failleri arasında üst sıralarda yer bulmaktadır (Ravndal ve Bjorge, 2018b).

Diğer yandan, aşırı sağ şiddet kavramı aşırı sağ terörizmden daha geniş bir saldırı yelpazesini kapsamaktadır. Hedef seçimi aşırı sağ inançlara ve göçmenler, azınlıklar, siyasi muhalifler veya hükümetler gibi düşman kategorilerine dayalı tüm şiddet içeren saldırılar, sağcı şiddet olarak nitelendirilmektedir. Bu aynı zamanda Vandalizm'i ve kendiliğinden şiddeti de içerebilmektedir. Terörizm olarak kabul edilebilmesi için, bir saldırının önceden tasarlanması ve siyasi bir sonucu etkilemek için daha geniş bir nüfusa korku aşılması amaçlanması gerekmektedir (Ravndal ve Bjorge, 2018a).

Öte yandan, üçüncü ve kısmen örtüşen nefret suçu kategorisi debu bağlamda değerlendirilebilmektedir. Nefret suçları, aşırı sağ şiddet veya terörizm olarak nitelendirilen olayları içerebilir, ancak aynı zamanda ırkçı taciz ve nefret söylemi gibi şiddet içermeyen eylemleri de içerir. Nefret suçları ulusal mevzuatla tanımlanır. Genel olarak, dini, ırksal veya cinsel azınlıklar veya engelliler gibi belirli kategorilerdeki insanlara karşı önyargı veya nefretle güdülenen suçlardır. Bununla birlikte, nefret suçu yasasıyla korunan kişi kategorileri, farklı ülkeler ve yasalar arasında önemli ölçüde farklılık gösterir (Hall, 2013). Örneğin, Norveç dahil çoğu ülkede eşcinseller, özellikle nefret suçu yasasıyla korunmaktadır, ancak tuhaf bir şekilde, trans bireylere yönelik nefret içeren, muhtemelen yanlışlıkla korunmamaktadır. Ayrıca, 49 Avrupa ülkesinden 23'ünde cinsel yönelimler nefret suçu yasasıyla korunmamaktadır (Godzisz ve Pudzianowska, 2016). Bu nedenle, yasal olarak “nefret suçu” olarak tanımlanan şey, ülkeler arasında önemli ölçüde farklılık göstermekte ve politik rüzgarlar, hangi tür hedef grupların dahil edileceğine karar vermede önemli bir rol oynamaktadır (Garland ve Funnel, 2013).

Nefret suçları sıklıkla sağcı aşırılık dışındaki konular tarafından motive edilen kişiler tarafından işlenir, Sünni Müslümanların Şiilere veya Yahudilere karşı nefreti bu konudaki ilginç örneklerin başında gelmektedir. Pek çok Batı Avrupa ülkesinde Yahudi karşıtı nefret suçlarının çoğu aşırı sağcılar tarafından değil, Müslümanlar tarafından işlenmektedir. Nefret suçu yasasına göre nefret suçu olmayan birçok aşırı sağ şiddet veya terörizm vakası da bulunmaktadır. Örneğin, Anders Breivik'in 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'teki hükümet bölgesine ve siyasi gençlik kampına yönelik saldırıları kesinlikle aşırı sağcı terörist saldırılar olarak nitelendirilmiştir. Ancak, hedefler hükümet binaları ve İşçi Partisi genç aktivistleri olduğu için nefret suçu mevzuatına girmeyeceklerdi. Buna karşılık, Yeni Zelanda'daki Müslümanlara yönelik son saldırılar kesinlikle üç kategoriye de uyacaktı (Enstad, 2017).

Anılan kavramlar genellikle belirsiz bir şekilde tanımlandığından ve birbirinin yerine kullanıldığından, ne tür bir şiddetten bahsedildiğini bilmek zor olmakta ve istatistiklerde de genellikle yanıltıcı bir şekilde yer almaktadır. Aşırı sağ şiddet, terörizm ve nefret suçlarının sıklık düzeyleri ve eğilimlerine ilişkin istatistikler genellikle zaman içinde ve ülkeler arasında karşılaştırılamamaktadır. Çünkü ulusal istatistikler, farklı etiketler altında aynı tür olayları veya aynı etiket altında farklı olay türlerini saymaktadır. Europol'ün yıllık Terörizm Durumu ve Eğilim Raporu'nda, sağcı terörizm ihmal edilebilir

bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni kısmen, bazı Avrupa ülkelerinin bu tür olayları terörizm olarak değil, nefret suçu, aşırı sağ şiddet veya sadece sıradan şiddet olarak kaydetmesidir (Hall, 2013).

Siyaset bilimi uzmanları, aşırı sağcılık kavramını tanımlamanın zorluğu konusunda hemfikirdirler, ancak bazıları bu partilerin aslında Nazizm ve faşizm gibi II. Dünya Savaşı'nda yenilmiş milliyetçi ideolojileri temsil ettiğini iddia etmektedir (Banafi 2017). Aşırı sağ, genellikle bir hareket veya ideoloji olarak tanımlanır, ancak en yakın açıklama, farklı aşırılık yanlısı hareketlerin veya ideolojilerin faaliyetlerini birleştirmeyi amaçlayan bir siyasi bloktur. Aşırı sağcı sorunlar öncelikle ırk, kültür, göçmenlik, kimlik veya homofobiye dayanmaktadır. Bu inançlar, aşırı sağın yerel ve uluslararası düzeylerde üzerinde çalıştığı kültürel ve İslami çoğulculuk gibi uzun vadeli endişeler yaratmıştır. Aşırı sağcılık için aşırı sağ, alt-sağ ve aşırı sağ gibi çok sayıda kavram bulunmaktadır. Örneğin, aşırı sağcılık, bireylerin ve grupların karmaşık, tutarsız ve örtüşen bir hareketidir, ancak azınlıklara yönelik nefret ve ırkçılıkla ilgili ideolojileri benimsemektedir (CTED, 2020).

Diğer taraftan, Bevensee ve Ross (2018), aşırı sağ partilerin devasa sosyal medya verilerini kullanarak aşırılık yanlısı şiddeti teşvik eden ve büyük ölçekte yanıltıcı kampanyalara girişen, beyaz ırkçıların fanatik bir faşist hareketi olduğunu değerlendirmektedir. Faşizm, aşırı milliyetçilik, ırkçı ve otoriter üstünlük, evrensellik karşıtlığı ve anti-liberalizmle de uyumludur. Vandiver (2018), alternatif sağın, beyaz Amerikan milliyetçiliği de dâhil olmak üzere siyasi ve sosyal ideolojilere dayanan ve Avrupa kültürel düşüncesine ve onun kültürel düşüncesine uyum sağlayan geç modernliğin siyasi ortamında ortaya çıkan önceki radikal sağ hareketlerin bir parçası olduğuna inanmaktadır.

Aşırı sağ, toplumu ve kültürü korumayı amaçlayan kapsamlı bir terim olduğu için gizemli bir kavram olarak nitelenmektedir. Aşırı sağ, beyaz milliyetçiliğin acısını ve Batı medeniyetinin çöküşünün başlangıcına ve liberalizmin başarısız olduğuna olan inancını göstermeye dayanmaktadır, tüm bu başarısızlık kültürel çoğulculuktan kaynaklanmaktadır. Alternatif sağ, beyaz kimliğin ve Batı medeniyetinin korunması gibi birleşik ideolojiler üzerinde bir araya gelen aşırı sağ grubunun bir parçası olarak kabul edilmektedir (ADL, 2020).

1.4. İRKÇILIĞA TEMEL TEŞKİL EDEN AŞIRI SAĞ İDEOLOJİLERİ

1980'den sonra, tüm Avrupa ülkeleri aşırı sağcı propagandayı ve ırk ayrımcılığını yasaklayan yasaları kabul ettiler, ancak çok kültürlü toplumların ortaya çıkması ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişmesinden sonra, hükümetlerin ırkçılık ve nefreti izlemesi ve bunlarla mücadele etmesi oldukça zor hale gelmiştir (Fennema, 2000). Bununla birlikte, aşırılık yanlıları şu anda ideolojilerini, özellikle göç ve yabancı karşıtı, ulusal ve dini fanatizm ve egemen siyasi sınıfın eleştirisinde temsil edilen ırkçı sahnelerin platformları olarak iletişim sitelerini kullanarak ilerletmek için çalışmaktadır.

Chetty ve Alathur (2018), nefret söyleminin bir tür terörizm olarak görüldüğünü tespit etmiştir. Nefret söylemi, terör örgütlerinin ideolojisini ifade eden bir saldırgan iletişim mekanizması olup, mağdurlara doğrudan veya dolaylı olarak zarar vermekte ve ayrıca ırkçılığı motive etmektedir. Böylece nefret söylemi sosyal platformlarda bir mesaj olarak yayımlanmaktadır (Chetty ve Alathur 2018). Farklı diller kullanan ve internette yayınlanan çeşitli türden terör konuşmalarının şiddetin varlığına, cana ve mala tehdit içeren militanların yaratılmasına yol açması anılan araştırmanın önemli bir yönü olmuştur.

Dünyanın dört bir yanındaki birçok siyasi parti ve hükümet, radikal sağa karşı koyma taahhütlerini nefret ve ırkçılıkla mücadelede yoğunlaştırmıştır. Bunun en son örneği, 2020 yılının sonlarında Alman hükümeti tarafından aşırı sağcılık, ırkçılık ve antisemitizmle mücadele konulu dört yıllık bir program için 1 milyar Euroluk bir bütçenin ayrılması olmuştur (<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/cabinet-committee-fight-against-racism-right-wing-extremism/2421250>, 2021). Hiç şüphe yok ki, bu tür siyasi gündemler iyi niyetlidir ve çoğu yurttaş ırkçılığın toplumlarının demokratik değerleriyle tutarlı olmadığı konusunda hemfikirdir. ABD Başkanı Joe Biden'in 6 Ocak 2021 tarihinde ABD Kongre Binası'nda yaşanan bakından iki hafta sonra başkanlığı devraldığı konuşmasında belirttiği gibi, *“Tarihimiz, hepimizin eşit yaratıldığına dair Amerikan ideali ile sert, çirkinler arasında sürekli bir mücadele olmuştur. İrkçiliğin, doğuşçuluğun, korkunun ve şeytanlaştırmanın bizi uzun süredir parçalara ayırdığı gerçeği yadsınamaz. Savaş uzun ömürlüdür”* (<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/01/20/inaugural-address-by-president-joseph-r-biden-jr/>, 2021).

Diğer yandan, radikal sağın bazı unsurları, özellikle Müslüman karşıtı ırkçılığı ifade ederek özellikle İslam'a karşı harekete geçerler. Bu, genellikle “cihat karşıtı” hareketler olarak anılan hareketler ve 2010'ların ikinci yarısında Avrupa ve Avustralya'yı kasıp kavuran İslam karşıtı protestolar için geçerlidir. Beyaz olmayan insanlar genellikle İslam karşıtı duyguları paylaştıkları sürece orada hoş karşılanırlar. Örneğin, araştırmamın çoğunun yapıldığı Avustralya'da, bu mitinglerde Aborijin bayrakları sergileyen ve Avustralya'yı yerli Avustralyalılar adına da İslam'dan geri aldıklarında ısrar eden radikal sağ protestocuların görülmesi alışılmadık bir durum değildi. Bu İslam karşıtı gruplar ve hareketler beyaz üstünlük örgütlerinden farklıdır. Neo-Nazi inançlarına sahip bazı radikal-sağ gruplar, stratejik olarak Müslüman karşıtı hareketleri beyaz üstünlüklerine ve Yahudi karşıtı gündemlerine daha fazla insan almak için kullandılar.

Radikal-sağ hareketlerle ilişkili veya onlara sempati duyan insanlar genellikle ırkçı görüşlere sahip gibi görünürken, belirli etnik, ırksal, kültürel veya dini azınlıklara karşı bu tür dışlayıcı veya önyargılı tutumlara sahip olanların çoğunluğu, aşırı sağcı veya radikalizmle bağlantılı değildir. Kuzey Amerika, Birleşik Krallık ve Avrupa'dan Avustralya'ya kadar Batı dünyasındaki tutum anketleri, çoğu kişi tarafından ifade edilen yüksek oranlarda Müslüman karşıtı duygu ve önyargı olduğunu göstermiştir. Bazı anketler, yanıt verenlerin önemli bir kısmının biyolojik ırkçı görüşler de ifade ettiğini ortaya çıkarmıştır. Avrupa Sosyal Araştırması'nın birkaç yıl önceki sonuçlarına göre, İngiliz örnekleminin %18'i bazı ırkların veya etnik grupların daha az zeki doğduğu konusunda hemfikir. Sosyal istenirlik etkilerinin olasılığını göz önünde bulundurarak, yalnızca bu rakamın biyolojik ırkçılığın gerçek yaygınlığını hafife alıp almadığına dair spekülasyon yapabilmektedir (Kelly vd., 2017).

İKİNCİ BÖLÜM
ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLER VE KURUMSAL IRKÇILIĞIN
TARİHİ ANALİZİ

2.1. WEİMAR DÖNEMİ ALMANYA'SINDA AŞIRI SİYASİ HAREKETLER

Weimar Cumhuriyeti Alman tarihinde derin sosyo-kültürel değişikliklerin yaşandığı aydınlık bir dönem olmakla birlikte, hükümetin 1933'te çökmesiyle karanlığa bürünmüştür. Bu sürecin siyasi ve ekonomik açıklamaları gizlenmiş ve yaygın olarak kabul edilen görüş, kurulduğu zamandan beri yeni doğan cumhuriyetin Versay Antlaşması'nın ilk imzalanmasının mahkûm olan siyasi bir hata olduğudur. Siyasi başarısızlıklarla bağlantılı olarak, 1922'deki hiperenflasyon ve 1929'daki Büyük Buhran, bilim adamlarının demokratik hükümetin düşüşünü açıklamaya ve anlamaya çalışırken atıfta bulundukları başlıca noktalar olmuştur. Bununla birlikte, Weimar Cumhuriyeti'ni parçalayan şiddet güçlerini tam olarak anlamak ve açıklamak için, Alman kültürünün dokusunu derinlemesine araştırmak ve Weimar döneminde Alman gelenekçileri ile ilericiler arasında meydana gelen muazzam çatışmayı incelemek gerekir. Anılan dönemi ve bu dönemde yaşanan aşırılık yanlısı siyasi hareketleri anlamak için Weimar'ın kısa tarihine bakmak faydalı olacaktır.

19. yüzyılın sonu Almanya olumlu başlamış. Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransa'yı küçük düşüren çeşitli Alman krallıkları 1871'de birleşmişti. Alman İmparatorluğu, Orta Avrupa'da baskın güç haline gelmiş, imparatorluğun ilk Şansölyesi Otto von Bismarck, modern Alman kültürünün tonunu Prusya gelenek ve otorite modeline dayandırarak belirlemişti (Orlow, 2008). Goethe ve Schiller'in romantik Alman idealleri geride kalmış, onların yerini 1862'de Bismarck'ın *Blut und Eisen* (Kan ve Demir) konuşmasında somutlaştırılan ileriye dönük, hırslı ve geleneksel Prusya ilkeleri almıştı. Birleşik bir Almanya, geleneksel Prusya militarizmi ve siyaseti tarafından kontrol edilen bir ülkeye dönüştürülmüştür. Bu çerçevede, herhangi bir ilerici hareket güçlü ordu tarafından hızlı ve kararlı bir şekilde ele alınmıştır (Fulbrook, 1991).

Büyük Savaş'ın patlak vermesiyle Almanya, kendisiyle diğer iki önde gelen Avrupalı büyük güç olan Fransa ve İngiltere arasındaki boşluğu kapatmıştı. Alman sanayileşmesi, diğer tüm Avrupa uluslarını yakalamış ve hatta bazı bölgelerde aşmıştı. Bir nesilden biraz fazla bir süre içinde Alman çelik, enerji ve kimyasal üretimi, kıtanın bir önceki lideri Büyük Britanya'yı geride bırakmıştı. Yine de görünüşe göre Alman halkının yeni yüzyıla girme gururu, İngilizlerin egemenliği ve Fransız kültürü tarafından kontrol altındaydı. Almanlar için Büyük Savaş, Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand'ın öldürülmesiyle ateşlenen basit bir çatışmadan daha fazlasını temsil etmiş, daha ziyade

Alman kültürünün 20. yüzyılda hayatta kalma ve gelişme hakkını da somutlaştırmıştı. Almanlar savaşa “hayat veren bir ilke” ve “kültür için ödenmesi gereken bedel” olarak yaklaşmıştır. Almanlar kendi büyüklüklerine giden yollarını oluşturmak istemiş, ancak kendilerini doğudaki Rusya kültürü ile batıdaki Fransa, Büyük Britanya ve Amerika'nın kudretli medeniyetleri arasında sıkışmış halde bulmuştur (Eksteins, 1989).

Bu çerçevede, Weimar Cumhuriyeti I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından kurulmuştu. Parlamenter hükümet, hain olarak görülen ve Almanya'yı arkadan bıçaklamaktan sorumlu olan politikacıların beyni olarak değerlendirilmiştir. Weimar dönemi, özünde sosyalistlerin egemen olduğu parlamenter hükümetin ilerici gündemini ilerletmek için kitlelerin iradesine karşı Almanya'da liberal değişimi zorladığı ikinci bir *Kulturkampf* olarak nitelenmiştir. Weimar döneminde gerçekleşen bu yaklaşım Bismarck'ın *Kulturkampf*'inde olduğu gibi başarısız olmuş, kendini barışçıl bir şekilde çözmek yerine demokratik hükümetin parçalanmasına neden olmuştur. Weimar Cumhuriyeti'nin çöküşüne yol açan tüm faktörleri doğru bir şekilde açıklayabilmek için, onun başarısızlığına, yalnızca politik kuruma karşı olmaktan ziyade, savaş sonrası Alman toplumuna karşı popüler bir tepki olarak bakmak gerekmektedir. Cumhuriyetin çalkantılı ilk yıllarında, suikastlar sıklıkla görülmüş ve Almanya'nın Versay Antlaşması sonrasında kendisini içinde bulduğu durumdan duyduğu hoşnutsuzluğu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu cinayetler hem aşırı sağın hem de aşırı solun takipçileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Öncelikle politikacılara karşı yürütülen bu suikastlar, zaten çalkantılı olan Weimar Cumhuriyeti'ni daha da istikrarsızlaştırmış ve tüm Almanların kafasında demokratik hükümetin tam olarak gelişip gelişemeyeceği konusunda şüpheler uyandırmıştır (Weitz, 2007).

Versay Anlaşması'nın mimarlarından olarak görülen ve Weimar Cumhuriyeti'nin Şansölye yardımcılığını yapan Matthias Erzberger'in devrim ayları boyunca Almanya'yı karakterize eden bu “Vahşi Batı” ortamında 26 Ağustos 1921 tarihindeki suikastının Weimar'a verdiği destek ve müttefiklerle barış anlaşmasının kabulü ve imzalanmasına katılımıyla doğrudan bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Erzberger suikasti, yalnızca yeni başlayan cumhuriyeti istikrarsızlaştırmak amacıyla değil, aynı zamanda Almanya'nın savaştan sonra seçtiği yol hakkında bir açıklama yapmak olan bir dizi siyasi suikastın başlangıcı olarak görülmüştür. Suikastlara verilen tepki, Alman halkının demokratik hükümete karşı hissettiği genel güvensizliği ve kararsızlığı yansıtmıştı. Alman halkı için dürüstçe savaşan ve ülkenin talihsizliklerini

tersine çevirmeye çalışan siyasetçiler, bu dönemde mahkemelerden çok az tepki alarak ya da hiç tepki göstermeden hedef alınmış ve öldürülmüştür (Gay, 1968).

Alman halkından gelen tepkiler ve protestolar, zaman zaman önemli olsa da yaygın olarak görülmemiş ve siyasi ölçeğin her iki tarafındaki şiddet yanlısı siyasi grupların gücüne kıyasla zayıf kalmıştı (Weitz, 2007). Walter Rathenau'nun 22 Haziran 1922 tarihinde öldürülmesi muhalefetin cumhuriyeti baltalamak için ne kadar istekli olduğunu ortaya koyduğu söylenebilmektedir. Başarılı bir iş adamı ve Dışişleri Bakanı olan Rathenau, imzalanan olumlu Rapallo Antlaşması'nın müzakeresinde bulunmuştur. Suikasttan iki ay önce. Rathenau, yaygın enflasyonu frenlemeye başarılı bir şekilde yardımcı olmaktan sorumlu olduğu Yeniden Yapılanma Bakanı'ydı (Mommsen, 1996).

Hem Erzberger hem de Rathenau'nun siyasi suikastları, katillerin gerçek niyetlerini ortaya koymuştur. Her iki siyasetçi de işleyen ve müreffeh bir hükümetin kurulmasına yardımcı olmalarına rağmen, yine de Alman toplumuna hain ve tehdit olarak görülmüştür. 1918 ile 1922 arasındaki dönem boyunca yaşanan toplam 376 suikasttan 354'ü aşırı sağcı gruplarla bağlantılıydı. Ancak, suikastlar dizisi Alman mahkemeleri tarafından derinlemesine ele alınmamıştı (Gay, 1968).

376 suikasttan sadece 18'i kovuşturulmuş ve bu adli süreçten sadece birinin aşırı sağcı biriyle ilgili olduğu tespit edilebilmiştir. Weimar Cumhuriyeti'nin yargı sistemi, esasen İmparatorluğun yargı sistemiyle aynıydı. Görevde bulunan yargıçların konumlarını korumalarına izin verilmiş ve onlarla Alman toplumunun yaratılışından önce yaygın olan zihniyetin aynısı getirilmiştir (Mommsen, 1996). Sağın işlediği suçlar yüzeysel olarak ele alınırken, soldan gelen suçlar, suikast davalarında ölüm cezası da dâhil olmak üzere, şiddetle ve yasanın en geniş kapsamına kadar kovuşturulmuştur (Gay, 1968). Bu süreçte adli sistem geleneksel siyasi kültüre tehdit oluşturduğu düşünülen kişilere zulmetme aracı olarak kovuşturma yetkisi kullanılmıştır. Siyasi aşırılık yanlılarının yargılanmasında yaşananlar yargı sisteminin geleneksel geleneklere bağlılığını yansıtmaktaydı. Mahkemeler, siyasi partilerin var olma özgürlüğüne doğrudan saldırımasalar da muhalif olarak görülenlerin cezalandırıldıkları bir ortam yaratmıştır.

Weimar Cumhuriyeti'nin siyasi sahasında yeni ses bulan iki grup aşırı sol ve aşırı sağdı. Daha önce yolun ortası bir siyasi ideolojiyi takip eden Alman halkı, ya aşırı uçlara göç etmek ya da ortada sessiz kalmaya zorlandı (Berghahn, 1987). Merkez Parti (*Zentrumspartei*) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi (*SPD-Sozialdemokratische Partei*

Deutschlands) gibi önceden kurulmuş siyasi partiler, üyelerinin daha radikal gruplara yöneldiğini gördüler. Bu değişimin gerçekliği, SPD'nin 143 ve Merkez Partisi'nin 68 sandalyesine kıyasla, aşırı Almanya Komünist Partisi (*KPD- Kommunistische Partei Deutschlands*) ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (*NSDAP-Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) partilerinin toplam 184 sandalye kazandığı 1930 parlamento seçimlerinde doruğa ulaşmıştı. Bu istatistik, 1928'de, SPD'nin 153 ve Merkez'in 62 sandalyesine kıyasla, bu iki partinin bir araya gelmesiyle yalnızca 66 sandalye elde ettiği düşünüldüğünde, özellikle çarpıcı olarak değerlendirilmektedir. Cumhuriyetin sonraki yıllarında seçmenler, aşırı uçlar NSDAP ve daha az ölçüde KPD lehine SPD ve Merkez Partilerini terk etmeye başlamıştır. Her iki uç da parlamentoya katılmalarına rağmen Weimar Cumhuriyeti'ni bir felaket olarak değerlendirmiştir. Aşırı sağ, hükümeti barış anlaşmasındaki rolünden dolayı suçlamış ve iktidara gelirse Versay'ın prangalarını çözeceğini iddia etmişti. 1930 seçimlerinde NSDAP, 1928'deki 810.000'e (%2,6) kıyasla 6.409.600 oy (%18,3) almıştı. Buna karşılık, SPD neredeyse 1 milyon oy kaybetmiş ve Cumhuriyet'in çöküşüne kadar da desteğini kaybetmeye devam etmişti. 5 Mart 1933 tarihindeki seçimlerde NSDAP, SPD ve Merkez Partisi'nin toplam 12 milyon oyuna kıyasla 17 Milyon Alman'ın desteğini almıştı (Pinson, 1966).

Diğer yandan, aşırılara meyiletme Alman halkının Cumhuriyet'e duyduğu kaygının somutlaşması olarak da nitelenmiştir. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Almanya'da ortaya çıkan komünist hareket ve diğer hareketler, aktivistlerin 1914'teki düşmanlıkların patlak vermesinden öncelikli olarak sorumlu olduğunu iddia ettikleri Alman toplumunun yapısını kökten değiştirme motivasyonunu somutlaştırmıştı. Sol ve komünist gruplar savaşçı gruplar oluşturmuş, şehirlerde yürüyen ve yerel siyasi pozisyonlar için koşmuştu. Bu komünist gruplar, savaşın ardından Almanya'nın yeterince değişmediği gerekçesiyle Cumhuriyete karşı çıktılar. En büyük gerekçeleri de I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'yı yıkımın eşiğine getiren aynı kapitalistler ve siyasi yetkililerin hâlâ Cumhuriyet içinde iktidar konumunda olmalarıydı (Weitz, 2007).

Bu çerçevede, KPD ve diğer komünist örgütler için sorunun, Alman sınıfsal yapısından ziyade siyasi kurumların sorunu olmadığı ortaya çıktı. Her iki aşırılık da Alman manzarasını zehirlediğini düşündüklerine dair tiksintilerini ifade etmek için şiddet kullanmıştı. *Freikorps* olarak nitelenen paramiliter bir temelde hayal kırıklığına uğramış savaş gazilerinden oluşan örgütlenme, yaşamlarında istikrar yaratmanın bir yolu olarak katı askeri yapıya dayanıyordu. *Freikorps* üyeleri, şiddet ve gelenekçilik yoluyla bir

ütopya yaratma niyetindeydi (Herf, 1984). Grup başlangıçta hükümet tarafından komünist huzursuzlukla mücadele etmek için tutulmuş, ancak daha sonra soldaki muhaliflere karşı acımasız şiddet kullandığı için geri çevrilmiştir. Solcu KPD'nin önde gelen isimlerinden Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht, Ocak 1919'da *Freikorps* üyeleri tarafından öldürülmüştür.

Bu şiddet sarmalındaki Weimar Cumhuriyeti'nde aşırı sol da rakipleriyle ilişkilerinde daha az şiddetli değildi. Almanya'da bir toplumsal devrime neden olma mücadelesi, siyasi muhalefetle kendini göstermiş, komünistler emeğin hâkim olacağı bir Almanya için savaşıyordu. Weitz, eğer cumhuriyet ekonomik ilerlemeyi destekleyebilseydi ve siyasi katılım yolları sağlayabilseydi, bu işçilerden en azından bir kısmının kendi tarafına kazanılabileceği yorumunu yapmaktadır. İlerleme ve siyasi özgürlüğün yeterli olmadığını gözlemleyen komünistleri kazanmanın rasyonel olacağı düşünülmekle birlikte, KPD'nin kuruluşundan itibaren cumhuriyetle sürekli çatışmaya kararlı olduğu değerlendirilmektedir (Weitz, 2007). Ayrıca, bu süreçte Almanya'daki değişimi sağlamanın tercih edilen yöntemi şiddet yoluyla olmuştur.

2.2. NASYONAL SOSYALİST ALMAN İŞÇİ PARTİSİ'NİN (NSDAP) KURULUŞU VE İDEOLOJİSİ

Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (*NSDAP-Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) kurulması, I. Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya içindeki koşullara bir cevap olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte, NSDAP'nin ilk kurucularının savaşın ilk aşamalarında siyasi olarak aktif olduğu ve Şubat 1920'de NSDAP'ın kurulmasının Alman savaşı üzerine siyasi bir diyalogun doğrudan sonucu olduğunu ortaya koymaktadır. 1915'te sanayici Alfred Hugenberg tarafından başlatılan ve 1918'de ordu, işçi ve halk hareketinin temsilcilerini içeren hedefler 1930'larda bambaşka bir sürece evrilmiştir Cumhurbaşkanı Hindenburg, 30 Ocak 1933 tarihinde kabinedeki en yüksek pozisyon olan Şansölyeliği NSDAP lideri Adolf Hitler'e teklif etmişti. Bu sayede iktidarı ele geçiren Hitler, demokratik yönetim yapılarını ortadan kaldırmak için yola çıktı. Şubat ayında Reichstag binasında çıkan ve tarihe Reichstag Yangını olarak geçen olay NSDAP'nin işini kolaylaştırmış, 28 Şubat 1933 tarihli Yangın Kararnamesi, Weimar Anayasasının güvence altına aldığı ifade özgürlüğü, basın ve toplanma özgürlüğü gibi yurttaşlık haklarını süresiz olarak askıya almıştır (Hatheway, 1994).

Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) ideolojisi ile Hitler'in kişisel Nasyonal Sosyalizm varyantının özü, iç içe geçmiş yeni yaşam alanlarını fethetmek, ırksal saflığı sürdürmek ve ekonomik otarşı elde etmek gibi üç ilkeye dayanıyordu. Hitler için hayat, sınırlı kaynaklar üzerindeki ırklar arasında bitmek bilmeyen bir mücadeleydi. Bu radikal Darwinci dünya görüşü, kişisel ideolojisinin her yönünü şekillendirmişti. Hitler'e göre siyaset, bir ırkın hayatta kalma mücadelesi sanatından başka bir şey değildi. Dış politika, fethi kolaylaştırmak için savaş ve ittifak kurma yoluyla yaşam alanını güvence altına alma sanatıydı. İç politika tamamen ırksal olarak saf insan gücü ve yaşam alanı elde etmek için savaş açmak için ideolojik telkin sağlamaya adanmıştı. Nazi ideolojisi, Hitler'in dünya görüşüyle eş anlamlıydı. Buna göre insanlar arasında eşitlik yoktu, sadece ırksal bir hiyerarşi vardı. Bu görüşe göre sarışın, mavi gözlü İskandinav Alman Aryanları en üstte, Yahudiler ise en alt basamakta yer alıyordu (Snyder, 2015).

Hitler'in ırkçılığı, Charles Darwin ve Herbert Spencer gibi düşünürlerden ödünç alınmıştı. Darwin, bitki ve hayvanların oluşumunu evrim ve doğal seleksiyon kavramlarıyla açıklamaya çalışan bir doğa bilimciydi. Herbert Spencer daha sonra en güçlü olanın hayatta kalma fikrini ekledi. Bu düşünceye göre, yeryüzünde sadece değişen iklim koşullarına uyum sağlayabilen türler hayatta kaldı. Darwin'in tamamen doğal bir seçim süreci olduğunu düşündüğü şeye insan müdahalesini asla savunmadığını bilinmektedir. Ancak, fikirleri ırkçı düşünürler ve politikacılar tarafından fethedilen halklar üzerindeki imparatorluk yönetimini haklı çıkarmak için kullanılmıştı. Bu bağlamda, Nazi argümanı basitti, en güçlü ırk hayatta kalacak ve zayıf olanlar yok olacaktı. Aryan ırkı en iyisiydi. Saflığını korumalı, güçlenmeli ve dünyaya hâkim olmalıydı. Hitler'in ideolojisinin diğer yönü, jeopolitik yaşam alanı (*Lebensraum*) kavramıydı. Bu kavramla yerleşim için yeni toprakların alınması gerektiğine inanan NSDAP ideolojisi, ana ülkenin alanını genişletirken yeni topraklardaki yerleşimcilerin menşe yerleriyle yakın bir bağ kurmalarını sağladığını, aynı zamanda Alman ulusunun maddi kaynaklarını ve gücünü artıracaklarını ileri sürmektedir (Snyder, 2015).

Diğer taraftan, Hitler'in ekonomi politikaları da bu yaklaşımın bir uzantısıydı. Savaşlarını kovuşturmak için silah ve yiyecek üretiminde kendi kendine yeterliliği sağlamak için otarşı arayan Hitler'in zihninde, fetih yoluyla ırksal hayatta kalma savaşı ve ırksal saflığın korunması aynı şey olarak yer almıştı. Devletler, ırksal olarak homojen oldukları sürece güçlüydüler, saflığın kaybolduğu an yeni yaşam alanlarını fethetme ve

dolayısıyla artan nüfusu destekleme yeteneği de kaybolacaktı. Silahlar, teknoloji ve eğitim, ırksal saflığın sürdürülmesine kıyasla üçüncül öneme sahipti. Saflık konusundaki bu saplantı, onun otarşi arayışında da su yüzüne çıkmıştı. Otarşi, pragmatik düzeyde, Hitler'in yaşam alanı savaşlarını kovuşturmak için endüstriyel bir motor yaratmasına olanak tanımasına imkân vermişti. Hitler, ideolojik düzeyde eş zamanlı olarak kapitalist serbest ticaretin İngiltere tarafından yürütülen barışçıl ekonomik savaş için bir cephe olduğunu ve Almanya'nın ırksal saflığı korumak için uluslararası sistemden kendisini kapatması gerektiğini savunmuştu (Steinback, 2019).

Fetih, saflık ve otarşi temel ilkelerini desteklemek için, kişisel ideolojisi içinde hem geleneksel hem de sosyalist halkçı eğilimlerinden alınan bir dizi fikri uyarlayan Hitler, geleneksel *völkisch* ideologlarından ırksal milliyetçilik, Yahudi düşmanlığı, Slavofobi, enternasyonalizm karşıtlığı ve tarım romantizmi kavramsallarını uyarlamıştı. Alman *Volkschgemeinschaft* üyeliğini yalnızca kana dayalı olarak kavramsallaştırmış, böylece hiçbir ırksal yabancı asimile edilemeyecekti. Bu nedenle, toplumdaki etnik olmayan Alman unsurları yabancı kabul edilmiş, tecrit veya sürgün için hedef alınmıştı. Hitler, algılanan yabancı etkiye duyduğu antipatinin üzerine inşa ederek, enternasyonalizmin sembolleri olarak Yahudilere, Marksistlere ve hatta Katoliklere saldırmıştı (Steinback, 2019).

Hitler'e göre, etnik bir grup, ideoloji, din veya ulusal sınırları aşan herhangi bir topluluk Alman ırksal saflığını alçaltmayı amaçlayan uluslararası bir komplo oluşturmaktaydı. Şehir hayatı, doğası gereği saf tarımsal yaşamın aksine ahlaksızlık, ırk karışımı, pasifizm ve Yahudi yerleşimlerinin yuvaları olarak görülmüştür. Bu nedenle, halkının çoğu saf bir tarımsal yaşam tarzına geri döndürülebilseydi, bir *Reich* ancak o zaman başarılı olabilecekti. Bu dünya görüşünde, yeni fethedilen yaşam alanlarını sömürmek ve üretken emek gücünden yoksun olduğuna inandığı ve bu nedenle de ayakta kalamayacağına inandığı Yahudilere karşı imparatorluğunu korumak için Almanya'nın köylülüğünü genişletmek gerekliydi. Bu arada, Hitler eşzamanlı olarak *völkisch* ideolojisinin sağcı sosyalist unsurlarını ödünç almış, ancak bu kavramları her zaman ırksal milliyetçi gündemine uyacak şekilde değiştirmiştir. Dahası, Hitler'in sağcı sosyalist unsurları uyarlaması, nasyonal sosyalizmin Yahudi düşmanlığı ve anti-kapitalizm temelinde ulusal yeniden doğuşu hedefleyen, daha radikal, kitlesel eylem ve işçi tabanlı bir form oluşturması çağrısında bulunan bir kolu olan *Strasserismus* etkisi eksikliği sergilemiştir. Halkçı sosyalistlerinden uyarladığı temalar arasında kapitalizm karşıtı,

askeri sosyalizm ve çeşitli burjuva karşıtı duygular da mevcuttu. Sanayileşmeyi savaş silahları üretmenin bir aracı olarak kabul etmesine rağmen, toplum üzerinde enternasyonalist bir felaket olarak kapitalizmin kendisine şiddetle karşı çıkan bu anlayış, kapitalizmin bir ulusun genişleme savaşları başlatma istekliliğini baltaladığını ve uluslararası ticaret yoluyla ırkların karışmasını kolaylaştırdığını savunmuştur (Steinback, 2019).

2.3. NAZİLERİN İKTİDARINDA ALMANYA

İktidarı ele geçiren Hitler, demokratik yönetim yapılarını ortadan kaldırmak için yola çıkmış, şubat ayında Alman Parlamento Reichstag'da çıkan bir yangın, hareketini kolaylaştırdı. İfade, basın ve toplantı özgürlüğü gibi yurttaşlık haklarını süresiz olarak askıya alan NSDAP, komünistleri baş düşmanları olarak almış ve şiddetli baskılar uygulamıştı. Yarım milyon nüfuslu küçük bir şehir olan Düsseldorf'un hayatta kalan 6808 tutuklama dosyasından 1440'ı yalnızca komünistlere aitti. Bununla birlikte, komünistler ülke genelinde Naziler tarafından zulüm gören 52 kurban türünden sadece biriydi. 3 Mart 1933 tarihinde ünlü Yetkilendirme Yasası kabul edilmiş ve bu kanunla Almanya'da Nazi diktatörlüğü kurulmuştur. Hitler'e Parlamentoyu kenara almak suretiyle kararnameyle yönetme yetkisi verildi. Nazi Partisi ve üyeleri dışında tüm siyasi partiler ve sendikalar yasaklanmış, devlet ekonomisi, medya, ordu ve yargı üzerinde tam kontrol kurmuştur (Stone, 2014).

Ayrıca, Nazilerin istediği şekilde toplumu kontrol etmek ve düzenlemek için özel gözetleme ve güvenlik güçleri oluşturulmuş, hâlihazırda var olan yeşil üniformalı normal polis ve Fırtına Birlikleri (*SA-Sturmabteilung*) dışında, Gestapo (*Die Geheime Staatspolizei*), SS (*Schutzstaffe*), kriminal polis ve Güvenlik Servisi (*SD-Sicherheitsdienst*) gibi paramiliter örgütler de mevcuttu. Nazi devletine en korkunç suç devleti olarak ün kazandıran, bu yeni örgütlenen güçlerin anayasal olmayan yetkileriydi. İnsanlar Gestapo işkence odalarında alıkonulabiliyor, toplanıp toplama kamplarına gönderilebiliyor, isteyerek sınır dışı edilebiliyor veya herhangi bir yasal prosedür olmaksızın tutuklanabiliyordu. Polis güçleri cezasız bir şekilde yönetme yetkilerini elde etmişti (Bozkanat, 2021).

Dış politikada da Hitler hızlı başarılar elde etmişti. 1933'te Milletler Cemiyeti'nden çekilmiş, 1936'da Rheinland'ı yeniden işgal etmiş ve 1938'de Tek halk,

Tek imparatorluk ve Tek lider sloganı altında Avusturya ve Almanya'yı ilhak etmişti. Daha sonra Almanca konuşan *Sudentenland*'ı Çekoslovakya'dan güreşmeye devam etmiş ve tüm ülkeyi yutmuştu. Bütün bunlarda, Versay kararını çok sert bulan İngiltere'nin sözsüz desteği önemli bir rol oynamaktadır (Deringil, 1994).

Diğer yandan, Naziler iktidara geldikten sonra, geniş imparatorlukta "istenmeyen" olarak görülen herkesi fiziksel olarak ortadan kaldırarak saf Almanlardan oluşan ayrıcalıklı bir ırksal topluluk yaratma hayallerini hızla uygulamaya başladı. Naziler yalnızca "saf ve sağlıklı İskandinav Aryanları" toplumu istiyordu. Sadece onlar, "istenmeyen" olarak sınıflandırılan diğerlerine karşı zenginleşmeye ve çoğalmaya layık görülüyorlardı. Bu, saf olmayan veya anormal görülen Almanların bile var olmaya hakkı olmadığı anlamına geliyordu. Ötenazi programı kapsamında, zihinsel veya fiziksel olarak uygun olmadığı düşünülen birçok Alman'ı ölüme mahkûm edilmişti. Ayrıca, Yahudiler, "istenmeyen" olarak sınıflandırılan tek topluluk değildi. Nazi Almanya'sında yaşayan birçok Çingene ve siyah, "üstün Aryan" ırkının biyolojik saflığını tehdit eden ırksal "aşağı" olarak görülüyordu. Ruslar ve Polonyalılar bile insanlık dışı ve dolayısıyla herhangi bir insanlığı hak etmeyenler olarak görülüyordu. Almanya Polonya'yı ve Rusya'nın bazı kısımlarını işgal ettiğinde, esir alınan siviller köle işçi olarak çalışmaya zorlandı, birçoğu zorlu çalışma koşulları ve açlık nedeniyle hayatlarını kaybetti (Ritschl, 2019).

Nazi Almanya'sının diğer birçok unsura uyguladığı politikalar yanında Yahudilere yönelik icra ettiklerine ayrı bir bahis açmak gerekmektedir. Nazilerin Yahudilere karşı duydukları nefret geleneksel Hristiyanların Yahudilere yönelik düşmanlığının bir öncüsüne sahipti. Mesih'in katilleri ve tefeciler olarak klişeleşen Yahudilerin Orta çağ'a kadar toprak sahibi olmaları yasaklanmış, esas olarak ticaret ve borç verme yoluyla hayatlarını idame ettirmişlerdir. Yahudiler, tarih boyunca getto denilen ayrı ayrı işaretlenmiş bölgelerde yaşamış ve düzenli aralıklarla organize edilen şiddet ve topraktan atılma yoluyla zulümler görmüşlerdir. Bununla birlikte, Hitler'in Yahudilere olan nefreti, din değiştirmenin "Yahudi sorununa çözüm olmadığını savunan sözde bilimsel ırk teorilerine dayanıyordu ve bunların tamamen ortadan kaldırılmasıyla çözülebilecekti. Naziler 1933'ten 1938'e kadar Yahudileri terörize etmiş, yoksullaştırmış ve ülkeyi terk etmeye zorlamıştır. Bir sonraki aşama olan 1939-1945 dönemi ise, Yahudileri belirli alanlarda yoğunlaştırmayı ve sonunda Polonya'daki gaz odalarında katletmeyi amaçlamıştır (Rees, 2006).

Polonya da Yahudilerle birlikte en çok Nazilerin katliam ve aşğılamalarına maruz kalmış, Naziler savaşın gölgesi altında, öldürücü, ırkçı ideallerini gerçekleştirmeye başlamıştır. Soykırım ve savaş aynı madalyonun iki yüzü olmuş, işgal altındaki Polonya bölünmüştür. Kuzeybatı Polonya'nın çoğı Almanya'ya dâhil edilmiş, Polonyalılar işgal altındaki Avrupa'dan getirilen Almanlar tarafından işgal edilmek üzere evlerini ve mülklerini geride bırakmaya zorlanmıştır. Polonyalılar daha sonra Alman imparatorluğunun tüm istenmeyenlerinin varış noktası olan genel hükümet olarak adlandırılan diğer kısımlara sürülmüştür. Polonyalı entelijansiyanın üyeleri, tüm halkı entelektüel ve ruhsal olarak köleleştirmek üzere katledilmiştir. Aryanlara benzeyen Polonyalı çocuklar zorla annelerinden koparılmış, "ırk uzmanları" tarafından muayene edilmek suretiyle, testleri geçerlerse Alman ailelerinde büyütölmüş ve yetimhanelere yerleştirilmiştir.

2.4. AŞIRI SAĞ KAVRAMI VE AŞIRI SAĞ HAREKETLER

2.4.1. Aşırı Sağ Siyasi Şiddeti ve Terörizm

Genel anlamda siyasi şiddet, her zaman siyasi değışime yönelik siyasi amaçlar için kasıtlı eylemi içerir (Enzmann 2013). Bununla birlikte, bu kavram literatürde pek kabul görmemekte veya ana hatları açıkça belirtilmekte, ancak daha ziyade terörizm, siyasi suikast, maddi imha veya isyan gibi birçok şiddet biçimini geniş bir şekilde kapsamaktadır (Schmidt ve Jongman 2005). Sağcı aktivizmin özel alanına bakıldığında, farklı aşırılık ve şiddet biçimleriyle karşılaşmaktadır. Aşırı sağcı çevre bir varlık değildir, aktörler açık ideolojilere göre ya da değil, gruplar halinde ya da tek başlarına, açık ya da örtölü olarak hareket ederler. Geniş bir genelleme olarak, aşırı sağcı siyasi şiddet ve terörizmin, savaşan tarafların başarısız özelemleri ve şikâyetlerinden sorumlu tutulan belirli toplulukları ve aktörleri hedef alan aşırılık yanlısı ve şiddet içeren siyasi faaliyetleri bir araya toplamak için uygulanan bir şemsiye terim olduğı söylenebilmektedir (Taylor ve Holbrook 2013).

Wilhelm Heitmeyer, aşırı sağcı bir yönelimin temel unsurlarını, insanlar arasındaki eşitsizliğin doğal, önceden verilmiş bir ilke olarak kabul edildiğı ve şiddeti meşru bir eylem şekli olarak değerdendirildiğı bir ideoloji olarak görmektedir (Heitmeyer, 1992). Bu durumda,

- Aşırı sağcı ideolojiden esinlenerek,

- Matthew Goodwing ve Vidhya Ramalingam'ın önerdiği gibi, çeşitli hedeflerin peşinden koştukları bir taktik olarak şiddet ve / veya terörizm kullanılmaktadır.

Aşırı sağ aşırılığın önemli unsurları, demokratiklerin değerlerinin, prosedürlerinin ve kurumlarının reddedilmesi veya baltalanması ile anayasal devlet ve temel insan hakları ilkesinin reddi olarak öne çıkmaktadır. Sağcı siyasi partilerin aksine, şiddet yanlısı gruplar yalnızca ikinci ilkeyi reddetmekle kalmamakta, aynı zamanda partileri azınlık gruplarına veya çok kültürlülüğü teşvik etmekten ve etnik çeşitliliği arttırmaktan sorumlu kabul etmektedirler (Goodwing ve Ramalingam 2012).

Sağcı siyasi şiddetle ilgili literatürde daha yerleşik hale gelen bir siyasi şiddet anlayışından bir diğeri de nefret suçudur (Björge 1995). Nefret suçu terimi, AGİT tarafından toplumdaki belirli bir gruba karşı hoşgörüsüzlükten kaynaklanan bir suç olarak tanımlanmakta olup, bu din veya ırk gibi özelliklere karşı önyargı saiki olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, nefret suçları daha geniş bir ideolojik dünya görüşünün dışında yürütülmemekte, aksine sadece bu önyargı tarafından motive edilmektedir (OSCE, 2013). Anılan kavram, vaka analizi için bir miktar analitik uygulanabilirlik sağlamakta ve bazı aşırı sağ şiddet eylemlerini kavramsallaştırmanın iyi bir yolu olarak da ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Tore Björge nefret suçu etiketinin olgunun cezai yönünü, olası daha geniş siyasi bağlamından ve suç dışı faaliyetlerinden ayırma eğiliminde olduğunu eleştirmektedir (Björge, 1995).

Buna ilave olarak, aşırı sağ terör eylemleri muhtemelen "suç" ve "önyargı saiki" kriterlerine de uyacağından, kavram diğer siyasi şiddet biçimlerinden net bir ayırım yapılmasına imkân vermemektedir. Siyasi şiddetin örneğin nefret suçları biçiminde bittiği yerde, ancak terörizmin nerede başladığı netleştğinde ortaya çıkabilecektir.

2.4.2. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde (DDR) Aşırı Sağ Hareketler

Alman Demokratik Cumhuriyeti (*DDR-Deutsche Demokratische Republik*), doğuda Polonya'ya, güneyde Çekoslovak Sosyalist Cumhuriyeti'ne ve batıda Federal Almanya Cumhuriyeti'ne (*Bundesrepublik Deutschland*) komşu 108.298 km'lik bir alanda kurulmuştur. Doğu Almanya'daki insanların çoğu Halle, Leipzig, Karl Marx Stadt ve Dresden gibi büyük sanayi şehirlerinde yaşıyordu. Sovyetler Birliği öncesi dönemde, aynı bölgeler tarım ve az gelişmiş köyler gibi yerler iken, Sovyet Komünizmi neticesinde, bölgelerin geri kalmışlıkları giderilmeye çalışılmıştır. Batı Almanya, Doğu

Almanya'dakiler için aynı koşullar mevcut olmadığından, II. Dünya Savaşı tarafından tahrip edilmeyen endüstriyel bölüme sahipken, Demokratik Almanya'yı geliştirme görevi büyük ölçüde Sovyetler Birliği'nin sorumluluğuna bırakılmıştır (Braunthal, 2009).

Sovyetler Birliği'nin 1945'te Almanya'yı işgal etmesi ve daha sonra askeri bir yönetim kurmasıyla çok partili dönem de başlamış, bu değişikliklerle birlikte ilk anti-faşist partiler kurulmuştur. Öte yandan, Doğu Almanya için demokratikleşme ve demokrasi kavramları sadece isimde kalmıştır. Alman hükümeti partilerin ve derneklerin kurulmasına izin vermesine rağmen, aslında kendi kurallarını dayatmıştır. Bu siyasi düzlemde ise, Komünist Alman Partisi (KPD) ve Sosyal Demokrat Parti (SDP) anti-faşist demokratik blokta yerlerini almıştır (McCauley, 1983).

Diğer yandan, Alman Demokratik Cumhuriyeti'ndeki aşırı sağ hareketlerin özelliklerinden biri de söylenenle icraların aynı olmamasıdır. Kamuoyuna söylenenler, anayasada yazılan makaleler ve temel fikirler Doğu Alman halkına uygulanmaktan oldukça uzaktı. Ancak, aşırı sağcı kanadı destekleyen liderler çok güçlü olduğu için bu gruplar geri adım atmamıştır. 1980'lerin başında aşırı sağ gruplar sıkı bir şekilde örgütlenmişti. Devlet Güvenlik Bakanlığı'nın yayımladığı bir rapora göre, 730 askerin bu tarz hareketlerin olaylarına karıştığı belirlenmiştir (Braunthal, 2009).

Doğu Almanya'ya bakıldığında hem siyasette hem de sosyal alanda çeşitli organizasyonların olduğunu söylemek mümkündür. Siyasette yüksek rolleri olmasına rağmen mutlak bir güç kazandığını söylemek yanlış olacaktır. Bu bağlamda, Doğu Alman siyasi hayatına kısa bir göz atmak gerekirse, KPD Sovyetler Birliği'nin desteğiyle kurulmasına rağmen özünde Sovyet sosyalizminden farklı temalar içermesi nedeniyle ayrı bir konumda bulunmaktadır. Sovyet Rejimi, Doğu Almanya'yı kontrolü altına almak, bir uydu hükümet kurma ve bölgeye hâkim olma hedefi gütmüş ve bunun için kendine yakın komünist topluluğun oluşturulmasıyla işe başlamıştır. Binlerce Yahudi ve Komünistin toplama kamplarında gördüğü eziyet sonucunda Hitler'e nefret besleyenler Komünist Parti etrafında yoğun bir katılımı toplanmaya başlamıştır. Siyasi hayatta her partinin normal şartlarda bir manifestosu bulunmamaktadır. Ancak, Alman KPD'nin herhangi bir manifestosu yoktu ve doğrudan Moskova'ya bağlıydı. Öte yandan, KPD'den sonra ikinci en yüksek oy oranına sahip olan Alman Sosyal Demokrat Partisi de KPD ile yakın bir ideolojik altyapıdan beslenmekteydi. Ancak, KPD daha çok işçi ve Alman işçi örgütlerinin çıkarlarını vurgularken, SPD demokratik devlet ve sosyalist ekonomik

toplum modelini desteklemiştir. KPD'nin tek merkezden idare edilmesi nedeniyle, ortak merkezi yönetimde herkesin söz sahibi olacağı SPD'nin demokratik siyasi hayatı, her iki partinin üyelerinin birbirlerinden etkilenmesine ve yerlerinden edilmesine neden olmuştur (McCauley, 1983).

1970'lere gelindiğinde Doğu Alman halkında milliyetçilik duygusu oluşmaya başlamış ve Doğu Almanya'nın liderleri bunu anayasaya kendileri ilave etmişti. 1949'da Alman ulusu üzerine inşa edilmiş bir sosyalist devlet olan Alman Demokratik Cumhuriyeti, 1974'e gelindiğinde işçi ve köylülerin de sosyalist olarak kabul edildiği bir düzene evrilmiştir. Toplumun büyük çoğunluğunda refah ve gelir artışının, sosyal eşitliğin ve mülkiyet güvenliğinin insanların özgürlüğünü engellediğini ifade edilirken, ülkenin güçlenmesinin sonucunda askerlerin bile bu gruplara kaydığı vurgulanmaktadır (Braunthal, 2009).

Diğer yandan, 1980'lerde Doğu Almanya'daki aşırı sağcıların oranı, Federal Almanya'daki aşırı sağ hareketten farklı değildi. Batı Almanya'daki sağ gruplar veya benzerleri burada da mevcuttu. Örneğin, Batı Almanya'da hareketlerden etkilenen Doğu Almanya'daki aşırı sağ örgütler, devletin gözünde tehdit oluşturmaya başlamıştı. Doğu Almanya'daki devlet yetkilileri, Batı Almanya'daki aşırı sağ hareketten Batı Almanya'nın sorumlu olduğunu resmî açıklamalarında yer vermiştir. 1980'lerin ortalarında gelişmeye başlayan Demokratik Almanya Cumhuriyeti ruhu, ancak batıdakilerden sonra toparlanmış ve tam anlamıyla örgütlenmeye başlamıştır. Toplumun çalışan kesimi, genel olarak ya devlet idaresinde ya da ağır sanayide çalıştıklarından, herhangi bir din, dil ya da milliyetten bağımsız olarak yeni kuşağa göre belli bir kalıba uymuyordu. Ancak, çocukları ailelerinin aksine toplumda var olabilmek için belli bir sınıfta bulunmaları gerektiğini düşünmüş ve bu tür organizasyonlara katılmışlardır. Başlangıçta apolitik olarak ortaya çıkan Dazlaklar Çetesi, giderek politik bir ortam oluşturmuş, daha sonra şiddet içeren fiillerde bulunan Dazlaklar ortaya çıkmıştır. Batı Almanya'daki dazlaklar gibi, bu Dazlaklar da sarı ayakkabı bağcıkları ve siyah çizmelerinden hemen uzakta olan diğer insanlardan ayıran özelliklere sahipti. Temelde benzer olmakla birlikte, bu Dazlak gruplar 1980'lerin başında diğer Almanya gibi yabancı düşmanlığını benimsemiş ve oldukça da saldırgan davranmışlardır (Clarke ve Wölfel, 2011).

1986-1990 arasında aşırı sağ gruplar da Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde oldukça popüler hale geldi. Politikacılar, gençleri etkilemek ve yanlarına çekmek için

siyasi söylemlerinde istedikleri dili konuşmaya başladılar. Komplo ortamı, Alternatif Milliyetçi ve Özgürlükçü Alman İşçi Partisi, Alternatif Alman ve Ulusal Cephe gibi partiler tarafından desteklendi. Bu gruplar, 1500'den fazla üyesi olması ve Batı Almanya'daki gruplarla iletişim halinde olması açısından önemlidir. Doğu Berlin'deki aşırı sağcılar 1988'de, Hitler'i tanımlayan ve ortak bir ideoloji ilan eden bir Yoldaşlık (*Kameradschaft*) düzenlemişlerdir. Bu grup kendilerini "30 Ocak Hareketi" olarak adlandırmış ve 1933 Hitler Almanya'sını işaret etmişti. Bu paramiliter gruplar genellikle 16-22 yaşlarındaki gençlere hitap etmek suretiyle liderleri erken dönemlerinde 30'larında olan gençlerden müteşekkildi (Braunthal, 2009).

2.4.3. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Aşırı Sağ Hareketler

Hem Federal Almanya Cumhuriyeti hem de Almanya Demokratik Cumhuriyetlerinin anayasası, birleşmeyi kolaylaştıran sıcak ve elverişli hükümler içermesine rağmen, her ikisinin de dayandığı ilkelerin bir sonucu olarak bir ayrım vardı. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki en temel mesele Demokrasi iken, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin özü Marksist-Leninist düşünceye dayanıyordu. CDU (Hristiyan Demokrat Parti) hükümeti, Batı'nın elindeki Federal Almanya'da 1949 seçimlerinde seçildi. Konrad Adaneur, Batı Almanya'nın ilk Şansölyesi seçildi ve FDU (Hür Demokratik Parti) ile başarılı bir hükümet kurdu. Adaneur Avrupa devletleriyle ilişkileri geliştirmeye çalışmış, zira Batı Almanya'nın ABD ile aynı düzlemde olduğu zaman güçlü olacağını düşünmüştü. Federal Almanya Cumhuriyeti, batılıların desteğini almak için her türlü organizasyona girmeye çaba sarf etmiştir. Ancak, bu şekilde Batı Almanya'nın bir Avrupalı gibi yaşayabileceği değerlendirilmiştir. Bunun için Avrupa'daki uluslararası kuruluşlara katılmaya öncelik veren Batı Almanya, 1949'da OEEC'e (Avrupa Ekonomik İş birliği Teşkilatı) ve ardından ECSC'ye (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) üye olmuştur (Oran, 2011).

Federal Almanya Cumhuriyeti hem ABD'nin hem de Batı Avrupa'nın desteğiyle ekonomisini hızla geliştirmiş ve neticede kendi nüfusundan daha fazla işçiye ihtiyaç duymuştur. Bu dönemde işsizlik oranı Federal Almanya'da çok düşük, vatandaşların yaşam koşulları oldukça iyiydi, ekonomik refah Doğu Almanya'ya kıyasla çok daha iyi durumdaydı. Bu dönemde Doğu Almanya'dan kaçıp göç eden insanlar Batı Almanya'da iş imkânlarına kavuşup, daha iyi koşullarda çalışmaya başlamışlardır. 1970'lerin başında küresel bir bunalım yaratan Petrol Krizi, Federal Almanya Cumhuriyeti'ni de etkilemiş

ve yurtdışından işe alımları duraklatmak zorunda kalınmıştır. Öte yandan, Almanya'da yabancı düşmanlığı yabancı işçilerin ailelerini yanlarına almalarıyla başlamıştı (Özdemir ve Bakan, 2016).

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Nazi eylemlerinin ortadan kaldırılmasının kamuoyu yoklamalarına da yansıdığı söylene de büyük hasara yol açtığı bir gerçektir. Nazilerin oranı zaman zaman düşse de Naziler Almanya'da yeni radikal ulusal sağ örgütler kurmaya devam ettiler. Weimar Cumhuriyeti'nden 1940'lara kadar ulusal muhafazakârlardan Neo-muhafazakâr örgütler bayrağı devralmış görünüyordu. Batı Almanya'daki Neo-Nazizm yeni tartışmalara neden oldu. Bu çerçevede, Batı Almanya'nın en çok uğraştığı sorunlardan biri neo-Nazilerdi. Neo-Nazilerin doğrudan hedefi demokratik sistemdi. Liderleri, neo-Nazi ve aşırı sağ olarak küçük grupları harekete geçirmekteydi. Bazı liderler halka şiddet ve terörizm dayatmaya çalışıyordu. Sempatizanlar genellikle vasıfsız işçiler, zanaatkârlar veya işçiler ya da düşük bütçeli ailelerden gelen kişilerdi. Bu gençlik grupları çok saldırgan, öfkeliydi ve fanatik bir şekilde demokratik sisteme karşı çıkarak Nazi imajını diriltmeyi hedefliyorlardı. 1970'lerde, aşırı sağcı partilerin gerilediği zaman, neo-Naziler de düşüşteydi. Neo-Naziler, genellikle sola ve yabancılara karşı eylemler planlıyordu. Bu gruplar genellikle silahlanma konusunda geniş bir seçeneğe sahipti. Patlayıcılardan bazukalara, otomatik fırlatıcılardan tabancalara kadar çok çeşitli silahlara sahipti. Bu Neo-Nazi grupları, her iki Almanya için de rahatlatıcı bir dönem yaratan Şansölye Willy Brandt ve Doğu Almanya Başbakanı Willi Stoph'a suikast düzenlemeye kadar oldukça geniş bir faaliyet alanına sahip olabilmişleridir (Braunthal, 2009).

Batı Almanya'daki bir diğer aşırı sağ grup Dazlaklar Çetesi olarak tanımlanmaktadır. Dazlaklar'daki neo-Nazilerin şiddetle bağlantısı açıkça görülmekteydi. Dazlaklar Çetesi, 1980'lere kadar devam eden FRG partisiyle İngiltere'de oluşturulan bir grubun yansımasıydı. Batı Alman siyasi olarak bölünmüş, bir yanda sol, diğer yanda sağcı gruplardan oluşan Genç Kızıl-Dazlaklar mücadelesini sonlandırmak kolay olmamıştı. Dazlaklar, kotlarına iştirilmiş geniş kayışları ve bombardıman ceketleri, büyük ve ağır dövmeleleri ve adından da anlaşılacağı gibi saç tıraşı ile diğer insanlardan kolayca ayırt edilebiliyordu. Alman çocukları korumayı hedeflediklerini söyleyen Dazlakların en büyük düşmanları solcular, aşırı zengin yabancılar, küçük "kirli" işletmelerin sahipleri, evsizler ve eşcinseller olarak sıralanmıştır. 1980'lere gelindiğinde Dazlak Çetelerinin %10-15'inin siyasi olarak aşırı sağ kanatta olduğu belirtilmektedir (Braunthal, 2009).

2.5. BİRLEŞME SONRASINDA ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ HAREKETLER

Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından 31 Ağustos 1990 tarihinde birleşme anlaşması imzalanarak, 3 Ekim 1990 tarihinde Federal Almanya'ya katılacağı resmen ilan edilen Demokratik Almanya toprakları, Federal Almanya'ya dâhil edilmiştir. Anayasa olarak Federal Alman anayasası revize edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bu birleşme / füzyon anlaşmasıyla garantör devletler olan SSCB'nin, ABD'nin, İngiltere'nin ve Fransa'nın mutlak hakları kaldırılmış ve 45 yıllık bir ayrılığın ardından Almanya'nın bütünlüğü sağlanmıştır (Mora, 2009).

2.5.1. 1990'larda Almanya'daki Aşırı Sağ Hareketiler

Pek çok Üçüncü Dünya ülkesinde ve eski Doğu Bloku ülkelerinde ekonomik durgunluk, borçlanma ve ödeme acizliği, yabancı ülkelere gelen işçilere olan talebi azaltmıştır. Batı'daki ekonomik düşüş nedeniyle Almanya'da işsizlik rekor seviyeye ulaşmıştı. 1993 Kasım verilerine göre Doğu ve Batı Almanya'da toplam 3.524.000 işsiz tespit edilmiş, bunlardan 2.358.000'i eski Federal eyaletlerde de işsizdi. Yeniden birleşme sonucunda artan göç nedeniyle yabancı düşmanlığı da artmaya başlamıştır. 1990-1993 yılları arasında Doğu ve Batı Almanya'da icra edilen yabancı düşmanı şiddet eylemlerinin sayısı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2.1: 1990-1993 Yıllarında Almanya'daki Şiddet Eylemler

1990	Batı Almanya	70
	Doğu Almanya	36
1991	Batı Almanya	990
	Doğu Almanya	493
1992	Batı Almanya	1719
	Doğu Almanya	865
1993	Batı Almanya	748
	Doğu Almanya	223

Kaynak: Mora, 2009.

Aşırı sağ hareketlerin ve yabancı düşmanlığının ekonomik boyutlarının yanı sıra sosyal ve sosyal hayata etkileri de yadsınamaz. Yeniden birleşmeden sonra Almanya'da milliyetçi, sağcı hareketler güçlenmiş, ülkede yaşayan Çingeneler, Yahudiler, engelliler, eşcinseller ve solculara yönelik saldırılar da artmıştır. Yoksulluktan kaçan üçüncü dünya ülkelerinin vatandaşları, gelişmiş ülkelere göçü bir kurtuluş olarak görürken, aynı zamanda göç ettikleri ülkeden dışlanmışlar, hatta canlarından olmuşlardır. Halk

arasındaki yabancı düşmanlığı hem siyasetçilerin hem de basının kışkırtmalarıyla alevlenmiştir.

Nüfusun yaklaşık %15'ini oluşturan Almanya'da 12 milyona yakın yabancı yaşamaktadır. Yabancıların topluma uyumlarına ilişkin talep ve ihtiyaçlarının Alman makamlarınca oldukça geç karşılanmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Öte yandan, Almanya'da yaşayan göçmenlerin kendi kararlarını vermeleri, toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda eşit haklara sahip olmak için örgütlenmesinin yolunu açmıştır. Ancak, sosyal saldırganlığa dönüşen bu durum hem yabancılar hem de ırkçı Almanlar için rahatsızlık yararmıştı. 1990'larda dünya çapında iletişim kanallarının varlığı ve Almanya'da yaşayan yabancıların adaletsizlikleri eş zamanlı olarak tüm dünyaya farkındalık getirmiştir. Almanya'daki yabancı düşmanlığı kavramı ile ırkçılık arasındaki fark, ayırt edilmesi gereken kavramlardır. Hristiyan Demokrat Parti'nin (CDU) eski genel sekreteri Friedrich Merz'in Öncü Kültür tezine göre, Alman kültürü azınlıklar ve yabancılar tarafından tehdit edilmekte ve çoğunluğun, yani Alman kültürünün benimsenmesi gerektiği iddia edilmektedir (İnce, 2011).

2.5.2. Aşırı Sağ Hareketlerin Alman Politikasına Etkileri

Avrupa siyasetinde aşırı sağın yükselişinin birincil göstergesi, başta yerel seçimlerde olmak üzere bazı ulusal ve AP seçimlerinde de aşırı sağ partilerin yükselişidir. 1970'lerde Batı Avrupa'da yeni aşırı sağ partiler ortaya çıksa da etkileri 1980'lere kadar artmamıştır (Hainsworth, 2008). Ancak, yeni aşırı sağ için 11 Eylül'den sonra, göçmenler, özellikle de Müslüman göçmenler, Batı medeniyetinin en ciddi tehdidi haline gelmiş ve genellikle asimile edilmesi en zor grup olarak gösterilmiştir. Son yıllarda, özellikle Batı Avrupa'da aşırı sağ partilerin odak noktası radikal İslam, ardından göç, özellikle suç ve terörizm olmak üzere genellikle bağlantılıdır. Üçüncü konu ise, göçün ulusun refahına ve refahına bir tehdit olarak görüldüğü ekonomidir. Elitlerin, göçü mali ve politik kazanç için kullandığı suçlaması da ayrıca aşırı sağın konularının başında gelmektedir (Mudde, 2012).

Aşırı sağ partilerin seçim başarısı, Almanya'da olduğu gibi genellikle yerel olarak elde edilmektedir. Bu tür yerel ve bölgesel başarılar, ulusal seçimlerde uzun vadeli başarı elde etmek için özellikle önemlidir (Langenbacher ve Schellenberg, 2011). Aşırı sağ partilerin başarısı yalnızca söylemlerindeki aşırılığın derecesine bağlı değildir.

Ancak, organizasyon, liderlik ve hükümete katılım deneyimi gibi diğer faktörlerle de ilişkilidir (Wilson ve Hainsworth, 2012). Başarılı aşırı sağ partiler genellikle ılımlı bir ideoloji, güçlü bir organizasyon yapısı ve karizmatik bir liderle karakterize edilmektedir (Mudde, 2007).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'daki Nazi geçmişinden kaynaklanan hassasiyetler nedeniyle, Almanya'daki aşırı sağcı partiler için yalnızca sınırlı bir siyasi alan mevcuttu. O zamandan beri, demokratik rekabeti sürdürürken, partiler arası fikir birliği yoluyla aşırı sağ partiler dikkatli bir şekilde bastırılmıştır (Howard, 2001). Ancak, Almanya'daki aşırı sağ bir dizi faktör tarafından radikalleşmiş, bunların başında da Hristiyan Demokrat Parti'nin (CDU) köklü bir göç karşıtı pozisyona sahip olması gelmiştir. Avrupa'da, özellikle Almanya'da, göç ve İslam hakkındaki siyaset, medya ve kamusal söylemler de aşırı sağın destek düzeyini etkilemiştir (Williams, 2010).

Diğer Batı Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Almanya'daki aşırı sağ partiler federal seçimlerde görece çok az seçim başarısı elde ettiler. Almanya'da Cumhuriyetçiler (REP) ve Alman Halk Sendikası (DVU) gibi birkaç aşırı sağ parti bulunmuştur. REP, 1989'daki Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde %7,1 oy almasına rağmen Federal Meclis'e girememiştir. Bölgesel düzeylerde ise aşırı sağ partilerin önemli bir gücü bulunmaktadır. NPD, DVU, REP, Yabancıları Durdur Eylem Grubu ve Pro-Köln Grubu'nun hepsinin çeşitli yerel meclislerde ve belediye meclislerinde sandalyeleri olmuştur. Öte yandan, NPD birçok üyesi eski Naziler olmak üzere 1964'te kurulmuştur. Partinin ilk programı Nazi yanlısı, anti-Komünist ve Katolik unsurları içeriyordu. Udo Voigt, 1996-2011 yılları arasında liderlik yapmış, Holger Apfel Aralık 2013'te yerini Udo Pastörs'e bırakmıştır. Partinin ulusal sosyalizm ve anti-kapitalist ve milliyetçi devrimci unsurları içeren yeni programı 1996'da hazırlanmıştır. Parti, iktidar sistemine düşman olmakla birlikte, göçmenlerin sınır dışı edilmesini destekleyen biyolojik bir ırk anlayışını yaymaktadır (Schellenberg, 2011). Aşırı politikalarına rağmen, 2002'de Yüksek Mahkeme, devletin NPD'yi yasaklama girişimini reddetmişti. DVU, Ocak 2011'de NPD ile birleşmiş, ancak Münih Bölge Mahkemesi birleşmeyi geçersiz ilan etmişti (Schellenberg, 2011).

Tüm bu gelişmeler son dönemin önemli popülist ve ırkçı partisi olan AfD'nin gelişiminde önemli kaldırım taşları olmuştur. Yaşanan birtakım krizleri iyi değerlendiren AfD, oy oranını artırmış ve Reichstag'a bile girmiştir. Euro krizi, AfD'nin oluşumu için

bir fırsat sunmuştur. Parti, 2014 parti programında “tek para birimi Euro'nun felakete yol açtığını” belirtmiş, Euro'nun tasfiye edilmesi çağrısında bulunmuştur (AfD, 2014).

Diğer gelişme ise terörist saldırılardır. Avrupa'nın kalbindeki terörist tehditler ve saldırılar, popülist ve aşırı sağcı partilerinin gücünü artırdı. Parti liderleri, vatandaşları yabancılara karşı korumaktan bahsederken, Avrupa'daki terör saldırıları, AfD dâhil diğer tüm popülist partilerinin argümanlarına meşruiyet sağlamıştır. Diğer gelişme, benzer milliyetçi talepleri tetikleyen Brexit süreci olarak ifade edilebilmektedir. Popülist ve aşırı sağcı parti liderleri taleplerini daha yüksek sesle dile getirmeye başlamış, ulusal çıkarların ve sorumlulukların uluslararası endişelerin ve sorumlulukların üzerinde olması gerektiğini savunmuşlardır. Benzer şekilde AfD, AB'nin ulus devletlerin çıkarlarına dayalı bir ekonomik birliğe geri dönmesini savunuyordu. Aksi takdirde parti Almanya'nın AB'den çıkmasını isteyecekti. En önemli gelişme ise mülteci krizi olmuştur. Popülist ve aşırı sağcı partileri için önemli bir kampanya konusu haline gelen mülteci krizi AfD için bir armağan olarak nitelenmiştir. Mülteci krizi sayesinde AfD, seçmenlerin korkularıyla oynayarak, mültecilerin Almanya'nın kültürel birliğine ve değerlerine yönelik en büyük tehdit olduğunu iddia etmiştir. 2017 Alman federal seçimlerinin sonuçları, AfD'nin siyasi söyleminin sağcı seçmenleri kazanmak için ana akım partiler tarafından kullanıldığını ortaya koymuştur. Parti, ana akım partileri sağa çekmede önemli bir rol oynamıştır. Ülkenin yeni İçişleri Bakanı Horst Seehofer, İslam'ın Almanya'ya ait olmadığını, Almanya'nın Hıristiyanlıkla şekillendiğini ifade etmiştir (Telegraph, 2018). Bir başka örnekte de Merkel'in açık kapı mülteci politikasını eleştiren SPD'nin eski lideri Martin Schulz'un çoğu kontrolsüz bir şekilde Almanya'ya bir milyondan fazla mülteci geldiğini vurgulaması olarak verilebilecektir (Politico, 2017a).

AfD, ana akım Alman politikacılar tarafından NPD gibi aşırı sağ bir parti olarak etiketlenmiştir. Alman siyaset kurumu, AfD'nin özünde antidemokratik bir parti olduğuna inanmıştır. Ana akım Alman politikacılar bunu “demokrasiye düşman” olarak tanımlamıştır. AfD'nin parti programları ve parti yetkililerinin açıklamaları kesinlikle yerlilere yönelik argümanlarla doludur. Ancak, programı aynı zamanda demokratik düzeni korumaya da söz vermektedir. Parti, temsili demokrasiden çok doğrudan demokrasiyi savunur. Partinin demokrasi konusundaki tutumu onu aşırı sağ partilerden ayırmıştır, zira aşırı sağ partiler demokrasiyi tamamen reddediyorlardı (Mudde, 2014: 98). AfD, CDU'nun sağındaki ve NPD'nin solundaki alanı işgal ederek, diğer bir deyişle,

aşırı sağ parti NPD ile muhafazakâr sağ parti CDU arasında yer almaktadır (Kundnani, 2017).

AfD için bugün ana tehdit İslam'dan gelmektedir. AfD de İslam Almanya'ya ait değildir demektedir (AfD, 2017). AfD politikacıları defalarca İslam'ı ve Müslümanları bir tehdit olarak görmüştür. AfD sözcülerinin İslam'ı bir dinden ziyade toplumun her alanına nüfuz etmeyi amaçlayan siyasi bir doktrin olarak değerlendirmeleri ve demokrasiyle "bağdaşmaz" olduğunu iddiaları bunu ortaya koymaktadır. Almanya'nın artan İslamlaşması, kültürel kimlik ve iç barış ile kamu düzeni ve devlet düzeni için acil bir meydan okuma oluşturduğunu savunan AfD sözcüleri, İslam'ın bir çarpıtması olarak sunulan İslam ve İslamcılık arasında yaygın olarak kullanılan bir ayrımın reddedilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (RT, 2017).

Diğer yandan, İslamofobik ve yabancı düşmanı bir hareket olan PEGIDA (*Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes*-Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar) Alman ana akım partileri tarafından hızla kınanırken, AfD'nin konumu daha olumlu olmuştur. PEGIDA'yı AfD'nin doğal müttefiki olarak tanımlanmış ve AfD ve PEGIDA'nın "aynı madalyonun iki yüzü" olduğunu ileri sürülmüştür (Grimm, 2015). Göçmenlik karşıtı söylem, AfD'nin en temel temalarından biridir. Parti için göçmenler Alman kültürü, geleneği ve dili için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda, AfD'nin sloganlarından biri, "yerli" Alman nüfusu içinde daha yüksek doğum oranı gerektiren "kitlesel göç yerine daha fazla Alman çocuğu" olarak öne çıkmaktadır. Parti, göçmenler arasında doğum oranının yükselmesi nedeniyle toplumdaki etnik-kültürel değişimlerin hızlanacağını savunmaktadır (AfD, 2017).

Bu kapsamda, AfD seçim kampanyası sırasında göçmen karşıtı konumunu gösteren "İltica dolandırıcılığına son!" gibi sloganlar ve posterler kullanmış, "Sınırları emniyete alın. Sosyal devleti koruyun" (Politico, 2017) ve "Almanlar sizin için daha iyi bir yaşamı finanse etmeyecek" sloganıyla bir grup göçmeni göstererek Alman siyasetindeki yabancı ve mülteci karşıtlığının lokomotif olmuştur (CNBC, 2017a). Parti ayrıca, Alman ailesinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu iddia etmektedir.

AfD, siyasi sığınmaya ilişkin kısıtlamalar, sığınma hakkı olmayan mültecilerin sınır dışı edilmesi de dahil olmak üzere mevcut yasaların daha güçlü şekilde uygulanmasını talep etmektedir. Parti, hükümetin ulusal kimliği koruması gerektiğini vurgulamaktadır (Bloomberg, 2016). Partinin gençlik örgütü (Junge Alternative) başkanı

Marcus Frohnmaier, 2016'da Facebook'ta Merkel'in "bu ülkeye Afrika ve Doğu'dan gelen kalitesiz proletaryayla doldurma" kararından "en çok kendi kuşağının zarar göreceğini" yazmıştı (Deutsche Welle, 2016). Kuzey Ren-Vestfalya'daki AfD'nin başkanı olan Marcus Pretzel'in mültecilerin Alman sınırını geçmesini önlemek için sınır kontrol memurlarının ateşli silah kullanmasının meşruiyetini savunması da ayrıca çarpıcı açıklamalardan olmuştur (Jäckle ve König, 2016).

Diğer taraftan, AfD Merkel'in mülteci politikalarının terörü teşvik ettiğini iddia etmiş, Almanya'nın dünyanın her yerinden suçlular ve teröristler için güvenli bir liman haline geldiğini ifade etmiştir. Alman topraklarında ciddi cezai suçlar işleyen göçmenlerin ve mültecilerin zorla sınır dışı edilmesini de talep eden AfD, Almanya'nın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından çıkarılan ve Avrupa ülkelerini mültecileri "güvensiz" kabul edilirlerse kendi ülkelerine geri göndermekten yasaklayan bir düzenlemeden muaf tutulması gerektiğinin altını çizmiştir (RT, 2017).

2.5.3. 2000 Sonrasındaki Aşırı Sağ Hareketler ve Saldırıları

Almanya'da aşırı sağ hareketleri, şiddet olaylarıyla özdeşleştirilmektedir. Almanya, Batı Avrupa ülkeleri arasında en fazla aşırı sağ hareketlerin şiddet olaylarının görüldüğü ülke olarak nitelenmektedir. Almanya'da bölgesel olarak yabancıların sayıca az olduğu yerlerde şiddet olaylarının ve ırkçılık yabancı düşmanlığı gibi düşüncelerin en fazla olduğu yer olması dikkat çekmektedir. Almanya'da aşırı sağ denildiğinde öncelikle Doğu Almanya'nın bazı bölgeleri öne çıkmaktadır. Örneğin, Hoyerswerda ve Rostock'da mültecilerin kaldığı hostellerdeki aşırı sağ kaynaklı şiddet eylemleri, 2000 sonrasındaki NSU cinayetleri genellikle birbiriyle paralellik gösteren bölgelerde meydana gelmiştir. Irkçı temalı şiddet olayları neticesinde Solingen ve Mölnn'deki saldırılar neticesinde bazı sağ örgütler yasaklanmıştır. Bunun sonucu olarak geniş sağ gruplar yerine az sayıda kişilerden oluşan küçük gruplar halinde örgütlenme şekline gitmişlerdir. Yaşanan hak ihlalleri "öteki"nin hayat hakkına zarar verecek kadar ileri gitmiştir. Günümüzde yabancı düşmanlığı denildiğinde ilk akla gelen ülkelerden biri olan Almanya, zaman içerisinde farklı bölgelerden, farklı tür ve şekillerde yabancılara karşı işlenen suçları tecrübe etmiştir. 1970'lerde küresel olarak yaşanan Petro Krizi ve yarattığı ekonomik krizle beraber Almanya'daki yabancı düşmanlığı daha da öne çıkmıştır. 1980'ler Türkler dışarı "*Türken Raus*" ya da Türkleri öldürün "*Erschlagt die Türken*" söylemlerinin duyulduğu

bir dönem olarak tarihe geçmiş, 1989 sonrasında ise yabancı düşmanlığı artık neo-Nazi söylemlerine dönüşerek farklı bir boyut kazanmıştır.

Neo-Nazi gruplarının hedeflerinden biri de mülteciler ve yabancılardır. 1992 yılında Lampertheim’de Sri Lankalıların ölümü, 1996 yılında Lübeck’teki bir mülteci yurdunun kundaklanması Almanya’nın tarihinde en büyük kundaklamaydı. Saldırıları 1990’lı yıllarda son bulmamakla beraber daha da artış göstermiştir. Yabancı düşmanlığı, İslamofobi’nin Almanya’da yayılmasıyla birlikte boyut değiştirerek İslam düşmanlığına dönüşmüştür. Böylece ırkçı, neo-Nazi saldırılarının hedefi haline gelen camiler, mülteci kampları artık güvenli değildi. 2013 yılında 69, 2014 yılında 199, 2015 yılında 1029’a varan saldırılar gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise 1800 saldırı yaşanmıştır. Mültecileri ve yabancıları koruyan kimseleri de kendilerine hedef alan grupların eylemleri geniş alana yayılmıştır. Bu durumda kayıtsız kalan polislerin neticesinde bu tür olayların genellikle üstü hep örtüldüğü için bilinmeyen ve kayda geçmeyen pek çok şiddet eylemlerinin yaşandığı tahmin edilmektedir (Öner, 2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ALMANYA'DA KURUMSAL IRKÇILIĞIN NSU YARGILAMALARINA
ETKİLERİ

3.1. NSU CİNAYETLERİ

Alman neo-Nazi terör örgütü olan Nasyonal Sosyalist Yeraltı (*NSU-Nationalsozialistischer Untergrund*) 1998 ile 2011 yılları arasında 10 cinayet, üç bombalı saldırı ve 15 banka soygunu gerçekleştirmiştir. 4 Kasım 2011 tarihine kadar kolluk kuvvetleri tarafından keşfedilmeyen NSU, politikacılar ve ana akım medya tarafından Alman kolluk kuvvetlerinin ve gizli servislerinin en büyük "başarısızlıklarından" biri olarak adlandırılmıştır. Bu başarısızlıkların, bireysel "hatalardan" ve sorumlu makamlar arasındaki koordinasyon ve rekabet eksikliğinden kaynaklandığı iddia edilmektedir (Koehler, 2017). Ancak, muhbir ağı (*V-Mann*) ve diğer tüm teknik ve yasal imkânlarına rağmen, böyle bir örgütün Alman kolluk kuvvetleri ve istihbarat kurumları tarafından tespit edilmeyip, 10 yıldan fazla faaliyetlerini sürdürmesi "içerden" bir destek olmaksızın bunların yapılamayacağını akla getirmektedir.

Başka bir ifadeyle, NSU istihbarat servisleri ile neo-Nazi hareketi arasındaki yakın bağlantının ve kolluk kuvvetleri içindeki yapısal ırkçılığın eşi görülmemiş bir örneği olarak nitelendirilmektedir. NSU grubu, 2000 ile 2007 yılları arasında Almanya'da 10 kişiyi öldürmüştür. Kurbanlardan sekizi Almanya'daki üç milyondan fazla üyesi bulunan Türk toplumuna aitti. Son kurban ise, 2007 yılında vurularak öldürülen bir Alman polisiydi. Bu terör hücre, bu dönemde birçok soygun ve bombalama da gerçekleştirmiştir. NSU, örgütün operasyonlarını finanse etmek amacıyla 1998 ile 2007 yılları arasında ve 2011'de toplam 15 banka, postane ve bir süpermarket soygunu gerçekleştirdi, bu sırada iki kişi vurulmuş, ancak hayatta kalmıştır (Von Der Behrens, 2018). NSU bu soygunlardan 1998-2001 arasında 212.000 Mark, 2001-2011 arasında ise, 486.000 Euro nakit para elde etmiştir (Koehler, 2017).

2000-2007 yılları arasında Almanya'da faili meçhul 10 kişi öldürülmüştür. Kurbanların sekizinin Almanya'daki üç milyon mensubu bulunan Türk toplumuna mensup olması garip bir tesadüftü. Bu dönemde birçok soygun ve bombalama da meydana gelmiştir. NSU'nun tarihi, ortaya çıkışı ve faaliyetlerine ilişkin bilgiler ile NSU'nun su yüzüne çıkışı hususunda Daniel Koehler'in çalışması literatürde oldukça önemli ve değerli bir yer tutmaktadır.

Kasım 2011'de, Thüringen eyaletinin Eisenach kasabasında bir tesadüf ve başarısız banka soygunu, Alman polisini şüpheli soyguncuları bulmayı umdukları bir karavana götürmüştür. İki şüpheli, yakalanmalarından kısa bir süre önce, polisle kısa bir

çatışmanın ardından intihar etmiş, hemen ardından da karavan yanmıştır. Polis ve itfaiyeciler enkazı aradıklarında, büyük miktarlarda para ve 2007'de suikasta kurban giden bir polis memuruna ve onun ağır şekilde yaralanmış meslektaşına ait iki silah da dâhil olmak üzere geniş bir cephane buldular. Yaklaşık üç saat sonra, 180 kilometre uzaklıktaki Saksonya eyaletinin Zwickau kasabasında yaşanan bir başka olayda ise, bir apartmanda bir patlama meydana gelmiş, polis siteyi aramış, 2000-2006 yılları arasında dokuz kurbanın hayatına mal olan çözülmemiş cinayet çılgınlığına ait silahı da dâhil olmak üzere ek silahlar ve para bulunmuştur. Polis, dairede resmi olarak kayıtlı kadını ararken, kültür ve basın kuruluşları kendisini Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) olarak adlandıran bir gruptan çok sayıda DVD'de siyasi ve dini paylaşımlar almıştır. Video, cinayetlerin grafik görüntülerini ve bir Pembe Panter çizgi filmiyle harmanlanmış ek patlayıcı saldırıları içeriyordu. Patlamadan dört gün sonra, kayıp kadın Beate Zschäpe teslim oldu. Alman yetkililer parçaları bir araya getirmeye başlayınca, aranan en az üç neo-Nazinin yeraltı hücrelerini keşfettiklerini fark ettiler (Koehler, 2017).

Kamuoyundaki şok hızla bu terör hücrelerini 10 yıldan fazla bir süredir tespit edemedikleri için güvenlik teşkilatlarına, özellikle de kriminal polise ve istihbarata büyük bir eleştiriye dönüşmüştü. Buna ek olarak, siyasetçilerden ve gazetecilerden gelen bilgi taleplerinin yanlış kullanılması, örneğin, talep edildikten sonra dosyaların imha edilmesi gibi vakalar kolluk kuvvetlerinde daha fazla güven kaybına neden olmuştur. Takip eden soruşturmalar sırasında, bariz iş birliği eksikliği, ücretli muhbirlerin katılımı, polis güçleri içindeki ırkçılık ve sağcı terörizm alanındaki analitik kaynaklar konusundaki geniş çaplı yetersizlik hakkında giderek daha fazla ayrıntı ortaya çıkmıştı. NSU hücrelerinin geniş bir ulusal destek ağı, hücrenin tam bir izolasyon içinde çalışmadığını, aslında daha geniş bir hareketle aktif bir değişim içinde kaldığını göstermiştir. Sonuçta, NSU Almanya'nın II. Dünya Savaşı'ndan sonra iç güvenlik sistemi bakımından 11 Eylül olarak adlandırdığı bir süreçle şiddetli bir krize neden olmuştur (FAZ, 2012).

Şimdiye kadar 1998 ile 2011 yılları arasında toplam 10 suikast, üç bombalı saldırı ve 14 banka soygunu NSU'ya ve hayatta kalan son üye Beate Zschäpe'ye karşı en kapsamlı terör suçlaması Münih'teki davayla atfedilmiştir. Cinayetlerin arkasında sağcı bir arka plan olduğu şüphesi de dâhil olmak üzere, yetkililerin her düzeydeki başarısızlığı hala hararetle tartışılan bir konu ve çok sayıda parlamento soruşturma komisyonunun hedefi olmaya devam etmektedir (Koehler, 2017).

Soruşturma sırasında Beate Zschäpe, Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt adlı teröristlerin NSU'nun çekirdek üyeleri olduğu ortaya çıkmıştır. 13 yıldan fazla birlikte yaşayan üçlü, 1990'ların başında Doğu Almanya'nın Jena kasabasında bir araya gelmişti. Düzenli olarak gençlik kulübü Winzerclub'u ziyaret ederek, aşırı sağ hareketin diğer aktivistleriyle tanışmışlar ve sonraki terörist faaliyetleri için yeterli hale gelmişlerdir. Ralf Wohlleben ve André Kapke de bu sözde aktivistler arasındaydı. Almanya'nın yeniden birleşmesinden çok öncesinde de Jena aslında aşırı sağcı geleneğe sahipti ve ülke çapındaki hareket içinde köklü bir üne sahipti. Örneğin, kötü şöhretli ve militan Anti-Antifa stratejisi 1994 yazında Thüringenli aktivistler tarafından Heimatschutz örgütünün kurulmasına ve 1996'da Thüringer Heimatschutz'un (THS) kurulmasına yol açmıştı. Bu süreçte, NSU'nun üç çekirdek üyesi gizli tutulmuş, düzenli olarak aşırı sağcı mitinglere katılmışlar, propaganda malzemesi dağıtmışlar ve farklı siyasi suçlardan hüküm giymişlerdir. Eylül 1996'da André Kapke, Uwe Mundlos, Uwe Böhnhardt ve Ralf Wohlleben eski bir sağcı terörist Manfred Roeder'in davasını dazlak üniformasıyla takip etmiştir. Ayrıca, grup sessiz gözlemci rolünde kalmamış, mahkeme salonunun önüne “Büyükbabalarımız suçlu değildi” yazan bir pankart da açmıştı (Senf ve Kovahl, 2012).

Neo-Nazi terör örgütü NSU'nun varlığı ancak, 4 Kasım 2011'de Thüringen, Eisenach'ta başarısız bir banka soygunu sonrasında iki üyesi Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt'ın intihar etmesinden sonra ortaya çıktı. Saatler sonra üçüncü üye Beate Zschäpe'nin delilleri yok etmek üzere Saksonya'nın Zwickau kentindeki Frühlingsstraße No: 26 adresindeki ortak dairelerini ateşe verdiği iddia edilmiştir. Yangın, potansiyel olarak ciddi bir patlamaya neden olmuş, dört gün sonra, 8 Kasım 2011 tarihinde ise Zschäpe, Jena'da polise teslim olmuştur. Bu süre zarfında, adı geçenin Almanya'yı dolaştığı ve iddiaya göre NSU'nun 10 cinayet ve iki bombalı saldırının sorumluluğunu üstlendiği ifade eden bir video içeren birkaç DVD dağıtmıştı. Bu video, cinayetleri alaycı bir şekilde tasvir etmek için Pembe Panter adlı çizgi film figürünün kullanılması bakımından oldukça şok edici ve korkunç olarak nitelenmiştir (Spiegel, 2011).

Sonraki günlerde, Zschäpe ve iki erkek komplocu ortaklarının 1998'den beri yeraltında yaşadıkları ortaya çıktı. 26 Ocak 1998 tarihinde polis Thüringen'in Jena kentinde üç kişinin 1,4 kg TNT depoladığı ve inşa ettiği bir garaja baskın düzenlemiş ve sadece patlayıcıların eksik olduğu birkaç boru tipi bomba ele geçirmiştir. O zamanlar, otoriteler tarafından ırkçı, anti-Semitik ve neo-Nasyonal Sosyalist fikirlerin peşinde koşan çok aktif ve radikal neo-Naziler olarak tanınan 1994 yılında kurulan ve Almanya

apında militan neo-Nazilerden oluşan ağın gevek bir parçası olan neo-Nazi rgt Thüringer Heimatschutz (THS-Thüringen Muhafızları) bünyesinde rgtlenmişlerdi. Thüringer Heimatschutz, Thüringen yerel gizli servisinin muhbiri olan Tino Brandt tarafından yönetiliyordu. En önemli muhbirler, ikisi de Thüringen'in gizli servisi için alışan Tino Brandt ve Marcel Degner ile Brandenburg'un yerel gizli servisi için alışan Carsten Szczepanski ve her ikisi de federal gizli serviste alışan Ralf Marschner ve Thomas Richter olarak kayıtlara geçmiştir. Servisler, aksi yöndeki tüm kanıtlara karşın ne kendilerinin ne de diğer muhbirlerin Zschpe, Böhnhardt ve Mundlos'u tutuklamak için yeterli bilgi vermediğini iddia etmiştir (Von Der Behrens, 2018).

20'li yaşlarının başlarındaki Mundlos, Böhnhardt ve Zschpe, 1998 yılında Jena'daki garaja yapılan baskından sonra kaçmayı başarmıştır. Thüringer Heimatschutz'dan neo-Nazi yoldaşların yardımıyla sahte kimlikler edindiler ve iddia edilenlere göre yakalamadan kaçarak sonraki 13 yıl boyunca Saksonya eyaletinde yaşadılar (Senf ve Kovahl, 2012).

Federal savcılığın iddianamesine göre, bu süre zarfında Mundlos, Böhnhardt ve Zschpe, temel amacı özellikle Türk kökenli göçmenleri öldürmek olan terör rgt NSU'yu kurdu. Bu göçmenleri "Alman ulusunun düşmanları" olarak adlandırdılar ve topluluklarında korku yaymayı umdular. Eylemleriyle mesajlarını yaymak için ideolojik inançları ve taktiksel hareket tarzları doğrultusunda, sularının sorumluluğunu hiçbir şekilde stlenmediler (Yeni Hayat, 2016).

NSU cinayetlerinin ve patlayıcı saldırıların listesi aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Tablonun incelenmesinden görüleceği üzere, 2000-2001 döneminde yoğunlaşan saldırılar 2004'e kadar ara vermiş, 2005-2007 yıllarında da devam etmiştir.

Tablo 3.1: NSU Cinayetleri ve Kurbanları

Tarih	Yer	Kurban
9 Eylül 2000	Nürnberg, Bavyera	Enver Şimşek
13 Haziran 2001	Nürnberg, Bavyera	Abdurrahim Özudoğru
27 Haziran 2001	Hamburg	Süleyman Taşköprü
29 Ağustos 2001	Münih, Bavyera	Habib Kılıç
25 Şubat 2004	Rostock, Mecklenburg-Vorpommern	Mehmet Turgut
9 Haziran 2005	Nürnberg, Bavyera	İsmail Yaşar
15 Haziran 2005	Münih, Bavyera	Theodoros Boulgarides
4 Nisan 2006	Dortmund, Kuzey Ren Vestfalya	Mehmet Kubaşık
6 Nisan 2006	Kassel, Hesse	Halit Yozgat
25 Nisan 2007	Münih, Bavyera	Michèle Kiesewetter

Kaynak: Koehler, 2017.

Zschäpe ve diğerleri aleyhindeki davada federal savcının iddianamesine göre, NSU 2000 ile 2007 yılları arasında 10 cinayet işledi. Kurbanlar, Türk kökenli sekiz erkek, bir Yunan kökenli erkek ve bir Alman kökenli kadın polisti. Alman kökenli olmayan dokuz kurban da aynı silahla, susturuculu *Česká 83* tabancasıyla infaz tarzında vuruldu. Maktüller görünüşe göre rastgele seçilmiş olup, tek kriter Türk kökenli olmaları veya Yunan mağdurda olduğu gibi Türk kökenli olduklarının düşünülmesidir. Kurbanlar farklı Alman şehirlerinde yaşıyorlardı ve hepsi küçük dükkânların ve işletmelerin sahipleriydi. 10 cinayetin tümünün işleyiş şekli aynıydı; kurbanlar dükkânlarında veya polis memurlarının durumunda arabalarında vurulmuş ve failler bisikletlerle kaçmıştır. Bildiğimiz kadarıyla, bisikletler daha sonra park edilmiş bir karavana yüklenmiş ve suçlular şehirden kaçarak sığınaklarına geri dönmüşlerdir.

Tablo 3.2: NSU'nun Bombalı Saldırıları

Tarih	Yer	Tür
23 Haziran 1999	Nürnberg, Bavyera	Boru Tipi Bomba
19 Ocak 2001	Köln, Kuzey Ren Vestfalya	Paket Bombası
9 Haziran 2004	Köln, Kuzey Ren Vestfalya	Paket Bombası

Kaynak: Koehler, 2017.

1999-2004 yılları arasında da ikisi Köln'de biri Nürnberg'de olmak üzere üç bombalı saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırılardan ikisi kargo göndermek suretiyle paket bombasıyla gerçekleştirilmiş, birinde ise boru tipi bomba kullanılmıştır. NSU göçmenleri hedef alan üç çivi bombalı saldırı düzenledi. Bunlardan ilki 23 Haziran 1999 tarihinde Bavyera'nın Nürnberg kentinde bir barın Türk sahibinin yaralanmasıyla meydana geldi. İkincisi, 19 Ocak 2001 tarihinde, Kuzey Ren-Vestfalya'nın Köln şehrinde, İranlı bir çiftin işlettiği bir markette unutulmuş olduğu anlaşılan bir pasta kutusuna gizlenmiş bir bomba, şiddetli yanıklara maruz kalan kızları tarafından açıldığında meydana geldi. Son saldırı

ise, 9 Haziran 2004 tarihinde Türk kökenli kişilerin sahip olduğu mağaza ve restoranların yer aldığı Köln'ün Keupstrasse merkezinde gerçekleşti. Bir berber dükkânının önüne bırakılan bir bisiklete yerleştirilen ve içinde bol miktarda barut ve 10 cm uzunluğunda 800 çivi bulunan bomba 23 kişiyi ağır şekilde yaraladı (Von Der Behrens, 2018).

NSU terör örgütünün 9 Haziran 2004 tarihinde gerçekleştirdiği çivi bombalı saldırı, Köln'de bir Türk mahallesinde meydana gelmiş ve 22 kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Soruşturmayı yürüten müfettişler başlangıçta cinayet teşebbüsünü Türk kumar mafyasına bağlamış, yetkililerin şüphelerini sağcı teröristlere kaydırması yıllar geçmişti. Soruşturmanın ilk yıllarında, mağdurların aile üyeleri, eşlerinin, oğullarının ve erkek kardeşlerinin suç teşkil eden faaliyetlere karıştıkları iddialarıyla karşı karşıya kaldılar ve bu da onları suç gruplarının hedefi haline getirmiştir (Saha, 2020). Anılan olayda Alman kolluk kuvvetlerinin konuya yaklaşımı ve kurbanların ailelerini suçlamaları bile “olağan şüpheli” Türk göçmenlere yönelik kamu kuvvetlerinin kurumsal ırkçılıkla yaklaştığını ortaya koyduğu değerlendirilebilecektir. Bununla ilgili Gamze Kubaşık'ın açıklaması şu şekilde olmuştur: “Soruşturma esnasında sürekli babamı suçlayıp durdular, bir keresinde annem polislere ‘Nazilere baktınız mı, ben onlardan şüpheleniyorum’ demiş. Polis ise asla böyle bir ihtimalin bile olmadığını iddia etmiş, Naziler olsaydı bir işaret (*Bekennnerzeichen*) bırakırlardı demişler”¹

3.1.1. NSU Örgütünün Siyasi Amaçları

Suç eylemleri sürekli bir temel üzerine inşa edilmiştir (Haviland 2002: 49). Alman Federal Meclisi NSU Soruşturma Komisyonu'nun "politikada, basın ve fikir özgürlüğünde temel bir değişiklik olmadıkça, faaliyetler devam edecek" cümlesiyle “sözler değil, eylemler” ilkesi vurgulanmıştır. Bu açıklama yalnızca NSU'nun günah çıkarma videolarının ilk birkaç saniyesinde söylediklerini yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda NSU'nun eylemlerinin altında yatan siyasi boyutu ve motivasyonu da açıkça vurgulamıştır. NSU cinayetleri sırasında açıkça siyasi bir mesaj ya da talep iletmemiş olsa da, bu durum cinayetlerin gerçekten siyasi bir arka planı olduğunu ve siyasi statükonun, çok kültürlü bir toplumun olmadığını göstermektedir (Deutscher Bundestag 2013).

¹ Gamze Kubaşık ile 16 Mayıs 2021 tarihinde yaptığım mülakat

Böylelikle, bu bağlamdaki temel siyasi amacın “Alman ulusunun korunması” (Apabiz, 2011) ve eski güzel günlere dönüş olarak ifade edilmiştir (Crossland, 2011).

Diğer yandan, Mundlos, Böhnhardt ve Zschäpe, 1990'ların başında Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin (DDR) eski eyaletlerinden biri olan Thüringen'deki küçük bir üniversite kasabası olan Jena'da gençler ve genç yetişkinler olarak radikalleşmişlerdir. 1980'lerde Batı Almanya'daki neo-Naziler kendilerini farklı parti ve organizasyonlarda örgütlemeye çalıştı. Bunlardan bazıları yasaklandıktan sonra, bir şemsiye örgüt altında sözde bağımsız yoldaşıklara (*Freie Kameradschaften*) başvurdular. 1990'da Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra, Almanya'nın her iki bölgesindeki neo-Nazi örgütlerinde bir patlama yaşanmıştır. Batı Alman neo-Naziler, modellerini yoldaşıkların da ortaya çıktığı Doğu'ya ihraç etmiş, bir kısmı ise yasal neo-Nazi partisi, Almanya Ulusal Demokratik Partisi NPD'ye (*Nationaldemokratische Partei Deutschlands*) katılmıştır. Bu yaklaşımlar, partinin izleyeceği yola ilişkin parti içinde çatışmalara yol açmıştı. Aynı zamanda neo-Nazilerin görünüşte örgütlenmemiş saldırıları da artıyordu. Saldırıya uğrayanlar, başta göçmenler ve mülteciler olmak üzere failerin dünya görüşüne uymuyordu. Bu saldırıların bazıları, sıradan vatandaşlar tarafından açıkça desteklendi. Pek çok insanı öldüren ve ağır şekilde yaralayan bu katliamların en kötüsü, Almanya'nın Hoyerswerda (1991), Rostock-Lichtenhagen (1992), Mölln (1992) ve Solingen (1993) şehirlerinde meydana geldi. 1990'dan 2013'e kadar Almanya'da sağcı nedenlerden dolayı 184 kişi öldürüldü. Neo-Naziler ayrıca, Alman Anayasasında tanımlandığı şekliyle bireysel sığınma hakkının ciddi şekilde kısıtlanması ve 1994 yılındaki reformlarla mültecilerin haklarının ciddi şekilde sınırlandırılmasıyla ana hedeflerinden birini de gerçekleştirmişlerdir (Spiegel, 2013).

Bu tür tartışmalar ile neo-Nazi hareketinin 1990'ların başında genel radikalleşmesi arasında bir bağlantı mevcuttu. Bu radikalleşme ve militarizasyon, neo-Nazilerin evlerini ararken düzenli olarak ateşli silahlar ve bombalar bulan kolluk kuvvetleri tarafından açıkça görülmüştür. Bu tehlikeli durum, Yugoslav iç savaşından savaş deneyimleriyle geri dönen Alman neo-Naziler tarafından daha da kötüleştirilmiştir. NSU üyeleri ve destekçileri bu siyasi durum ve iklimde daha da radikalleşmişti. Aynı zamanda, kendilerini büyüyen bir hareketin üyeleri olarak düşünmelerine neden olan da söz konusu iklim olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, ırkçı saldırılarının ortalama Alman nüfusu arasında destek bulacağına ve ayrıca neo-Nazi hareketi içinde eylemleriyle örgütlenip radikalleşebilecek insanlar olduğuna inanmışlardı. NSU yalnız değildi ve

1990'larda ve 2000'lerin başında kurulan diğer bazı neo-Nazi terörist grupları da saldırılar planladı ve gerçekleştirdi. Görünüşe göre, yetkililere bilgi veren muhbirler nedeniyle bu grupların hiçbirisi önemli ölçüde büyüyemedi. Bununla birlikte, gruba yakın birçok muhbir olmasına rağmen, iddiaya göre toplanan bilgilerin hiçbirinin yetkililerin onları bulması için yeterli olmadığı için bu model NSU için doğru değildi.

3.1.2. NSU Cinayetlerinin Korku İklimi Yaratma Etkileri

Alman Federal Anayasayı Koruma Dairesi son raporlarında, NSU'nun eylemlerinin göçmenler arasında belirsizliğe ve sağcı sahnenin bazı kısımlarında bir dereceye kadar onaylanmasına yol açtığını belirtmiştir. Bu nedenle, "iletişimsel bir etki geliştirmek için nitelikli" bir terör ve korku yaratma iklimi oluşturduğu ifade edilmektedir (BfV 2012).

Yunus Turgut konuyla ilişkin hisslerini şu şekilde dile getirmiştir: “Yüksek ihtimal ögtünün amacı birkaç yabancıyı katletip, diğerlerinin korkup memleketlerine dönmesini sağlamaktır”.²

Öte yandan, NSU cinayetleri göçmen komunitelere kendilerini aşırı sağcı terörist saldırıların potansiyel bir hedefi olma korkusunu hissettirmiştir. Buna ilave olarak, Almanya'daki Türk göçmenlerin NSU terör hücresi tarafından işlendiği iddia edilen cinayet dizisi sonucunda Alman devletine olan inançlarını yitirdikleri değerlendirilmiş olup, yapılan araştırmalar göçmenlerin %75'inden fazlasının ırkçılık ve aşırı sağ saikli bir cinayetin kurbanı olmaktan korktuğunu ortaya koymaktadır (Hansen ve Sander, 2014). Kerim Şimşek NSU Örgütüne yardım edenlerin hala dışarda serbest olmasının kendisini korkutup kokutmadığına dahil sorulan soruya verdiği cevap bu bağlamda kayda değerdir: “Benim şahsımı korkutmuyor ama yine de aynı olayın tekrar yaşanmayacağına dahil bir garanti yok. Daha çok yakınlarım için korkuyorum”.³

Raporların bir kısmı aynı zamanda yakın kurbanların yakınlarının deneyimlerine de odaklanmakta ve cinayetlerin onları nasıl psikolojik olarak etkilediğini ve büyük bir endişe, kalıcı korku ve güvensizlik içinde yaşamaya yol açtığını göstermektedir (Sundermann, 2013). Öte yandan, NSU'nun kurbanların da ötesinde toplumsal psikolojik etkilere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu toplumsal psikolojik durum belirli

² Yunus Turgut ile 11 Nisan 2021 tarihinde yaptığım mülakat

³ Kerim Şimşek ile 21 Mart 2021 tarihinde yaptığım mülakat

gruplar arasında, özellikle de göçmen kökenli olanlar arasında, toplum bir bütün olarak değerlendirildiğinde psikolojik olarak etkilenmemiş olsa bile, bir korku ikliminin yaratılması olarak yorumlanabilecektir.

3.1.3. NSU Cinayetlerinde Sivillerin Hedef Alınması ve Eylemlerin Sembolik Özellikleri

Alman Federal Meclisi Soruşturma Komisyonu'nun belirttiği gibi, NSU kurbanlarını kasıtlı olarak seçmişti. Başlangıçta, güney Avrupalı, çoğunlukla Türk kökenli göçmenler rastgele seçilmiş ve ateşli silahlarla infaz edilmiştir (Deutscher Bundestag 2013). Bu yaklaşım, göçmenlere yönelik eylemlerin gösterildiği ve alay konusu edildiği NSU videolarında görülmüştür (Apabiz, 2011). Kurbanların herhangi bir durumda savaşçı olmadığı açık olan günlük yaşamlarında yakalanmış "sıradan" insanlar oldukları vurgusu oldukça önemli olup, böylece bireyselleşme kavramına uymakta ve toplumsal korku atmosferini beslemektedir.

NSU, politikacılar gibi yüksek profilli hedeflere saldırmak yerine, çoğu esnaf, sekizi Türk ve bir Yunanlı ve bir Alman polis memuru olmak üzere dokuz göçmeni öldürdü. Dahası, NSU, ayrıntılı listeleri tuttukları potansiyel kurbanları görünüşte titizlikle araştırmıştı. Buna ek olarak, politikacıların yanı sıra Türk veya İslami tesisler gibi sembolik hedefleri de araştırmışlardır (Crossland, 2013). Tüm bu noktalar, bir yandan, NSU'nun kurbanlarının rastgele seçildikleri için kasıtlı olarak sivilleri hedef aldığını göstermekte ve sadece etnik kökenleri nedeniyle öldürüldüklerini ortaya koymaktadır. Etnik kökenlerinin “temsilcileri” olarak seçilmeleri anlamında sembolik olarak görülebilmektedir. Genel olarak, NSU cinayetlerinin daha geniş bir izleyici kitlesini şok etmek için kullanılan sivilleri kasıtlı ve bireyselleştirilmemiş hedefleme kriterini yerine getirdiği değerlendirilmektedir.

3.2. NSU TARAFINDAN İŞLENEN SUÇLARA İLİŞKİN POLİS SORUŞTIRMALARI

NSU tarafından işlenen suçlara ilişkin polis soruşturmaları birçok farklı eyalet yetkilisi tarafından gerçekleştirildi ve federal polis tarafından merkezileştirilmedi. Polis yetkilileri, *Česká 83* tipi susturuculu silahla infaz edilen dokuz göçmenin ve polisin öldürülmesi, üç bombalı saldırı ve soygunlar arasında hiçbir bağlantı görmedi. Aynı silahla öldürülen dokuz göçmen cinayetiyle ilgili olarak soruşturmalar neredeyse sadece

mağdurlar ve onların organize suçla, Türk mafyası, uyuşturucu ticareti ve PKK ile sözde ve gerçekte var olmayan bağlarına odaklandı. Polisin bu eylemlerin sağ kanat tarafından işlenmiş olabileceği ihtimalini araştırdığı bir olayda, bunu çok yüzeysel olarak yaptılar ve ipuçlarını neredeyse hiç takip etmediler. Polis yetkililerinin cinayetleri çözmedeki sürekli başarısızlığı, kurbanların Türkiye'deki geçmişine ve aile üyelerinin polisle iş birliği yapma konusundaki sözde isteksizliğine bağlanmıştır. Bu iddianın "kanıtı", her ailenin polise kimin olabileceğine dair hiçbir fikri olmadığını söylemiş olmasıdır (Parallel Report, 2015).

Aynı model bombalı saldırılarla ilgili soruşturmalarda da görülebilecektir. Polisin bağlantılı bulmadığı her üç vakada da polis mağdurlara yakın veya organize suçla bağlantılı şüphelileri aramış ve neo-Nazi şüphelileri hiçbir zaman ciddi olarak değerlendirilmemiştir. Köln'deki Keupstraße'de meydana gelen bombalı saldırı vakasında, polis saldırının terörist niteliğini inkâr etmiş ve yine de bombalama organize suça atfedilmiştir. Bunun reddi, gizli servisin ve polisin dâhili analiziyle çelişiyordu, buna göre suçun arkasında ırkçı bir neden olabilirdi. Bir zamanlar canlı alışveriş caddesi olan Keupstraße, turistler ve şehrin diğer kısımlarını oluşturan insanlar oraya gitmekten korktukları için ekonomik bir düşüş yaşamıştır. Bombalı saldırının birçok kurbanı küçük dükkân sahibi olduğu için, bundan özellikle etkilendiler. Ayrıca, Keupstraße'deki saldırının kurbanları için ağır sonuçları göz önüne alındığında, soruşturmalar daha sonra "bomba sonrası bomba" olarak anıldı. 15 soygunun çoğunun bağlantılı olduğuna inanılıyordu çünkü suçlular her zaman olay yerinden bisikletle kaçarken görülen iki genç adamdı. Ancak birçok tanığın ilgili suçların sahnelerine yakın iki genç bisikletli adam görmesine rağmen, soygunlar ile cinayetler ve / veya bombalamalar arasında hiçbir bağlantı kurulmadı.

Cinayet ve bombalama olaylarını kimin gerçekleştirdiği bilinmediği için, bu saldırılar Türk toplumu içinde korku yaymıştır. Sekizinci ve dokuzuncu cinayetlerin ardından aile üyeleri, Kassel ve Dortmund kentlerinde bir gösteri düzenlemiş ve cinayetlerle ilgili kapsamlı bir soruşturma yapılması çağrısında bulunmuştur. Bu gösteriye katılanların neredeyse tamamı aynı zamanda mağdurların ait olduğu topluluğun da üyeleri idi. Halit Yozgat adındaki maktûlün 6 Nisan 2006 tarihinde Hessen, Kassel'de öldürülmesi özellikle dikkate değerdir. Binada birkaç müşteri varken, internet kafesinde başından vurulmuştur. Bu "müşterilerden" biri, Hessen eyalet gizli servis ajanı olan Andreas Temme idi. Temme, polise olay mahallinde bulunduğunu bildirmemiş, ancak

polis tarafından bir tanık ifadesi ve kullandığı bilgisayardaki giriş verileriyle saptanmıştır. Temme, cinayetten iki hafta sonra tutuklanmış ve bir gün sorgulanmıştır. Ancak, Ajan Temme cinayete tanık olduğunu veya ateş edildiğini duyduğunu reddetmiştir. Oysa soruşturma, Temme'nin cinayet işlenmeden önce kafeden ayrılması için yeterli zamanı olmadığını ortaya koymuştur. Ajan Temme polise haber vermeme gerekçesi olarak, bir gizli servis ajanı olarak o internet kafede olmaması gerektiğini ve evli bir adam olarak flört web sitelerinde gezinirken utandığı gibi anlamsız ve saçma iddialarda bulunmuştur (Fekete, 2013).

Diğer yandan, Kassel'deki Nazi takibindeki iki muhbirden sorumlu olduğu düşünüldüğünde Ajan Temme'nin suç mahallindeki varlığı pek çok soruyu gündeme getirmiştir. Temme ve Benjamin G. adındaki muhbirlerinden biri, cinayetten hemen önce 15 dakikadan fazla bir süre telefonda konuşmuştu. Bu bağlamda, gizli servis ajanının muhtemelen bir cinayetin olacağına işaret eden bilgiden haberdar olduğuna inananlar sadece mağdurların aileleri değildi. Dahası, Temme'nin cinayet silahının markasını bu bilgi halka açılmadan önce bildiğine dair kanıtlar da bulunmaktadır. 2006 yılında tutuklanmasının ardından, Hessen gizli servisi Andreas Temme'yi korumaya ve polis soruşturmasını kontrol etmeye çalışmıştı. Halit Yozgat cinayetini soruşturan cinayet bölümünün önde gelen bir üyesi, mahkemede Andreas Temme'nin katilleri gördüğüne ya da bir şekilde suça karıştığına ikna edildiğine dair ifade vermiştir (NSU Trial Report, 2015).

Andreas Temme'nin neden olay yerinde olduğu, gördükleri ve Halit Yozgat cinayetiyle ilgili muhtemelen bildikleri soruları hayati önem taşımakta olup, Hessen Eyalet Parlamentosu'nun bir soruşturmasına da yol açmıştır. Ancak, tüm bu sorular ve çelişkili ifadeler cevapsız kalmıştır (Von Der Behrens, 2018).

Cinayet dizisindeki son suç olan polis memuru Michèle Kiesewetter'in öldürülmesi ve 2007'de Baden-Wuerttemberg Heilbronn'da bir meslektaşının öldürülmeye teşebbüs edilmesi de, özellikle cinayetin nedenine ilişkin pek çok soruyu gündeme getirmiştir. Her iki polis memuru da bir eğlence fuarı için kullanılan geniş bir alan olan Heilbronn'daki Theresienwiese'de öğle yemeği yerken arabalarında otururken başlarından vurulmuşlardır. Failler sadece onları vurmakla kalmamış, aynı zamanda hizmet silahlarını ve diğer ekipmanlarını da almıştır. Ayrıca, diğer tüm cinayetlerin aksine, polis memurlarının aileleri hakkında soruşturma yapılmamış, bunun yerine fuar

alanında bulunan bir grup Çingene hakkında kapsamlı soruşturmalar yürütülmüştür. Soruşturmanın ana odağı haline gelen grubun bazı üyeleri, suçla herhangi bir ilgisi olduğuna dair herhangi bir somut kanıt olmaksızın Avrupa çapında izlenmiştir. Ancak, 2011 yılında NSU'nun suçu işlediği ve ayrıca NSU, destekçileri ve Thüringen'deki küçük bir kasabadan gelen öldürülen polis memuru arasında bağlantılar olduğu ortaya çıkmıştır. Bugüne kadar federal savcı polis memuru ile NSU arasında herhangi bir bağ olmadığı ve Michèle Kiesewetter'ın Thüringen'den olmasının tamamen tesadüf olduğu görüşündedir. Bu ve cinayetle ilgili daha birçok soruyu yanıtlamak için Baden-Württemberg Eyaletinde bir parlamento soruşturma komitesi oluşturulmuştur. Ancak, komite de Michèle Kiesewetter'in rastgele seçildiğini ve kadın polis olduğu için öldürüldüğü sonucuna varmıştır. Neo-Nazilerin bu benzeri görülmemiş suç dizisinden sorumlu olduğu ancak 4 Kasım 2011 tarihinden sonra öğrenilebilmiştir (Koehler, 2017).

4 Kasım 2011 tarihinden sonra davanın resmi cezai soruşturması, Federal Savcılık (*Generalbundesanwalt-GBA*) ve Federal Polis (*Bundeskriminalamt-BKA*) tarafından gerçekleştirilmiştir. Federal savcı Kasım 2012'deki iddianamesinde, NSU'nun yalnızca üç kişiden oluşan izole bir hücreden oluştuğunu, başka hiç kimsenin suçlar hakkında doğrudan bilgi sahibi olmadığını ve gizli servisler veya muhbirlerinin herhangi bir müdahalesi olmadığını iddia etmiştir. Görev gücünün ana görevlerinden biri NSU tarafından kullanılan 20 silahın nereden geldiğini araştırılmış, mağdurların ve avukatlarının bu dava dosyalarına erişimini engellenmiştir. Soruşturmada bu ve benzeri çok sayıda “gariplik” yaşanmıştır. 26 Ocak 1998 tarihinde Jena'daki garajın aranması sırasında yapılan birçok ciddi hata ve ardından meydana gelen polis avı, üç şüphelinin kasıtlı olarak yeraltına girip girmediği veya yetkililerin onları bulmakla ilgilenip ilgilenmedikleri sorusunu gündeme getirmiştir. Birçok yüksek rütbeli ve nüfuzlu neo-Naziler, yerel gizli servisin muhbirleriydi. Polis tarafından yapılacak ev aramaları konusunda uyarıldıkları yönünde iddialar bulunmaktadır. Dahası, yurtiçi gizli servis teşkilatlarının birçok muhbirlerinin Mundlos, Böhnhardt ve Zschäpe'nin nerede olduğu ve 1998-2011 yılları arasındaki faaliyetleriyle ilgili bilgileri üzerine ne ölçüde hareket ettiği belirsizdir. Gizli servisler üç teröristin nerede olduklarını ve faaliyetlerini bildikleri ve en azından tutuklanmalarına neden olmadıkları kamuoyunda tartışılmaktadır. Bununla birlikte, tüm parçaları bir araya getirebilecek ve resmi hikâyedeki boşluklara işaret edebilecek olan davanın dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi, davayı çevreleyen birçok komplo teorisi tarafından zorlaştırılmıştır. Federal Anayasayı Koruma Dairesi

(*Bundesamt für Verfassungsschutz-BfV*), iki federal parlamento soruşturma komitesinin merkezinde yer almış olup, Mundlos, Böhnhardt ve Zschäpe'nin de parçası olduğu neo-Nazi örgütündeki yedi muhbirle ilgili istihbarat dosyaları 11 Kasım 2011 tarihinde NSU'nun suçları ortaya çıktıktan hemen sonra kasıtlı bir şekilde imha edilmiştir. Bunlar arasında yeraltına indikten sonra Mundlos, Böhnhardt ve Zschäpe'nin saklanmasına yardım etmesi istenen muhbir Michael See'nin dosyası da bulunmaktaydı (Spiegel, 2012).

Bugüne kadar, ne parlamento soruşturma komiteleri ne de uzman grupları dosyaların imhası konusunda ikna edici açıklamalar yapamamıştır. Bu dosyalara ek olarak, farklı gizli servis yetkilileri tarafından tutulan daha birçok ilgili dosya, 2012 yazından önce imha edilmiştir. O sırada, 11 Kasım 2011 tarihinde dosyaların imha edildiği biliniyordu ve kamuoyunun protestosunun ardından soruşturmalar tamamlanana kadar potansiyel olarak ilgili hiçbir dosyanın imha edilmemesini şart koşulmuştur.

Tüm bu kurumsal “ihmal” ve planlı faaliyetlere ilave olarak, polisin ailelerden gelen görünürdeki bilgi eksikliğine ilişkin tek bir açıklaması bulunmaktaydı. Bu açıklama, kurbanların kendi değerleri ile “paralel bir toplumda” yaşadıkları ve bu da onların polisle konuşmalarını engellediği gibi kurumsal ırkçılık çağrıştıran açıklamalardı. Aileler polis tarafından defalarca, genellikle bir seferde tam gün sorgulandıklarından bu ve benzeri iddialar olaya karışanlar için hem yanlış hem de oldukça rencide ediciydi. Dahası, aileler polis soruşturmalarında tam bir iş birliği yapmış, katilin bulunmasına yardımcı olacağı umuduyla ellerinde bulunan her türlü bilgiyi polise iletmışlerdi. Bu çerçevede, mali durumları, özel sorunları ve hatta Türkiye’de polisin ilgilendiği uzaktan akraba kuzenleri hakkındaki bilgileri ifşa ettiler (TBMM Raporu, 2012). Ancak, Alman kolluk kuvvetleri ve adalet sisteminden bekledikleri sonuç odaklı yaklaşım yerine etnisitelerinin ve aile hayatlarının eleştirildiği yaklaşımlar başta kurbanlar ve kurban aileleri olmak üzere tüm Almanya Türk toplumunu derinden etkilemiştir. Ayrıca, toplumun Alman devletine ve sistemine olan inancını sorgulamasına neden olmuştur. Buna ilişkin Gamze Kubaşık’ın ifadeleri oldukça çarpıcı olmuştur: “En çok üzüldüğüm olaylardan biri şudur: Angela Merkel 23 Şubat 2012’de NSU kurbanları için düzenlenen anma töreninde bizlere suçluların hak ettiği cezayı alacağına dâhil söz vermişti ve o konuşma bizlere umut olmuştur. Sırf o konuşmanın bana verdiği güvenden dolayı ben son güne kadar davanın olumlu sonuçlanacağına inandım. Sonuç olarak Alman devletinin

başı Angela Merkel, biz eğer ona da inanamayacaksak, kime inanacağız? Bu saatten sonra ortaya çıkıp özür dilese bile benim için hiçbir anlam ifade etmez”.⁴

Diğer taraftan, katilin kim olduğunu bilmeden ve sevdiklerinin öldürülmesinden ötürü mağdurların ailelerinin çoğu, şimdi kendilerini polis soruşturmaları ve medya tarafından saldırıya uğradı. Hayatlarını kaybedenlerin ailelerinin itibarları, o andan itibaren organize suçla ilişkilendirildikleri için karartıldı. Kurbanların aileleri polisten suç için sağcı bir neden olasılığını düşünmesini istese bile, bu işe yaramadı. Ek olarak, polis yetkilileri, Alman polisinin talebi üzerine FBI tarafından yürütülen bir Ceza Soruşturma Analizini görmezden geldi. Bu analiz, kurbanların “Türk kökenli oldukları için” öldürüldükleri sonucuna varmıştır. Ancak, bu bulgular bu iddiaların geçerliliğine yönelik herhangi bir ciddi soruşturmayı tetikleyemedi (Bundestag, 2013).

Bu süreçte medyanın rolü de oldukça önemli olmuş ve başta kamuoyu olmak üzere soruşturmanın yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Medyanın çoğu polis bilgilerini sorgulamadan haberlerinin temeli olarak kabul etmişti. Suçlardan Türk mafyası veya benzeri grupların sorumlu olduğu ve ailelerin Alman polisiyle iş birliği yapmayı reddettiği iddialarını yaymaktan büyük ölçüde sorumluydular. Alman medyasının ürettiği “*Dönermorde*” (Döner kebab cinayetleri) kavramı özellikle cinayet haberlerinin taşıdığı ırksal çağrışımı göstermiş olup, yaşananların sulandırılmasına hizmet etmiştir. Ayrıca, bu kavram çok geçmeden cinayet dizisinin sloganı haline de gelmiştir. Cinayetlerin Türk toplumu için bir iç sorun olarak algılanması ve mağdurların ailelerinin damgalanması, kısmen medyanın suçlara yer vermesinden kaynaklanıyordu. Polisin onuncu cinayeti, o ve meslektaşları farklı bir silahla vurulduğu için dizinin bir parçası olarak görülmedi (Gritmann vd., 2015).

⁴ Gamze Kubaşık ile 16 Mayıs 2021 tarihinde yaptığım mülakat

3.3. NSU YARGILAMALARI

Polis soruşturmalarında bunca şaibe ve kurumsal ırkçılık emarelerinin görüldüğü NSU cinayetlerinin bir diğer önemli aşaması da yargı sürecidir. NSU davası, 6 Mayıs 2013 tarihinde Münih Yüksek Bölge Mahkemesinin 6. Ceza Dairesinde aralarında Beate Zschäpe ile Ralf Wohlleben ve André Eminger'in de yer aldığı NSU üçlüsünün "yakın çevresinde" olduğu düşünülen şüphelilerin hazır edilmesiyle başlamıştır. Mahkemede, Zschäpe 10 cinayet, kundakçılık, terör örgütü kurmak ve terör örgütüne üye olmakla suçlanmıştır. Aşırı sağcı NPD'nin eski bir yöneticisi olan Ralf Wohlleben, 29 Kasım 2011 tarihinde gözaltına alınmış ve terör örgütünü desteklemek ve altı cinayetle suç ortaklığı yapmakla suçlanmıştır. André Eminger ise, NSU uzmanları tarafından NSU'nun yakın çevresinin bir üyesi olarak değerlendirilmiştir. Bir pazarlama ve medya şirketinin sahibi olan Eminger, NSU'nun sorumluluğu üstlendiği ifade edilen ve saldırılarla alay eden sofistike bir video oluşturmaya yardım etmişti. Dazlak grubu *Brigade Ost*'un (Doğu Birliği) üyesi olduğu ve 24 Kasım 2011 tarihinde tutuklandığı ifade edilmiştir. Federal Başsavcılık adı geçen soygun ve terör örgütüne destek olmak üzere Köln'de bir bombalama olayına yardım etmekle suçlanmıştır (Koehler, 2017).

Yaklaşık beş yıl süren duruşmaların ardından, Münih Yüksek Bölge Mahkemesi 11 Haziran 2018 tarihinde kararını açıklamıştır. Beate Zschäpe, 10 cinayet, 43 cinayet teşebbüsü, iki bombalama saldırısı, 15 banka ve diğer soygunlarda suç ortağı olmaktan suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapis hükmü verilmiştir (Rosa Luxemburg Stigtung, 2018). Ralf Wohlleben, cinayete yardım ve yataklıktan 10 yıl hapis cezasına çarptırılmış, olayların yaşandığı esnada sırada çocuk olan Carsten Schultze, NSU'ya tabanca ve susturucuyu vermekten suçlu bulunarak üç yıl hapis cezası almıştır. Holger Gerlach doğum belgesini ve diğer kimliğini NSU üyesi Uwe Mundlos'a verdiği için üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Son olarak, André Eminger'e bir terörist gruba yardım ettiği için sadece 2,5 yıl ceza verilmiş ve duruşma sırasında hapis yattığı için serbest bırakılmıştır (BBC, 2018).

Mahkeme kararının açıklanması sırasında ve öncesinde Almanya'da görülmesi beklenmeyen anlara sahneler yaşanmıştır. Mahkeme salonu çok kalabalıktı ve bazı katılımcılar bir gece önce odaya girmek için sıraya girmişti. Birçok neo-Nazinin de salonda hazır bulunduğu ifade edilmiştir. Salonda bulunan katılımcıların çoğu, karar

okunmadan önce NSU kurbanları için bir dakikalık saygı duruşunda bulunmuştur (Knight, 2015).

Diğer yandan, Münih Yüksek Bölge Mahkemesi'nin kararı özellikle bu ciddi suçların sınırlı sayıdaki suç ortağına verilen hafif cezalar nedeniyle geniş çapta eleştirilmiştir. NSU üzerine bir kitabın ortak yazarı olan Dirk Laabs, Zschäpe ve komplocularının cezalarını "yumuşak karar" olarak nitelendirmiştir. Aynı kişiler "İslami hücreler"e silah ve lojistik sağlamakla suçlansaydı, kapsamlı bir şekilde soruşturulacaklardı (Aust ve Laabs, 2014).

NSU mağdurlarının akrabaları, arkadaşları ve destekçileri de 600'den fazla tanığın katıldığı beş yıllık davanın kapsamı hakkında herhangi bir bilgi vermediğini ileri sürdüler. Federal Anayasa Koruma Dairesi (BfV) bu cinayetlerin farkında olduğunu iddia ettiler. Davayı eleştirenlere göre polis yıllarca kurbanların aralarında bir çete savaşına karıştığına dair yanlış varsayım temelinde cinayetler için herhangi bir ırkçı teşviki de reddetmişti. Bu bağlamda, yargılama sırasında neo-Nazi gruplarına ilişkin bilgilerin defalarca istihbarat birimlerine ödenerek iletildiği öğrenildi. Ayrıca, Nisan 2006'da 21 yaşındaki Halit Yozgat cinayeti sırasında, Hessen merkezli bir istihbarat ajanı cinayetin işlendiği kafede bile hazır bulunmuştu, ancak olay görmezden gelindi. Ayrıca, duruşma sırasında bir Federal Anayasa Koruma Dairesi (BfV) personeli, 2011'de NSU hücresinin ortaya çıkmasından birkaç gün sonra yedi muhbirin dosyalarını imha ettiğini itiraf etti (Oltermann, 2018).

Bu bağlamda, özellikle André Eminger'e yönelik yumuşak yargı kararı, yaygın eleştiriyi tetikledi. Eminger'in eşiyle birlikte 13 yıldır üç ana NSU failinin en yakın sırdaşı olduğu iddia edilmişti. NSU üyeleri, onun yardımı sayesinde 10 yıldan fazla bir süre yeraltında yaşayabildiler. Savcının talep ettiği gibi cinayet teşebbüsüne yardım etmekteki rolü nedeniyle 12 yıl hapis cezası yerine Eminger, terör örgütüne yardımdan sadece 2,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve neo-Nazi destekçilerinin alkışlarıyla serbest bırakıldı (Gaisenkersting, 2020).

Münih Yüksek Bölge Mahkemesi, kararından neredeyse iki yıl sonra, kararının gerekçesini 21 Nisan 2020 tarihinde yayımladı. Gerekçeli kararın yayınlanmasının ardından savunma avukatlarının yeniden yargılama için karara itiraz etmelerinin mümkün olduğu ifade edilmişti. Babası NSU tarafından öldürülen davacılarından birinin avukatı, davanın asıl amacının sadece NSU'nun hayatta kalan tek çekirdek üyesini mahkûm etmek

olmadığını öne sürmüştür. Mahkeme, daha da önemlisi, NSU'nun suçlarının ayrıntılarına ışık tutmalıydı. Avukat özellikle, mahkemenin Almanya'nın iç istihbarat teşkilatının (*Bundesverfassungsschutz*) kusurlarını araştırmış olması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak avukat, kararın suçlarını kolaylaştıran yapısal sorunlardan ziyade izole ve radikalleşmiş bir hücreye işaret ettiğini ifade etmiştir. Mağdurların yakınları ve avukatları, Zschäpe aleyhindeki karara itiraz etmemiş, ancak yazılı muhakemenin kayıtsız dilini ciddi şekilde eleştirmişlerdir. Mahkemede mağdurların yakınlarından birkaçının ifade verdiği, ancak ifadelerinden hiçbir sözün 3025 sayfalık kararda yer almadığına da ayrıca dikkat çekmişlerdir (Fürstenau, 2020).

3.4. ALMAN KURUMLARI VE KURUMSAL IRKÇILIK SORUNU

Kurumsal ırkçılık, bir kurumun ırkları, kültürleri, inançları ve/veya etnik kökenleri nedeniyle bireylere veya gruplara uygun şekilde hizmet etmedeki toplu başarısızlığını ifade eder. Ulus devletler, farklı mekanizmaları kullanarak, ırksal eşitsizliği geliştirme ve ekonomik kaynaklara, sosyal hizmetlere ve ceza adaleti sistemine eşit olmayan erişimi geliştirme gücüne sahiptir. Başlıca sosyal politika alanlarında belirli grupların ısrarla beğenilmemesinden kaynaklanan politika çıkarımları, makro ölçekte kurumsal ırkçılığın varlığını göstermektedir. Etnik izleme, ırksal grupların önceden kriminalize edilmesi, anahtar hizmetlere erişimlerinin olmaması, sınırlı olması ve ırkçı siyasi söylemlerin tümü, devlete yerli olmayanlar için yapısal engelleri sürdürmede hizmet eder (Macpherson, 1999).

NSU davasıyla ilgili olarak Almanya'da kurumsal ırkçılığın varlığına ilişkin temel argüman, polis soruşturmasının aynı tür silahla dokuz göçmen cinayeti, bir *Ceska* 83, bombalı saldırılar ve banka soygunları arasında bir bağlantı kuramamasıdır. Vakalar arasındaki benzerliklere rağmen soruşturma kurbanlara, uyuşturucu kaçakçılığı yapan Türk mafyasıyla var olmayan ilişkilerine ve kişisel kan davaları olasılığına odaklandı. Böylece, NSU kendisini fail olarak ortaya çıkarana kadar kurbanlar kendi cinayetlerinden sorumlu tutuldu. Köln'deki Keupstrasse'de düzenlenen bombalı saldırıda yaralanan esnaflardan biri, polisin Türk kurbanları Beate Zschäpe'in hissettirdiğinden daha fazla suçlu hissettirme eğilimini dile getirmiştir. Ayrıca, soruşturma sırasında neo-Nazi bağlantısının ortadan kaldırılması, suçluların yerinin tespit edilememesinin nedenleri hakkında şüpheler uyandırdı (Koehler, 2017).

Bönnhardt, Mundlos ve Zschäpe üçlüsü 1998 yılında boru bombalarının, patlayıcıların ve ırkçı propaganda malzemelerinin depolandığı bir garaja polis baskınından sonra yetkililer tarafından tespit edilmiş olsa da, grup yıllarca yer altına kalmayı başardı. Çarpıcı bir şekilde, istihbarat servislerinin, çevrelerine yakın birçok muhbirin varlığına rağmen, üçlüyü takip etmek için nasıl yeterli bilgi toplayamadığı belirsizdir. NSU'nun Kasım 2011'de keşfedilmesinden hemen sonra neo-Nazi çevreleri içinde aşırı sağ muhbirlerin işe alınmasına ilişkin önemli istihbarat dosyalarının yok edilmesi, yerel gizli servisin başka bir örtbas iddiasıyla karşı karşıya kalmasına neden oldu (Spiegel Online, 2012).

Bürokratik birimler arasındaki iletişimsizlikten, muhbirlerini korumak için sınırlarını aşan istihbarat servislerine ve devlet kurumlarındaki yapısal ırkçılığa kadar, yetkililerin bu görevi neden başaramadığına dair pek çok senaryo, hepsi tarafından ortaya atılan sorulara kurbanların aileleri için tatmin edici cevaplar üretilmedi (Kushner, 2019). Sonuç olarak, Almanya'nın Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı Başkanı ve üç Eyalet Anayasayı Koruma Teşkilatı başkanı istifa etti. Ancak bu istifalar, bu kurumların kamusal imajını güçlendirmeye yönelik eylemler olarak yorumlandı (Behrens, 2017).

Kurumsal ırkçılık tartışmaları bağlamında, ayrımcılık algısı, bir adaletsizlik duygusuyla uyarılma eğilimindedir. Bu algılanan ayrımcılık, bir kişi, ırk, etnik köken, cinsiyet ve grubun toplumdaki yeri dâhil olmak üzere grubunun konumu nedeniyle ayrımcılığı kabul ettiğinden, öznel deneyimle güçlü bir şekilde ilişkilidir (Liu ve diğerleri, 2014). Kurumsal ayrımcılığın hedefi haline gelmenin, hedeflenen bir ırk grubuna ait bireylerin psikolojik durumu üzerinde yıkıcı bir etkisi olabilir. Bu nedenle, göçmen grupları arasındaki ayrımcılık algısı, ev sahibi devlete aidiyet duygusu ile grubun devlet kurumlarına olan güveni arasındaki ilişkide merkezi bir rol oynar. Göçmen gruplarının yanı sıra, algılanan kurumsal ırkçılık, çoğunluk grupları arasında adalet duygusunu etkileyebilir. Bu açıdan bakıldığında, bu araştırma kurumsal ırkçılığa ilişkin atıfların Türk toplumu üyeleri ve yerli Almanlar için nasıl farklı anlamlar taşıdığını keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Almanya'da uzun yıllar faaliyet gösteren terör örgütü NSU göçmen kökenli dokuz kişiyi ve göçmen olmayan bir polis memurunu ırkçı bir şekilde öldürdü. Polis, savcılık, Anayasa Koruma Dairesi ve İçişleri Bakanlığı büyük olasılıkla bilinen aşırı sağ grupları NSU soruşturmasına şüpheli olarak dâhil etmedi. Aksine, ırkçı bir şekilde

öldürülenlerin aileleri sistematik olarak şüpheli olarak görüldü ve delil olmamasına rağmen takip edildi. Yetkililer, göçmen kökenli mağdurların yakınlarına tek taraflı olarak ırkçı bir şekilde muamele etmeselerdi, sofistike ve profesyonel kriterler kullanarak, cinayetler önlenebilirdi. Hem Federal Hükümetin hem de Thüringen Eyalet Parlamentosunun nihai raporları, polisin, Federal Anayasa Koruma Dairesinin (BfV), savcılığın ve İçişleri Bakanlığının sistematik başarısızlığını ortaya koydu. Bu bağlamda, polis ve diğer görevlilerin Federal Almanya Cumhuriyeti'nde de ırkçı olarak sınıflandırılabilip sınıflandırılmayacağı, Alman olmayan, beyaz olmayan, Hristiyan olmayan veya yerleşik olmayan gruptaki kişiler cezalandırılmış kişiler olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışmaya açılmaktadır. Ancak, şu bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'da polis, savcılık, Federal Anayasa Koruma Dairesi (BfV) ve İçişleri Bakanlığı'nda sistematik bir kurumsal ırkçılıktan bahsetmek mümkündür.

Anılan kavrama ilişkin benzer bir süreç 1990'ların başında Birleşik Krallık'ta yaşanmıştır. Stephen Lawrence isimli siyahi bir genç ırkçı saldırı sonucu hayatını kaybetmişti. Polis ve savcılığın özensiz davrandığı soruşturmada, kanıtlar soruşturulmamış, tanıklar sorgulanmamıştı. Ancak, siyahi İngiliz toplumunun ve kurbanın yakınlarının protestolarına yanıt olarak bir soruşturma komisyonu kurulmuş ve poliste kurumsal ırkçılığın sistematik olduğu ortaya çıkmıştır. Lawrence Soruşturması, emniyet sistemindeki değişiklik için önemli bir kaldıraç görevi görmüştür. En olumlu değişikliklerden biri, polis memurlarının ırkçı dil gibi belirli davranış biçimleri ya da azınlık topluluklarıyla etkileşimler ve daha da önemlisi, durdurma ve arama kullanımı gibi polislik faaliyetlerinin alanları nedeniyle artan saldırı algılarına ilişkin faaliyetler olmuştur. Bu çerçevede, denetleme görevlileri ve yöneticiler tarafından yeniden gözetimler ve karşı önlemler uygulanmıştır (Foster, Newburn ve Souhami, 2005).

Almanya'daki ırkçı cinayetlerin ardından polisin birçok benzer davranışına rağmen, polis teşkilatında kurumsal ırkçılıkla ilgili sistematik bir iyileştirme yapılmadığı gibi bu konuda herhangi bir araştırma bile yapılmamıştır. Bu çerçevede, polisin ve savcılığın ırkçı ve aşırı sağ cinayetlerinde savunmacılar karteli gibi davrandığını yorumları yapılmaktadır. Postdam'daki 2006'da yaşanan Ermyas Mulageta saldırısı (Schauka, 2007) ve Oury Yallon'un Dessau'daki bir karakol hücresinde öldürülmesi (Jakob, 2013) ırkçı cinayetler veya nüfusun bir kısmının öldürmeye teşebbüsünün yanı sıra, ırkçı şiddetin kolluk kuvvetlerinin tutum ve davranışlarında da geçerli olduğu kaydedilmektedir.

Kurumsal ırkçılık sorununu açıklığa kavuşturmak için Federal Meclis'in NSU Nihai Raporu (2013) önem arz etmektedir. Alman Federal Meclisi'nin nihai raporunda bu eylemlerin önlenememesi ve faillerinin tespit edilememesi Alman güvenlik ve soruşturma kurumları için utanç verici bir yenilgi olduğu ifade edilmektedir. NSU soruşturmasındaki eksiklikler özetle şöyle bildirilmektedir.

- Polisin infazlarda kullanılan silahı sadece Türklere soruldu. Ancak, uyuğu ne olursa olsun gerçek gerçeği araması gerekirdi.
- NSU cinayetlerinde dokuz kurbanı soğukkanlılıkla ve ırkçı nedenlerle insanlık dışı bir şekilde öldürüldü.
- Fail, bombalı saldırı kurbanlarıyla nereden geldiklerini konuştu. Dokuz erkek, ya ten renginden, isimlerinden ya da Alman olmayanları temsil eden ana dillerinden dolayı öldürüldü.
- Sadece göçmen kökenli Türklere seçildi. Çok az yetkili, bu cinayetlerin aşırı sağ veya ırkçı cinayetler olabileceğini ve her durumda talimatlara uyulmadığını ancak eleştirildiğini belirtti.
- Soruşturma, olay mahallinin yakınında bulunanları olağan şüpheliler olarak gören Romanlara karşı, polisin sistematik geleneksel Çingene karşıtlığında yürütüldü. Yalnızca Roman ve Sinti oldukları için şüpheli kabul edildiler ve takip edildiler.
- Göçmen toplulukları içerisindeki tüm araştırmalar başarısız olsa da, bu çalışmalar genişletildi ve devam ettirildi. Diğer izler, yani ırkçı ve aşırı sağcı kişi veya grupların izleri ile göçmen olmayanların izleri üzerinde durulmadı.
- Anılan araştırma uygulaması açıkça kurumsal ırkçılık olarak tanımlandı, çünkü insanlar milliyetlerine ve ırklarına göre sınıflandırıldı ve Alman olmayan bölümler sistematik olarak suçlu olarak kabul edildi.
- Almanlar olarak kategorize edilen bölümler hiçbir zaman şüpheli olarak görülmedi ve takip edilmedi.

Diğer yandan, kurbanların avukatları NSU cinayetlerine ilişkin Federal Meclis raporunun yayınlanmasıyla ilgili bir açıklama yayımladı (<https://www.belltower.news/heute-ist-nicht-der-tag-des-grossen-abhakens-nsu-nebenklagevertreter-kritisieren-abschlussbericht-36412/>, 2021). Açıklamada, soruşturma makamlarının memurların zihniyetine ve kişisel niyetlerine bakılmaksızın kendi kurumsal mantıklarını, normlarını ve değerlerini takip etmesi gerektiği, bu yapılmayınca da ırkçı sonuçların NSU'nun

cinayet ve saldırılarına yönelik soruşturmalarda da olduğu gibi görüleceği vurgulanmaktadır.

Bu çerçevede, Thüringen Eyalet Meclisi'nin 21 Ağustos 2014 tarihinde "Sağ Terörizm ve Resmî Kurumların Tutumu" başlıklı nihai raporu açıklanmış ve önemli hususlara değinmiştir:

- Militan aşırı sağ yapıların ortaya çıkışı fazla dikkat çekmedi veya daha doğrusu uygun şekilde değerlendirilmedi ve küçümsendi. Bunun yerine, toplumun belirli kesimlerinde, siyasi karar alıcılarda, belediye ve devlet kurumlarında sağ hareketleri önemsizleştirme ve depolitize etme gibi ciddi eğilimler görüldü.
- Aşırı sağın doğrudan oluşumuna veya yapıların kurulmasına ilişkin soruşturma komisyonu hiçbir kanıt bulamadı. Ancak, bu tür yapıların dolaylı olarak Thüringen Eyalet Anayasayı Koruma Teşkilatı (TLfV) tarafından desteklenmesinin Thüringen Heimatschutze (THS) örgütünün oluşumunda, seyahatlerin finansmanında, propaganda materyallerinde ve eylemlerinde ön alıcı olduğu değerlendirildi.
- Garaj araması, Böhnhardt, Mundlos ve Zschäpe'nin ortadan kaybolmasının ardından yapılan aramaların ardından dezenformasyon, hatalı organizasyon, normal uygulamalardan sapmalar, umut verici izlerin peşinden koşamama ve izlerin ihmal edilmesi bu kadar korkunç boyuttadır.
- Yapılan hatalar veya alınmayan kararlar ve basit standartlara uyulmaması, hedef sabotajı şüphesi yaratmakta ve kasıtlı olarak sızıntıların bulunmasını engellemektedir. 1998-2003 yılları arasında faaliyetlere katılanların soruşturmaya dâhil edilmemiş olması da felaket olarak değerlendirilmelidir.
- Thüringen Eyaleti Ceza Soruşturma Dairesi (*TLKA-Thüringer Landeskriminalamt*), kaçakların aranmasını hedef soruşturma birimine ve Anayasa Koruma Teşkilatına bıraktı ve ne sonuçları ve bilgileri birleştirdi ne de kendi görevinin aksine gerekli değerlendirmeleri yapmadı.
- Thüringen Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın kaçakların saklanmasına doğrudan katıldığına dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır.
- Böhnhardt, Mundlos ve Zschäpe üçlüsünün etrafında bazı istihbarat ajanları mevcuttu.

- Thüringen Eyaleti Suç Araştırma Bürosu ile düzenli iletişim ve kişisel bilgilerin iletilmesi gerekirdi, ancak özel olarak Thüringen İçişleri Bakanlığı'na aktarılmadı.

Öte yandan, Thüringen Eyaleti Suç Araştırma Bürosu ve Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı tarafından yapılan yanlış tahminler, ihmaller ve kural ihlalleri listesi oldukça etkileyicidir. Patlayıcılarla donanmış ve muhtemelen silahlı aşırı sağcı teröristlere rağmen, hem federal hem de bazı eyaletlerde polis, savcılık, anayasal koruma örgütleri ve içişleri bakanlıkları tarafından yürütülen soruşturmalardaki kurumsal ırkçılık birçok aşırı sağcının yakalanmamasına neden olmuştur.

Prantl yazısında devletin suçlu, en azından kayıtsızlıktan suçlu olduğunu ifade etmiştir. Eyalet Anayasa Koruma Dairesi bu örgütü engelleseydi NSU cinayetleri önlenebilirdi. Anayasayı Koruma Teşkilatı, aranan ve kaçak neo-Nazilere yer altında kalma fırsatı sağladığını, polislerin soruşturma grubunu uyardığını kaydetmiştir. Yazısında devamla, kurumlara ceza verme imkânı bulunsaydı, Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın en büyük cezayı alması gerektiğini, polisin de araştırmayı savsakladığını ve görmezden gelme havasında olduğunu kaydetmiştir. Soruşturma komisyonunun soruşturma sonuçları, memurlara işyerinde şüphe duyulmasının ötesinde bir şey olduğunu göstermiştir (Prantl, 2014).

Polis, Anayasa Koruma Teşkilatı, savcılık ve İçişleri Bakanlığı'nın göçmen olmayan mağdurlara farklı davranıp davranmadığı sorusu "Evet" olarak cevaplanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında Almanya'da polis ve resmî kurumlarda sistematik bir kurumsal ırkçılık bulunduğu açıktır. Bu bağlamda, NSU cinayetlerinin kurbanlarının avukatları yaptığı açıklamada şunlar dikkat çekmektedir:

- Her şeyden önce müvekkillerimiz cinayet ve eylemlerden sonra yıllarca nasıl soruşturmanın merkezinde bulunmak zorunda kalmıştır.
- Mağdurların yakınları ve yaralıları, soruşturma makamlarının sistematik başarısızlığının kurumsal ırkçılığa dayandığını siyasetin de kabul etmesini talep etmektedir. Sorun açıkça ifade edilmelidir ki gelecekte benzer menfur hadiseler tekrür etmesin.
- Gelecekteki her şiddet suçu için, soruşturma makamları olayda ırkçı veya neo-Nazi fikirli bir model olmadığı kanaatindeyse, bu zamanında ve tutarlı bir şekilde kaydedilmeli ve gerekçelendirilmelidir.

- Tüm polis memurlarının kurumsal ve bireysel ırkçılığa karşı eğitim almalarını ve bu kapsamda mesleki yeterliliklerinin sürekli geliştirilmesini talep ediyoruz. Ayrıca, belirli çevreler hakkında bilgisi olan özellikle sağcı şiddetle uğraşanlar ve anayasal düzenin sürdürülmesine ilişkin suçlar hakkındaki genel bölümlerindeki görevliler ile eyalet emniyet teşkilatlarında uzman departmanların yeniden yapılandırılmasını ve görevlendirilmesini talep ediyoruz.
- Savcılıklarda sağcı şiddet bağlamında eğitilmiş ve bu olaylardan özellikle sorumlu olan yeni bölümler oluşturulmalıdır. Genel anlamda “siyasi saikli” suçlardan veya polisler tarafından veya polislere karşı işlenen suçlardan sorumlu birimler kesinlikle yeterli değildir.
- Aşırı sağcı ve ırkçı şiddet mağdurlarına danışmanlık hizmeti veren kurumlar Almanya'nın her yerine yayılmalı ve teşvik edilmelidir.
- Soruşturma makamları tarafından kurumsal veya bireysel ırkçılığa maruz kalmış kişiler veya muhbirler için federal ve eyalet düzeyinde bağımsız muhatap kontrol panelleri oluşturulmalıdır. Bu delegasyonlara parlamento tarafından atanmalı ve etkin kontrol yetkileri verilmelidir.

Ancak, şu ana kadar ki hareketsizliğe bakılırsa, ideali İngiltere'yi örnek almak olan kurumsal ırkçılıkla mücadelede gerekenlerin yapılması bir yana, bu konuda kayda değer bir araştırma ve soruşturma raporunun bile bulunmadığını ifade etmek abartılı olmayacaktır.

SONUÇ

Batı Avrupa'da 1980'den sonra yükselen aşırı sağ eğilimler, çeşitli nedenlerle her ülkede aynı etkiyi yaratamamıştır. Bunlardan bazıları, ülkelerin siyasi yapıları, toplumlarının eğilimleri, konjonktürle gelişmelerden etkilenme düzeyleri ve yakın geçmişte yaşanan olayların devam eden etkileridir. Soğuk Savaş sırasında milliyetçilik ortak düşmana, Sovyetler Birliği'ne karşı birlik fikri ile arka plana itilmiş ve merkez partiler hegemonik siyasi söylemin üreticileri haline gelerek aşırı sağın marjinal bir eğilim olarak konumlanmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, 2000'lerde ve 11 Eylül saldırıları nedeniyle yaşanan döngüsel gelişmeler Batı Avrupa siyasetinde ciddi değişikliklere neden olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni bir öteki arayışı, 11 Eylül saldırılarıyla cevap bulmuş, yeni dönemde Batı Avrupa devletleri, ülkelerindeki yabancıları ve özellikle Müslümanları ötekileştiren söylemleri dolaşıma sokmuşlardır. Bu, aşırı sağcı eğilimlerin lehine olmuştur. Merkezi temsil eden siyasetçilerin söylemleri aşırı sağdakilere benzediği için, aşırı sağın marjinal söylemleri meşru bir söylem haline gelmiştir.

Almanya'da aşırı sağ eylem denilince akla ilk gelen devletler doğu eyaletleri olup, Doğu Almanya'yı terk eden birçok yabancı başka eyaletlere taşınmıştır. Birleşmeden önce yabancılara yönelik bireysel saldırılar şeklindeki eylemleri günümüze kadar gelmiştir. 2011'deki Arap Baharı nedeniyle birçok yabancı Almanya'nın kapısına dayanmış, siyasi suçlar, savaş tehdidi ve ölüm korkusu nedeniyle vatanlarını terk eden göçmenler, Avrupa'nın yolunu açarak hayatta kalmaya çalışmıştı. Öte yandan, Almanya göç konusunda oldukça katı davranarak sağcı grupların istediğini vermiştir. Almanya'nın göç politikalarının yeterli olmadığını savunan birçok aşırı sağcı örgüt, hükümete bazı zor ve caydırıcı kararlar alması için baskı yapmıştır. Bu nedenle, ülkeye giriş engeli dışında yaşayan milyonlarca yabancının da çeşitli uygulamalara tabi tutulması talep edilmiştir.

Tüm bu gelişmeler neticesinde tüm dünya Almanya'ya dönerken, ülkede birlikte yaşama duygusunun hem Almanlar hem de yabancılar için çok zorlaştığını söylemek mümkündür. AfD'nin ulusal parlamentoya gitmesiyle sağ kanat boyut değiştirmiş ve aşırı sağ hareketlerden etkilenmeye başlamıştır. Nazilerin kara lekesi ve aşırı sağcı grupların baskısıyla sağ partiler, bu grupların liderlerini veya grubun saygın üyelerini partilerine davet etmek için yarışmışlardır. 2013 yılındaki PEGIDA gösterileri bölgedeki aşırı sağ hareketleri sorgulamasına neden olmuştur. Sosyal medyada grup olarak toplanmaya karar

veren kişi ve gruplar o dönemde her pazartesi sokaklarda yürüyüşler düzenlemiş ve yabancılara baskı yapmıştı. Bu protestoları destekleyenler arasında siyasi parti yetkililerinin varlığı, parlamentoda aşırı sağ hareketlerin güç kazanmasının sorgulanmasına yol açmıştır.

Anılan tüm bu toplumsal zeminin yanı sıra, aşırı sağ ve ırkçılığın Alman devlet sisteminde kurumsal bir şekilde yer aldığını söylemek abartılı olmayacaktır. NSU cinayetleri, saldırıları ve soygunlarının 10 yıldan fazla süre Alman polis ve istihbarat teşkilatları tarafından ortaya çıkarılamamasında kurumsal ırkçılığın payı olduğu değerlendirilmektedir. Başta Türk toplumu olmak üzere Almanya dâhilinde yaşayan ve sosyalleşen her topluluğu sessiz ama derinden takip eden bir sistemin istihbarat kuruluşlarının da kabul ettiği gibi neo-Nazi örgütlerini takip etmemeleri düşünülemeyecektir. Aksine birçok eyalet anayasayı koruma teşkilatının raporunda yer aldığı üzere, birçok örgütte muhbir olarak yer alan çok sayıda istihbarat elemanı bulunmaktadır.

NSU kurbanlarından Halil Yozgat'ın işlettiği internet kafede vurulması sırasında kafede bulunan ajanın varlığı tesadüf veya kendi ifadesiyle çapkınlıkla açıklanamayacak kadar ciddidir. Ancak, bu durum ciddi bir idari ve adli soruşturmaya tabi tutulmamıştır. Öte yandan, Keupstrasse'de yaşanan çivili bombalı saldırıda yaralanan 23 insan ve yakınları uzun süre kökenleri, mezhepleri, mafyayla ilişkileri, ailevi sorunları gibi soruşturmaya doğrudan ilgili olmayan hususlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. NSU cinayetleri ise, kamuoyu ve basının da etkisiyle uzun süre *Dönermorde* cinayetleri olarak sulandırılmış ve kurumsal ırkçılık hiçbir şekilde aşırı sağcı, safkan Alman örgütleri soruşturmaya dâhil etmemiştir. Ayrıca, başta NSU evraklarının imha edilmesi olmak üzere, gerek soruşturma aşamasında gerek mahkeme sürecinde yaşanan çok sayıda anlaşılabilir ve anlamsız husus NSU cinayetleri ve saldırılarının uzun süre çözilememesi ve aksine göçmenlerin ve Romanların üzerine yıkılmaya çalışılması kurumsal ırkçılığın Alman devlet sistemindeki kavi durumunu ortaya koyması bakımından oldukça çarpıcıdır.

KAYNAKÇA

- ADL, (2020). *Extreme Right / Radical Right / Far Right. Anti-Defamation League*. Erişim Adresi: <https://www.adl.org/resources/glossary-terms/extremeright-radical-right-far-right>
- AfD, (2017). *The Political Program of The Alternative for Germany*.
- AfD, (2014). *English Summary of The Party Program of The Alternative For Germany For The 2014 European Parliament Election*.
- Akpınar, A. ve Karam, A. (1999). Discrimination & Violence Towards Minority Young Women in Europe: Report of The Seminar Held in Botkyrka, Sweden, 24-31 May 1998. In *Discrimination and Violence Towards Minority Young Women in Europe, Botkyrka, Sweden, 24-31 May 1998*. Mångkulturellt Centrum.
- Apabiz, (2011). *Transkript Bekennervideo NSU*. Berlin: Antifaschistisches Pressearchiv und Bildungszentrum Berlin E.V. Erişim Adresi: <http://www.apabiz.de/publikation/NSU-Transkript.pdf>
- Aust, S. & Laabs, D. (2014). *Heimatschutz: Der Staat Und Die Mordserie Des NSU* München: Pantheon Verlag.
- Baker, L. D. (1998). Columbia University's Franz Boas: He Led The Undoing of Scientific Racism. *The Journal of Blacks In Higher Education*, 22, 89-96.
- Banafi, R. (2018). The Rise of The Extreme Right, Causes and Implications: An Analytical Study. *The Arab Democratic Center*. May 12.
- Barth, F. (1969). 'Introduction' In *Ethnic Groups and Boundaries*. Universitetsforlaget, Bergen.
- BBC, (2018). Beate Zschäpe Given Life in German Neo-Nazi Murder Trial. *BBC News*, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44764827>
- BBC, (2017). *German Election: Merkel Vows to Win Back Right-Wing Voters*. 25 September 2017, Erişim Adresi: <http://www.bbc.com/news/world-europe-41384550>
- Berghahn. V. R. (1987). *Modern Germany Society, Economy and Politics in The Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bevensee, E. & Ross, A. R. (2018). The Alt-Right and Global Information Warfare. 2018 *IEEE International Conference on Big Data (Big Data)*. Ken. 2010. Business Statistics For Contemporary. United States of America: John Wiley and Sons.
- Baltes, P. B. (2001). *International Encyclopedia of The Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier.
- Benedict, R. (1945). *Race and Racism*. London: Routledge and Sons.
- Blaut, J. M. (1992). The Theory of Cultural Racism. *Antipode*, 24(4), 289-299.
- Boas, F. (1965). *The Mind of Primitive Man*. New York: Free Press.
- Bois, W. E. (1999). *Darkwater: Voices From Within The Veil*. New York: Dover Publications.
- Bowser, B. (2017). Racism: Origin and Theory. *Journal of Black Studies*, 48(6), 572-590.
- Behrens, A. (2018). Lessons from Germany's NSU Case. *Race & Class*, 59(4), 84–91.
- Bjørø, T. (1995). (Ed.) *Terror From The Extreme Right. Cass Series on Political Violence*, 1. London: Frank Cass.
- Bloomberg, (2016). *Germans Turn To Trump-Style Politics in Challenge to Merkel*. Erişim Adresi: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-03-13/german-antiimmigration-party-surges-to-record-high-in-votes>
- Bobbio, N. (1996). *Left and Right: The Significance of A Political Distinction*, Trans. Allan Cameron, Chicago: University of Chicago Press.
- Bozkanat, E. (2021). Algı Yönetimi ve Propaganda: Nazi Almanyası Üzerinden Bir Değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 16(55), 74-94.
- Braunthal, G. (2009). “The German Right-Extremist Scene”, *Right-Wing Extremism In Contemporary Germany*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Bundestag, (2013). *Beschlussempfehlung und Bericht*, Drucksache 17/14600, dated Erişim Adresi: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf>
- BfV, (2012). *Verfassungsschutzbericht 2011*. Berlin: Bundesamt für Verfassungsschutz. Erişim Adresi: <http://www.verfassungsschutz.de/download/vsbericht-2011.pdf>

- Clair, M. & Denis J. S. (2015). Sociology of Racism. In *International Encyclopedia of The Social & Behavioral Sciences*, 2nd Edition, 19, edited by James D. Wright. Elsevier.
- Clarke, D. & Wölfel, U. (2011). *Remembering The German Democratic Republic In A United Germany*, Palgrave Macmillan, United Kingdom.
- CNN, (2017). *First Day on The Job: Meet Germany's New Far-Right Politicians*. Erişim Adresi: <http://edition.cnn.com/2017/10/24/europe/afd-germany-parliament-first-day/index.html>
- Crossland, D. (2011). 'Shameful' Crime: German Officials Under Fire in Neo-Nazi Terror Case. In: Spiegel Online, Erişim Adresi: <http://www.spiegel.de/international/germany/shameful-crime-german-officials-under-firein-neo-nazi-terror-case-a-797572.html>
- Cornell, S. & Hartmann, D. (2006). *Ethnicity and Race: Making Identities in A Changing World*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- CTED, (2020). Member States to Their Increasing Concern At The Growing And Increasingly Transnational Threat Posed By Extreme Right-Wing Terrorism. *CTED Trends Alerts 2-5*. Erişim Adresi: https://www.un.org/sc/ctc/wpcontent/uploads/2020/04/CTED_Trends_Alert_Extreme_Right-Wing_Terrorism.pdf
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- De Haan, A. (1999). *Social Eclusion: Towards An Holistic Understanding of Deprivation'*, Department For International Development, London.
- Deringil, S. (1994). *Denge Oyunu, 'İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası'*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Deutscher Bundestag, (2013). *Beschlussempfehlung und Bericht des 2. Untersuchungsausschusses Nach Artikel 44 des Grundgesetzes*. Drucksache 17/14600, Berlin: Deutscher Bundestag. Erişim Adresi: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/17/146/1714600.pdf>
- Dobzhansky, T. (1968). *Science and The Concept of Race*. New York: Colombia University Press.

- Drouard, A. (2015). Social darwinism. In J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Elsevier, 686-691.
- Eidelson, B. (2015). *Discrimination and Disrespect*. Oxford: Oxford University Press.
- Eksteins, M. (1989). *Rites of Spring*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Enstad, J. D. (2017). *Antisemitic Violence In Europe, 2005-2015: Exposure And Perpetrators In France, UK, Germany, Sweden, Norway, Denmark and Russia*. Oslo: C-REX/HL-senteret.
- Enzmann, B. (2013). *Politische Gewalt: Formen, Hintergründe, Überwindbarkeit*. In: Enzmann, Birgit (Ed.): *Handbuch Politische Gewalt: Formen - Ursachen - Legitimation - Begrenzung* 44-52. Wiesbaden: Springer.
- Esses, V. M., Dovidio, J. F., Jackson, L. M., & Armstrong, T. L. (2001). The Immigration Dilemma: The Role of Perceived Group Competition, Ethnic Prejudice, And National Identity. *Journal of Social Issues*, 57, 389-412.
- Fanon, F. (2008). *Black Skin, White Masks*. 1952. Trans. Richard Philcox. New York: Grove Press.
- Fredrickson, G. M. (2011). *Rassismus*. Stuttgart: Philipp Reclam jun.
- (2002). *Racism: A Short History*. New Jersey: Princeton University Press.
- Fein, H. (2002). *Genocide: A Sociological Perspective In Genocide: An Anthropological Reader*, ed. Alexander Laban Hinton, (Malden, Massachusetts: Blackwell Pub. Inc.
- Fekete, L. (2015). *German Justice: From Jeremiah Duggan to Halit Yozgat*. <http://www.irr.org.uk/news/german-justice-from-jeremiah-duggan-to-halit-yozgat/>
- Fekete, L. (2013). *German Justice: From Jeremiah Duggan to Halit Yozgat*. Erişim Adresi: <http://www.nsu-watch.info/2015/03/german-justice-jeremiah-duggan-halit-yozgat/>
- Foster, J., Newburn T. ve Souhami, A. (2005). *Assessing The Impact of The Stephen Lawrence Inquiry, Home Office Research, Development and Statistics*

Directorate. Erişim Adresi: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.364.7992&rep=rep1&type=pdf>

Fulbrook, M. (1991). *A Concise History of Germany*, Cambridge, UK Cambridge: University Press.

Fürstenau, M. (2020). *Germany: NSU Murder Verdict Facing Challenges From All Sides*. Deutsche Welle, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/germany-nsu-murder-verdict-facing-challenges-from-all-sides/a-53453001>

Gabbert, W. (2006). Concepts of Ethnicity. *Latin American and Caribbean Ethnic Studies*, 1(1), 85-103.

Grosfoguel, R. (2011). Decolonizing Post-Colonial Studies And Paradigms of Political-Economy: Transmodernity, Decolonial Thinking And Global Coloniality. *Transmodernity: Journal of Peripheral Cultural Production of the Luso-Hispanic World*, 1(1), 1-38.

Gaisenkersting, D. (2020). *Verdict Published In NSU Trial: German Court Protects Neo-Nazi André Eminger*. Web Portal, World Socialist Website, Erişim Adresi: <https://www.wsws.org/en/articles/2020/05/11/nsut-m11.html>

Garland, J. & Funnell, C. (2016). *Defining Hate Crime Internationally: Issues and Conundrums*, In Schweppe And Walters, *The Globalization of Hate: Internationalizing Hate Crime*. Oxford: Oxford University Press,

Gay, P. (1968). *Weimar Culture: The Outsider As Insider*. New York, New York: Harper and Row Publishers.

Giddens, A. (2006). *Sociology*, 5th Edition. Cambridge: Polity Press.

Godzisz, P. & Pudzianowska, D. (2016). *Do Some Identities Deserve More Protection Than Others? The Case of Anti-LGB hate Crime Laws in Poland*, in Schweppe and Walters, *The Globalization of Hate: Internationalizing Hate Crime*. Oxford: Oxford University Press.

Goodwin, M. & Ramalingam, V. (2012). *The New Radical Right: Violent And Non-Violent Movements In Europe*. London: Institute for Strategic Dialogue.

Gordon, D. (2017). Why The Alt-Right is Right. *The Critique*, January 16.

- Grimm, R. (2015). The Rise of The German Eurosceptic Party Alternative Für Deutschland, Between Ordoliberal Critique and Popular Anxiety. *International Political Science Review*, 36(3), 264 –278.
- Grittmann, E., Thomas, T. & Virchow, F. (2015). *Das Unwort Erklärt Die Untat. Die Berichterstattung Über Die NSU-Morde – Eine Medienkritik*. Otto Brenner Stiftung, Arbeitsheft.
- Gude, H. (2014). Neo-Nazi Mole: Could The NSU Murders Have Been Prevented?. *Spiegel Online International*, Erişim Adresi: <http://www.spiegel.de/international/germany/former-neo-nazi-informant-sheds-new-light-on-nsu-murders-a-955787.html>
- Gumplowicz, L. (1980). *Outlines of Sociology*. New Brunswick: Transaction Book.
- Hainsworth, P. (2008). *The Extreme Right In Western Europe*. New York: Routledge.
- Hall, N. (2013). *Hate Crime*. 2nd ed. London: Routledge.
- Hall, J.M. (1997). *Ethnic Identity In Greek Antiquity*. Cambridge University Press.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel Antropoloji*. (Çev. Hüsamettin İnaç), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hirschman, C. (2004). The Origins and Demise of The Concept of Race. *Population and Development Review*, 30(3), 385-415.
- Howard, G. (2016). The Easiest Way To Get Rid of Racism? Just Redefine It. *The New York Times Magazine*. Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2016/08/21/magazine/the-easiest-way-to-get-rid-of-racism-just-redefine-it.html>
- Hutchinson, J. & Smith A.D. (1996). *Ethnicity*. Oxford University Press.
- Hansen, F. & Sanders, E. (2014). *An Incomplete Explanation: The NSU-Committee Presents its Final Report*. Erişim Adresi: <http://www.nsu-watch.info/2014/03/an-incomplete-explanation-the-nsu-committee-presents-its-final-report/>
- Hatheway, J. (1994). The Pre-1920 Origins of The National Socialist German Workers' Party. *Journal of Contemporary History*, 29(3), 443-462.
- Heitmeyer, W. (1992). *Rechtsextremistische Orientierungen Bei Jugendlichen*. Weinheim/ München: Juventa-Verlag, 4th edition.

- Herf, J. (1984). *Reactionary Modernism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holroyd, J. (2018). *The Social Psychology of Discrimination*. in Lippert-Rasmussen (ed.) 2018, 381–93.
- Howard, M. M. (2001). Can Populism Be Suppressed in A Democracy?, *East European Politics and Societies*, 14(2), 18-32.
- Hjerm, M. (2007). Do Numbers Really Count? Group Threat Theory Revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(7), 1253–1276.
- İnaç, H. (2003). Makro Toplumsal Teoriler Açısından Postmodernizm. *DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 341-351.
- İnaç, H. (2004a). Identity Problems of Turkey During the European Union Integration Process. *Journal of Economic and Social Research*, 33-62.
- İnaç, H. ve Demiray, M. (2004b). Siyasal Bir İdeoloji Olarak Neo-Liberalizm. *DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 163-184.
- İnaç, H. (2016). *Türkiye 'nin Kimlik Problemleri*. Ankara: Adres Yayınları.
- İnaç, H. (2017). *Identity Problems of Turkey During The European Union Integration Process*. In European Union: Decide or Perish (ed. Berting, J., S. Devetak, H. İnaç and C. Villain-Gandossi), pp. 157-175. ISCOMET, Maribor, Slovenia.
- İnaç, H. (2018). The Possibility of Multicultural Practice During The Age of Collective İentities in Line With Arab Spring. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 306-315.
- İnaç, H. (2020). Pandemi Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Türk Dış Politikası. *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Dergisi*, 1-20.
- İnaç, H. (2021). *Faşizmin ve Sosyalizmin Sosyopolik Kökenleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnce, O. (2011). Almanya'da Farklı Olmak: Entegrasyon ve Hoşgörü Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 173-202.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, Erişim Adresi: <https://www.ohchr.org/en/udhr/pages/Language.aspx?LangID=eng>

- Jakob, C. (2013). *Motherfucker, ich Bringe Dich Um*. TAZ, Erişim Adresi: <https://taz.de/Morddrohung-im-Fall-Oury-Jalloh/!5058828/>
- Jacobs, S. L. (2012). *Lemkin On Genocide*. Lanham, Maryland: Lexington Books.
- Jäckle, S. ve König, P. D. (2016). The Dark Side of The German ‘Welcome Culture’: Investigating The Causes Behind Attacks on Refugees in 2015. *West European Politics*, 1-29.
- Kaya, A. (2006). Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık, Çokkültürcülük ve Azınlık Tartışmaları: Birarada Yaşamının Siyaseti. A. Kaya, & T. Tarhanlı (Eds.). *Türkiye’de ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları*, 35-57. İstanbul: TESEV Yayıncılık.
- Kelley, N., Khan, O, & Sharrock, S. (2017). Racial Prejudice in Britain Today. *NatCen Social Research*, Erişim Adresi: https://natcen.ac.uk/media/1488132/racial-prejudice-report_v4.pdf
- Knight, B. (2018). Neo-Nazi NSU Member Beate Zschäpe Found Guilty of Murder, Sentenced to Life in Prison, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/neo-nazi-nsu-member-beate-zsch%C3%A4pe-found-guilty-of-murder-sentenced-to-life-in-prison/a-44626859>
- Koehler, D. (2017). *Right-Wing Terrorism In The 21st Century*. New York, NY: Routledge.
- Kuper, L. (2002). *Genocide: Its Political Use In The Twentieth Century* In *Genocide: An Anthropological Reader*. ed. Alexander Laban Hinton, Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.,
- Kundnani, H. (2017). *Why the AfD Could Be Good For German Democracy*. Foreign Affairs.
- Kutlu, Z. S. (2013). *Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağ: Fransa ve Danimarka Ülke Örnekleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Langenbacher, N. ve B. Schellenberg, (2011). Introduction: An Anthology About The Manifestations and Development of The Radical Right in Europe. In: N. Langenbacher & B. Schellenberg (eds.), *Is Europe on the “Right” Path?: Right-*

wing Extremism and Right-wing Populism in Europe. Friedrich Ebert Stiftung, Forum Berlin, 11-25.

Landtag T. (2014). *Bericht "Rechtsterrorismus und Behördenhandeln"* Zugriffsdatum. Erişim Adresi: <http://www.thueringer-landtag.de/landtag/aktuelles/data/80919/index.aspx>

Lesetedi, G. N. & Modie-Moroka, T. (2007). *Reverse Xenophobia: Immigrants Attitudes Towards Citizens In Botswana*. In African Migrations Workshop: Understanding Migration Dynamics in the Continent, Centre for Migration Studies, University of Ghana, Legon-Accra, Ghana.

Lemkin, R. (2005). *Axis Rule In Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis Government, Proposals For Redress*. Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, LTD.

Liu, D., Yu, X., Wang, Y., Zhang, H. & Ren, G. (2014). The Impact of Perception of Discrimination And Sense of Belonging on The Loneliness of The Children of Chinese Migrant Workers: A Structural Equation Modeling Analysis. *International journal of mental health systems*, 8(1), 52.

Macpherson, C. (1999). *The Stephen Lawrence Inquiry: Report Of An Inquiry*. Stationary Office.

Memmi, A. (2000). *Racism*. Minnesota: University of Minnesota Press.

----- (1994). *Le Racisme*. Paris: Gallimard.

Miles, R. (2000). *İrkçılık*. Çev: Sibel Yaman, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

McCauley, M. (1983). *The German Democratic Republic Since 1945*. Palgrave Macmillan, UK.

Mommsen, H. (1996). *The Rise and Fall of Weimar Democracy Translated By Elborg Forster And Larry Eugene Jones*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Mora, N. (2009). *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*. İstanbul: Altıkitap Yayınevi.

Morin, A. (2020). *The Difference Between Race and Ethnicity*. Erişim Adresi: <https://www.verywellmind.com/difference-between-race-and-ethnicity-5074205>

- Mudde, C. (2014). The Far Right and The European Elections. *Current History*, 113(761), 98-103.
- Mudde, C. (2013). Three Decades Of Populist Radical Right Parties in Western Europe: So What?. *European Journal of Political Research*, 52(1), 1-19.
- Mudde, C. (2012). *The Relationship Between Immigration And Nativism In Europe And North America*. Washington.
- Mudde, C. (1992). *The Ideology of The Extreme Right*. Manchester: Manchester University Press.
- Nedelcu, H. ve C. Miller, (2011). Migration and The Extreme Right In Western Europe. *Review of European and Russian Affairs*, 6(1), 55-64.
- NSU Trial Reports, (2014). *On the Murder Of Halit Yozgat: Massive Obstruction of The Police Investigation By The Domestic Secret Service Andreas Temme Knows More Than He Admits*. Erişim Adresi: <https://www.nsu-nebenklage.de/en/2014/08/06/6-august-2014/>
- O'Grady, A., Balmer, N., Carter, B., Pleasence, P., Buck, A. & Genn, H. (2005). Institutional Racism and Civil Justice. *Ethnic and Racial Studies*, 28(4), 621-622.
- Oltermann, P. (2018). *German Neo-Nazi Beate Zschäpe Sentenced to life for NSU Murders*, *The Guardian*, Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/11/german-neo-nazi-beate-zschape-gets-life-for-nsu-murders>
- Oran B. (ed), (2011). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. Cilt I: 1919-1980, İstanbul: İletişim Yayınları.
- OSCE (2013). *Hate Crime. Vienna: Organization for Security and Co-Operation in Europe (OSCE)*, Erişim Adresi: <https://www.osce.org/odihr/108395>
- Öner, S. (2014). Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni 'Öteki'ler ve Türkiye'nin AB Üyeliği. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(1), 163-184.
- Özdemir, H. ve Bakan, S. (2016). Ulus Devletin Oluşumu ve Sorunları Açısından Almanya İle Fransa'nın Karşılaştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 19-58.

- Pettigrew, T. F. & Taylor, M. C. (2000). “*Discrimination*” in *Gale Encyclopedia of Sociology*. Erişim Adresi: <https://www.hse.ru/data/2010/01/20/1229134130/Gale%20Encyclopedia%20of%20Sociology%20Vol%201.pdf>,
- Pinson, K. S. (1966). *Modern Germany: Its History And Civilization*, New York: Macmillan Publishing.
- Powell, R. (2000). Overcoming Cultural Racism: The Promise of Multicultural Education. *Multicultural Perspectives*, 2(3), 8-14.
- Priester, K. (1997). *Rassismus Und Kulturelle Differenz*. Münster: LIT Verlag.
- Prantl, H. (2014). *Süddeutsche Zeitung* 23-24. Erişim Adresi: <http://epaper.sueddeutsche.de/app/service/epaper-mobil/article.php?id=197505&etag=1408744800>
- Rawal, N. (2008). Social Inclusion and Exclusion: A Review. *Dhaulagiri Journal of Sociology And Anthropology*, 2, 161-180.
- Richards, G. (2004). *Race, Racism And Psychology Towards A Reflexive History*. Hoboken: Taylor and Francis.
- Rosa, L. S. (2018). *NSU Trial Verdict Announced: After 438 Trial Days, A Verdict in The NSU Case Has Been Delivered*. Erişim Adresi: <https://www.rosalux.de/en/news/id/39094/nsu-trial-verdict-announced/>.
- O’Grady, A., Balmer, N., Carter, B., Pleasence, P., Buck, A. & Genn, H. (2005). Institutional Racism and Civil Justice. *Ethnic and Racial Studies*, 28(4), 620–628.
- Orlow, D. (2008). *A History of Modern Germany 1871 To Present*, Upper Saddle River. New Jersey: Pearson Education.
- Parallel Report, (2015). *Institutional Racism As Exemplified By The Case of The Terror Group National Socialist Underground (NSU) And Necessary Steps To Protect Individuals and Groups Against Racial Discrimination*. Erişim Adresi: http://www.mobile-opferberatung.de/doc/jointparallelreport_institutionalracism_nsu.pdf

- Paugam, S. (1996). Poverty and Social Disqualification: A Comparative Analysis of Cumulative Social Disadvantage In Europe. *Journal of European Social Policy*, 31(4), 643-67.
- Politico, (2017). *In pictures: Keeping (some) AfD Posters Just Out of Reach*. 23 September 2017, Erişim Adresi: <http://www.politico.eu/interactive/in-pictures-keeping-some-afd-posters-justout-of-reach/>
- Ravndal, J. A. & Bjørge, T. (2018). Investigating Terrorism From The Extreme Right: A Review of Past And Present Research. *Perspectives on Terrorism*, 12(6), 5-22.
- Rees, L. (2006). *The Nazis: A Warning From History*. BBC Books.
- Ritschl, A. (2019). The New Globalisation And Income Inequality. *VOX, CEPR Policy Portal*, Erişim Adresi: <https://voxeu.org/article/new-globalisation-and-income-inequality>
- RT, (2017). *Islam a 'Political Doctrine,' Not Just A Religion – Co-Chair of Germany's AfD Party*. Erişim Adresi: <https://www.rt.com/news/403737-afd-islam-germany-doctrine/>
- Saha, M. (2020). NSU: What You Need To Know About Germany's Neo-Nazi Terror Group. *Deutsche Welle*, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/nsu-germany/a-39777036>
- Salman, F. (2007). *Hep Yenik Başlama Duygusu Türkiye'de Ayrımcılık Uygulamaları: Mağdurlar ve Uzmanlar Anlatıyor*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Salter, P. S., Adams, G. & Perez, M. J. (2018). Racism in the Structure of Everyday Worlds: A Cultural-Psychological Perspective. *Current Directions in Psychological Science*, 27(3), 150-155.
- Saraceno, C. (2000). *Social exclusion. Cultural Roots and Diversities of A Popular Concept*. University of Turin. Paper Presented At The Conference On Child Social Exclusion.
- Schauka, F. (2007). *Rassismus Vergeblich Gesucht*. Frankfurter Allgemeine Zeitung, Erişim Adresi: <https://www.faz.net/aktuell/politik/fall-ermeyas-mulugeta-rassismus-vergeblich-gesucht-1435472.html>

- Schmid, A. (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation And Literature Review: A Conceptual Discussion. *ICCT Research Paper*, 4, 2.
- Schmid, A. P. & Jongman, A. J. (2005). *Political Terrorism: A New Guide To Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, And Literature*. Piscataway: Transaction Publishers.
- Scott, J. & Gordon, M. (2009). *A Dictionary of Sociology*. 3 rd Edition. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Sen, A. (2000). *Social Exclusion: Concept, Application, And Scrutiny*. Master of Trinity College, Cambridge, and Lamont University Professor Emeritus, Harvard University, Office of Environment and Social Development Asian Development Bank.
- Schellenberg, B., (2011). The Radical Right in Germany: Its Prohibition and Reinvention. In: N. Langenbacher & B. Schellenberg (eds.) *Is Europe on the "Right" Path?: Right- Wing Extremism and Right-wing Populism in Europe*, Friedrich Ebert Stiftung, Forum Berlin.
- Senf, A. ve Kovahl, E. (2012). *Eine Chronik des NSU*, DerRechteRand, Erişim Adresi: http://projekt-dimensionen.de/cms/upload/PDF/NSU_Chronik_der_rechte_rand_anonym.pdf
- Smedley, A., Wade, P. & Takezawa, Y. I.. (2020). Race. *Encyclopedia Britannica*, Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/race-human>
- Smedley, A. (2020). Racism. *Encyclopedia Britannica*. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/ topic/racism>
- Smith, E. R., Mackie, D. & Claypool, H. M. (2015). *Social Psychology*. 4th Edition. New York and London: Psychology Press, Taylor & Francis Group.
- Snyder, T. (2015). *Black Earth: The Holocaust As History And Warning*. New York: Tim Duggan Books.
- Spiegel Online, (2013). *The Official Statistics "Only" Count 58 Victims: Cold Cases: Germany May Revise Up Statistics In Far-Right Killings*. Erişim Adresi: <http://www.spiegel.de/international/germany/german-police-may-have-to-sharply-revise-figures-in-far-right-killings-a-937169.html>

- Spiegel Online, (2012). *Neo-Nazi Cell Scandal Intelligence Agency Under Fire For Shredding Files*. Erişim Adresi: <http://www.spiegel.de/international/germany/intelligence-agency-slammed-for-shredding-files-linked-to-zwickau-cell-a-841759.html>
- Spiegel Online, (2011). *Photo Gallery: Neo-Nazis Bizarre Video Manifesto*. Erişim Adresi: <http://www.spiegel.de/fotostrecke/photo-gallery-neo-nazis-bizarre-video-manifesto-fotostrecke-75101.html>
- Soper, E. D. (1947). *Racism: A World Issue*. New York: Abingdon-Cokesbury Press.
- Spencer, H. (1872). The Survival of The Fittest. *Nature*, 5(118), 263-264.
- Steinback, A. (2019). *Thinking Beyond the Führer: The Ideological And Structural Evolution Of National Socialism, 1919-1934*. Master of Arts in Social Sciences and Globalization, California State University, San Bernardino.
- Stone, N. (2014). *WWII, 'A short history'*, Penguin Books.
- Sumner, W.G. (1906). *Folkways*. Boston: Ginn.
- Sundermann, T. (2013). Der Albtraum nach dem Mord. *Zeit Online*, Erişim Adresi: <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2013-11/nsu-prozesskubasik/komplettansicht>
- Tafira, K. (2011). Is Xenophobia Racism?. *Anthropology Southern Africa*, 34 (3-4), 114-121.
- Takezawa, Y. I., Smedley, A. & Wade, P. R. (2004). *Encyclopedia Britannica*. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/race-human>
- Taş, M. (1999). *Avrupa'da Irkçılık, Göçmenler ve Aşırı Sağ Partiler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Taylor, M., Holbrook, D. & Currie, P. M. (2013). Extreme Right Wing Political Violence And Terrorism. *New Directions in Terrorism Studies*. Bloomsbury: Bloomsbury Academic.
- Thompson, C. E. & Neville, H. A. (1999). Racism, Mental Health, And Mental Health Practice. *Counseling Psychologist*, 27, 155-223.

- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, (2012). *2000-2006 Yıllarında Almanya'da Neo-Nazilerce İşlenen Cinayetler*. Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/neo_nazi_cinayetleri.
- Tutar, E., İnaç, H. ve Güner, Ü. (2006). Dış Kaynak Kullanımının (Outsourcing) Makro Ekonomik Etkileri. *AKÜ İİBF Dergisi*, 8(2), 279-296.
- UNDP, (2011). *Regional Human Development Report -Beyond Transition: Towards Inclusive Societies*. Erişim Adresi: [http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Beyond%20Transition-%20Towards%20Inclusive %20 Societies.pdf](http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Beyond%20Transition-%20Towards%20Inclusive%20Societies.pdf)
- United Nations, (2012). *Resolutions Adopted By The General Assembly During its First Session*, Erişim Adresi: <http://daccess-dsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement>
- United Nations, (1948). *United Nations Treaty Collection*. Erişim Adresi: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV1&chapter=4&lang=en,
- Unzueta, M. M. & Lowery, B. S. (2008). Defining Racism Safely: The Role of Self-İmage Maintenance on White Americans' Conceptions of Racism. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 1491-1497.
- Weber, M. (1980). *Wirtschaft und Gesellschaft*. Mohr, Tübingen.
- Weitz. E. D. (2007). *Weimar Germany*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Williams, M. H. (2010). Can Leopards Change Their Spots? Between Xenophobia Andntrans-Ethnic Populism Among West European Far Right Parties. *Nationalism and Ethnic Politics*, 16, 111-134.
- Williams, R.M. (1997). Ethnic Conflicts. *Earl and Edna Stice Lecture in Social Sciences, University Of Washington, Seattle*, 52-57.
- Wilson, R. & Hainsworth, P. (2012). Far-right Parties and Discourse in Europe: A Challenge for Our Times. *Report Of European Network Against Racism*, Brussels, 1-28.

- Van der Veer, K., Ommundsen, R., Yakushko, O., Higler, L., Woelders, S. & Hagen, K. A. (2013). Psychometrically and Qualitatively Validating A Cross-National Cumulative Measure of Fear-Based Xenophobia. *Quality & Quantity*, 47(3), 1429-1444.
- Vandenhoe, W. (2005). *Non-Discrimination And Equality In The View Of The UN Human Rights Treaty Bodies*. Oxford: Intersentia.
- Vandiver, J. (2018). *The Radical Roots of The Alt-Right*. Cengage Learning (EMEA) Ltd.
- Von Der Behrens, A. (2018). Lessons From Germany's NSU Case. *Race & Class*, 59(4),
- Yeni Hayat, (2016). *NSU Hücresi'nin Üçlüsü*. Erişim Adresi: <https://yenihayat.de/2016/10/31/nsu-huecresinin-uecluesue/>
- Yakushko, O. (2009). Xenophobia: Understanding the Roots and Consequences of Negative Attitudes Toward Immigrants. *The Counseling Psychologist*, 37(1), 36-66.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu).

DİZİN**-A-**

Almanya, iv, v, ix, x, xi, 2, 3, 10, 16,
30, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51,
53, 54, 55, 56, 59, 60, 65, 67, 69, 70,
71, 74, 75, 76, 77, 85, 88

Ayrımcılık, viii, 18

-F-

Fransız Devrimi, 1

-I-

İrk, 5, 7, 8, 9, 16, 19

İrkçilik, iv, v, viii, 8, 9, 10, 11, 12, 14,
15, 86

-N-

NSU, v, vi, ix, x, xi, 2, 3, 51, 52, 53, 54,
55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65,
67, 68, 69, 70, 72, 74, 77, 78, 79, 82,
83, 84, 85, 87, 88, 89, 90

-S-

Sosyalist, xi, 3, 33, 34, 35, 40, 53, 54,
56

Soykırım, viii, 16, 17, 39

-T-

Terörizm, viii, 24, 25, 39, 73

